

UNIVERSAL
LIBRARY

OU_204633

UNIVERSAL
LIBRARY

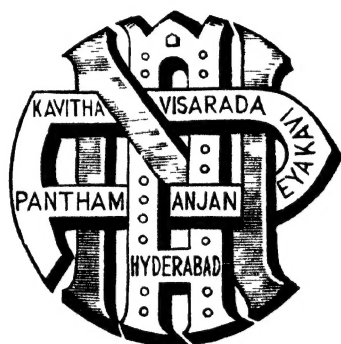
Osmania University Library

T 81 6 / A 59 R Accession No T 2465

ఆంధ్రప్రదేశ్ సరికొత్త పాఠశాల .

పత్రిక కల్యాణము

book should be returned on or before the date la
bw

All Rights Reserved.

౧౯౫౦ డిసెంబరు,

కవి తావి శారద

పంత్రిశికల్యాణము.

సర్వస్వామ్యములు
కవిగారివి.

జేల-రూ 1-0-0

కొండా వీరయ్య అండ్ సన్స్ గారి శ్రీ భారతీ ప్రెస్ లో
ముద్రింపబడియె శికింద్రాగార్డ్.

500 పేజులు.

కృత్తిక
కవి తావికారద
పంతం అంజనేయకవి,
హైదరాబాదు.

విజ్ఞాపనము.

పాతక మహాశయాలారా!

అనంత కల్యాణగుణాభరణుండగు పరమేశ్వరుని లీలా కృత్యంబుల నభివర్ణించుటయే రితరము. తొల్లి తపోవంతులగు ఋష్యాదులు దీర్ఘకాలము తపస్సంపన్నులై తుదకు తెలిసీ తెలియనివారలై యా దయామయుని పాదారవింద భజనానంద ముగ్ధులగుచున్నారు. చతుర్ముఖుండంతటివాఁడు సహస్రదివ్య వర్షంబులు పరిశోధించి భగ్నచిత్తుండై తదంఘ్రినేవయేముఖ్యంబని చతుర్ముఖంబులనుగ్ఘోచించెను. అట్టిచోనే నెంతటివాఁడను. భగవత్సన్నిధానమున ప్రహ్లాదండు.

“ మ॥ తపముఁ వంశముఁ దేజముఁ శ్రుతముసౌం • దర్యంబు నుద్యోగముఁ, నిపుణత్వంబుఁ, బ్రతాపపారషములుఁ నిష్ఠాబలప్రజ్ఞలుఁ. • జహహూమంబులుఁజాల వీశ్వరభ వత్సంతుష్టికైదంతియూ • ధపుచంద్రున భక్తిసేయవ లయుం • చాత్సర్యసంయుక్తుండై ॥,,

అనిప్రార్థించెను. కావుననేనా'విషయంబులుఁడను, తాపత్రయైషణాత్రయములఁజిక్కుకొని యపారంబగుసంసారసముద్రంబునఁ గొట్టుకొనిపోవుచుండెడియల్పజ్ఞుఁడను. ఇట్టిసంకటంబుల నుండి విడువఁబడు వేరొందుమార్గంబుఁగానక దయామయుని చరిత్రవీక్షింప నాయల్పవిద్యాగీతంబుల గానంబు జేయ మొదలి

డితిని. ఈగుక్కిణీకల్యాణము భగవానుడైన వ్యాసమహాముని
 పరమపవిత్రమైన శీర్వాణభాషగచియించెను. తనువోయపర
 వ్యాసుడోయనిపరమభక్తాగ్రేసరుడగుపోతనామాత్యుడంద్ర
 భాషయంగు. జీవకళలుట్టివడ వాసెను. పిమ్మటప్రజ్ఞుడగు
 కూచిమంచితిమ్మకవియీచరిత్రమును ప్రాథభాషలోబొషిం
 చెను. ఇట్టిమహాన్నెదదశయందువెలింగెడిచరిత్రంబును మరల
 నాచేరచిలుంపఁబడుటకు కారణము వీరలబ్రతిఘటించిమించి
 వెలుంగఁజేయు సంకల్పమునకాదు. వారికిని నాకును హస్తీమశ
 కాంతరము. రామా! అనుభగవన్నామము నుచ్చరింపుటయెట్లు
 పునరుక్తిదోషమున పరిగణింపఁబడరో యట్లే యీవిశ్వంభర
 మూర్తిదివ్యచరిత్రంబెందరెన్ని పర్యాయములురచియించినను
 చర్చిత చర్చితాతి చర్చితము కాదనితలంచి నాశక్త్యాను సార
 ముగా నీచరిత్రంబును రచియించితిని నా మనవి.

ఒకచోట ప్రహ్లాదుడు బోధకుడై యిట్లువచియించెను.

“గురుశుశ్రూషయు, సర్వలాభసమర్పణంబును, సాధు
 జనసంగమంబును, సీశ్వర ప్రతిమా సమారాధనంబును, హరి
 కథాతత్పరత్వాంబును, వాసుదేవునిమండలిప్రీమయు, నారా
 యణగుణనామకీర్తనంబును, వైకుంఠచరణ కమలధ్యానంబును
 విశ్వంభరమూర్తి మోకనపూజనంబులును, వెందలైన విజ్ఞాన
 వైరాగ్యలాభసాధనంబులైన భాగవత ధర్మంబులపై రతిగలిగి

సగ్వభూతంబులయందు నీశ్వరుండు భగవంతుండాత్మగలండని
 సమ్మానంబుసేయుచుఁ గామకోధ లోభ మోహ మదనుత్స
 రంబులకైలిచి యీద్రీయవర్గంబును బంధించి భక్తిసేయు
 చుండ నీశ్వరుండయినవిష్ణు దేవునియందలిగతిస్థితిచు” కాపున
 బుద్బుద ప్రాయంబునగు నీతనువును తదనుకూలంబులగు
 విషయంబుల నిజస్థితి నెఱింగి శాశ్వతానందమునకు మూలంబగు
 శ్రీహరిచరణారవింద భజనానందమే ప్రశస్తమని తలంచిన
 వాడనని యెఱుంగనగు. నాకవిత్వము భక్తిమార్గానుకూల
 ముగ వీక్షింపవలయుఁగాని, ప్రోథభాషాప్రకటనంబునకై రచి
 యింపబడినదని తలకింపవలదు. నేనందఱివలె గురువులచెంత
 బరింపక స్వతస్సిద్ధముగ బాండిత్యంబించుక శ్రీహరికరుణాకటాక్ష
 మువలనఁబొందితినని చెప్పసాహసిం చెదను. కడుంగడుబాల్యం
 బుననుండియే నాకుభాగవతి పఠనాపేక్ష మొండు. ఇతర కావ్యము
 లెన్నేనిచదివినను భాగవతములోఁగొంతభాగము నిత్యముజదివి
 నఁగాని, నాచిత్తమునకు హాయిగలుగదు. ఇది నాకొక పిచ్చియో!
 లేక భగవచ్చింత నాయత్తమైన చిత్తచాంచల్యమో! విశదీక
 రింపఁజాలను. ఇప్పటికిని యిదియెనాకు నిత్యపారాయణయోగ్య
 మైన పారమార్థిక గ్రంథమైయున్నది.

ఆస్థానగురువర్యులగు బ్ర॥శ్రీ॥ మహామహాపాధ్యాయ,
 కళా ప్రొఫెసర్లు, కవిసార్యభామ, ఆంధ్ర వ్యాసులగు శ్రీపాద

కృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారు శ్రీనాథప్రోక్షమగు నైషధమును
 బరించి తద్గ్రంథకర్తయగు శ్రీనాథకవిసార్వభౌమని తమ
 గురువుగా నెల్లుభావించి తమగ్రంథములలోఁ జెప్పకొనియుం
 డిరో యట్లే శ్రీమదాంధ్రభాగవత గ్రంథకర్తయు భక్తాశ్రీ
 సరుఁడునగు బమ్మరపోతనామాత్యుఁడేనాకుపరమగురువనియు,
 నాకవిత్వమునకు శ్రీ భాగవతమేకారణమనియు నిరాటంక
 లముగా జెప్పసాహసించెదను.

ఇటీవల బ్ర॥శ్రీ॥ శ్రీపాదకృష్ణమూర్తి శాస్త్రిగారివద్ద
 నే గాంచిన కవితాశిక్షగూడనాకవిత్వమునకు వన్నెదెచ్చినదని
 మనవిఁజేయుచున్నాఁడను.

నేను కవిత్వముమొదలిడి నేటివరకు వ్రాసినగ్రంథము
 లన్నియు ననన్యవాత్సల్యమున వేసరక బరిశీలించి పొడవిన
 కొరంతలఁజూపుచు, కథాకల్పనాసూచనంబులఁబ్రసాదించుచు
 నా యీకవిత్వమును బ్రశంసార్హమగు మార్గమునఁ ద్రిప్పిన
 విమర్శకాశ్రీసరులుచు, సంస్కరణీయ భాషాసిధులును,
 నాకు పరమ మిత్రులునగు బ్ర. శ్రీ. డాక్టర్ పిశుపాటివేంకట
 రమణయ్యగారిని యస్మద్దేశికేంద్రులుగా భావించుచువారికి
 కృతజ్ఞతా పూర్వకముగా వందనము లప్పించుచున్నాఁడను.

భగవద్భక్తియే ప్రాముఖ్యముగాఁ గొని వ్రాయు నా
 కవిత్వమునకుమెచ్చి " ఆంధ్రభారత తీర్థము " యొక్క

ప్రథమాధ్యక్షులగు ఘనతపహించిన జయపూరు మహారాజు

(His Highness Maha Rajaha of Jaipur, Chancellor of Andhra Research University) గారు నాకు “ కవితావిశారద ” బిరుదమునొసంగిరి. ఇయ్యది నాకు భరింపరాని భారమయ్యును భరింపవలసిన విధియై యున్నది. పరాధీనవృత్తియందుననుండియు వీలుననుసరించిమాతృభాషా సేవజేసెడి నాకు మున్నుండు నీ బిరుదమున కైవలయు భాషాభివృద్ధియు, గ్రంథరచన చేయుటకై గొంతకాలమువిని యోగింపవలసినపనినాకు తప్పనిసరియైయున్నది. సర్వేశ్వరుని సంకల్పమెల్లన్నదో తెలియదు. నాయెడనానుభూతిగనబడచిన శ్రీభారతీ తీర్థముయొక్క ప్రథమాధ్యక్షులగు జయపూరు మహారాజుగారికిని, తదధ్యక్షులగు బి. శ్రీ. ఆచార్యబుర్రా శేషగిరిరావు M.A. PH. D., M.S.A. గారికినికృతజ్ఞతాపూర్వకముగా వందనము లర్పించుచున్నాఁడను.

ధార్మికచిహ్నులును, సత్యవచోదురంధరులును, ఉత్తమోత్తములును, రాట్కులసంజనితులును, భాషాత్రయపారంగతులును ప్రత్యేకించి మాతృభాషాభిమానులునగులింగన్నసిపేట సంస్థానాధీశులగు మ॥రా॥శ్రీ॥ గోరంటవేంకటనరసింహరావు సర్వేశాయీభూవాళురీ దుక్కిణీకళ్యాణము భక్తితోవిని సన్నుతతనమున యిద్దానినంకితముగా స్వీకరించి, యీగ్రంథ

మనతికాలములో వ్యయప్రయాసములకులోనై ముద్రింపజేసి
సారస్వతలోకమున కందజేసిన వీరికి సర్వదానూయురాలోగ్య
సత్సృతానై శ్వర్యాభివృద్ధిగోరుచుకృతజ్ఞతావందనములర్పించు
చున్నాడను. ఈయద్యమమున వీరినుత్సాహపరిచిన వీరిమారు
గారగు దొంతిసంస్థానభూపాలురగు శ్రీరాజావేంకట గోపాల
రెడ్డి భూపాలురకును మ॥రా॥శ్రీ॥ విద్యావార్ధియగు బూరుగపల్లి
కనకారెడ్డిగారికిని కృతజ్ఞతాపూర్వకముగా వందనములర్పించు
చున్నాడను.

ఈ ప్రబంధముచరచియించుటకిదియే ప్రథమప్రయత్నము
గావున నాలోపములేగాక మద్రాసులోపములుగూడ నుండ
కపోవు. “నడచుచునుండువాని చర • ఇంబులకేగద రాళ్లత్రా
కుమల్” అను న్యాయముననుసరించి యిందుబొడమిన తప్పి
దమును సహృదయమగు పండితకవి లోకముకుమింపఁ గలరని
నా ప్రార్థన.

ఇట్లు

బుధజన విధేయుఁడు

గృంథకర్త.

**Letter from Sir K. V. Reddy Naidu Garu,
Ex: Governor of Madras.**

Kurma House,
Thyagaraya Nagar,
Madras, 17th Oct: 1938 ,

Dear Mr. Naidu,

I am in receipt of your letter dated 20th Sept: 1938 and the enclosures. I have read your "Rukmini Kalyanam." I am exceedingly glad that you have been able to write such a high class book. It is really entertaining. The style is classical and at the same time pure and simple.

Yours sincerely,
K. V. Reddy.

—: గు రే న మ స్కా ర ము :—

సీ॥ సరస కవిలోక పాలనా ♦ చక్రవర్తి
నాంధ్ర వ్యాసుని వేద వే ♦ దాంగ విదూని
శ్రీపదాస్వయుఁ గృష్ణాఖ్య ♦ శ్రితసుపూజ్య
మధురోత్తము స్మరియింతు ♦ మహితభక్తి.

ఓం

వీ రి క.

యేనామకేచిది హనః ప్రధయం త్యవహ్నమ్ ।

జానంతి తేకిమపితాస్త్వతి నైవయత్నః ।

ఉత్పత్స్యతే మమతుకోపి సమానధర్మా ।

కాలోహ్యయం నిరవధిర్వి పులాచపుష్ప్వ "

భవభూతి.

పరిదృశ్యమాన ప్రపంచరంగమునందు, సృష్ట్యాదినం
జియు కవిత్వముమానవునికి సహజలక్షణముగాగానుపించెడిది.
ఏలనన, మానవునిశైశవదశయందే, వేదకాలపునాటియార్యులు
శొలిపల్కులగు ఋక్కులనుగానముజేసిరి. ఆదికావ్యమగు
రామాయణమునుచాడి 'వాల్మీకి కోకిల' యమరత్వముచుబాం
దెను. పంచమవేదంబనబడు 'భారతామ్నాయము' ను రచి
యించి వ్యాసమహర్షి భగవానుడయ్యె. పుణ్యభూమియగు
నార్యానర్తమునందేగాక, పురాతననాగరికతగల శ్రీకుచేశ
ములోగూడ, 'హోమామరు' (Homer) మొదలైన మహా
కవులుద్భవించి, 'ఒడస్సి, యిలియెడ్' (Odyssey and Iliad)
మొదలైన విఖ్యాతిపురాణరాజములవ్రాసిజగత్ప్రసిద్ధినిబడసిరి.
ఇంతేగాక ప్రాచీనకవులవాద్యములలో కనబడుసౌప్తవము
మాధురీగరిమ, ఆవేశము (Inspiration) నాగరికతాభి
వృద్ధియైనకొలదిని పూజ్యుగుచుండెననుకొందరివాదము సత్య
మూరముకాదు.

లోకములో కవిత్వమబ్బుట చాలాదుర్లభము. అందు వలననే మనపూర్వులు.—

శ్లో॥ శక్తిర్ని పుణతాలోక కాస్త్రకావ్యాద్య వేక్షణం
కావ్యజిక్షయాఽభ్యాసఇతిహేతు స్తదుద్భవే ॥

అనికవిత్వమబ్బుట కిన్నిలక్షణములుండవలెనని నుడివి యున్నారు.

కవిత్వమనునది యొకరిసొత్తుకాదు, ప్రాకృలాడినరానే రదు; బహుజన్మతపఃఫలము, పూర్వసుకృతసంచయము, వర ప్రసాదలబ్ధము. అందువలననే, “Poets are born and not made” అన్ననుడువునత్యము. కవిత్వమును చెప్పవా రందరు కవులనిపించుకొనరు. కవిత్వముర నాశ్రయము, రస పిపాసాజిఘ్ఘ్ఘువులగు ముముక్షువులకుగాని సామాన్యులకు కవిత్వగుణమగోచరము. కవియన్ననో నిరంకుశుఁడు, రారాజు కన్నమిన్నయగుమేటిమానసి, రవిగాననిచో కవిగాంచును. ప్రకృతియొక్క మూలమూలలనుండునమస్తస్థూల, సూక్ష్మ, జంగమ, స్థావరప్రదేశములన్నియునన్వేషించుచు, ప్రకృతిదేవ తోపాసకుఁడుకవి, ప్రకృతియొక్కగాఢభక్తుఁడు. కవియే ప్రకృతి, ప్రకృతి యేకవి.

అందువలననే సూరణప్రభావతి ప్రద్యుమ్నములో కవిత్వలక్షణములు నీక్రింది విధమున పేర్కొనియున్నాడు.

శ్రీ॥ శబ్దసంస్కారమే ♦ చ్చటను జారంగనీక
 పదమైతియగ్గసం ♦ పదలఁగొగలఁ
 దలఁపెల్లనక్లిష్ట ♦ తనుపగిదీపితముగాఁ
 బునరుక్తిదోషంబు ♦ పాఠతఁబోక
 యాకాంక్షితస్ఫూర్తి ♦ యాచరించుచును శా
 ఖాచంకృమక్రియఁ ♦ గడవఁజనక
 పృక్యతార్థభాషంబు ♦ సాదుకోనదుకుదు
 నుపపత్తి నెందు న ♦ త్యూరితముగ

గీ॥ నొకటబూర్వోత్తరవిరోధ ♦ మొదవకుండ
 దత్తదగయవవాక్యతా ♦ త్వర్యభేద
 ములుమహావాక్యతాత్పర్య ♦ మునకునొసరఁ
 బలుకనేర్చుట బహుతపః ♦ ఫలముగాదె"

ఇంతేగాక కవిప్రవేశించని రంగములేదు, ప్రదేశము లేదు. రాచకీయములలో పాల్గొని జాతీయ నిర్మాణకుండని (Nation Bulder) పించుకొనినాడు. పరాసు దేశములో, వాల్టేరు రొసోని' (Voltaire And Rousseau) యనువా రలకావ్యరచనలు పరాస ప్లవమునకు కారణమయి (French Revolution) విశ్వమానవ సౌభ్రాతృత్వము నొకప్పుడు (Liberty, Equality, Fraternity) స్థిరపరచినవి. ఆలాగు ననే కొలదివత్సరములక్రిందట, రుష్యా (Russia) దేశ ములోటాల్సుటాయి: లెనిను (Tolstoy and Lenin) రచ యితలవాఙ్మయమభివృద్ధిపొంది, అపూర్వమయిన మార్పులు

(Innovations) 'దెచ్చిపెట్టుటయేగాక' నెన్నడువిని, కనియెరుగని సంస్కారములజొనిపి, గవ్యనుజాతికేగాక, ప్రపంచమానవజాతికందరికిని, ఒకనూత్నవికాసము, నూత్నపరిజ్ఞానము నూత్ననిశ్చయము, నూత్నక్రమమును (New Social order) ప్రవేశపెట్టి, భూగోళమునంతయు గాఢాంక విప్లవముతో గలవరబెట్టుచున్నది.

ఇటులనే, ఆంధ్రవాఙ్మయమహాదధి తరచినయెడల ఆంధ్రులుకూడ వేదకాలమునుండియు ఆంధ్రజాతివికాసమునకు దోడ్పడినారనుట సందియముకాదు. మరియు ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్ర పరిశీలించినచో, ఆంధ్రకవిత్వము ఒకనన్నయతో ప్రారంభముగాక (1020 A.D. To 1150 A.D.) చంద్రవంశపు రాజగు, ఆంధ్రవిష్ణుపుకాలమునుండియు విజృంభణలో నున్నట్లు గోచరమగును, ఐతరేయ బ్రాహ్మణమునందును, శతప్రథ బ్రాహ్మణమునందును ఆంధ్రులు పేర్కొనబడుటచే, సూత్రకాలమునుండియు (Age of Sutras) ఆంధ్రకవిత్వకాలనిర్ణయము చేయవలసినదియైయుండగా, ఒకనన్నయకాలములోనే, ఆంధ్రకవిత్వముహఠాత్తుగా ప్రత్యక్షమయినదని చెప్ప సాహసింపుట, కొందరిమతములోనెంతయు సమంజసముకానేరదు.

ఏదియెట్లున్నను, నన్నపార్కుడే కవిబ్రహ్మగా పెక్కురు పూర్వకవులచే బేర్కొనబడినాడు. అందువలననే:—

మ॥ మహిముక్తవాగనశాసనుండుస్వజియిం ♦ పక్షగుండలేందుగిండు ర
 స్మహానీస్థితిమూలమైనిలువ శ్రీ ♦ నాధుండుబ్రోవక్ష మహా
 మహులౌసోముడుభాస్కరుండు వెలయిం ♦ పక్షసంపువాటిల్లునా
 బహుశాంఘోక్తిమయప్రపంచమున త ♦ త్రాగల్గిభూమాహించెదక్ష.

అని, రామరాజభూషణుడు పూర్వకవిస్తుతీ జేసి, ఆంధ్ర
 వాఙ్మయచరిత్ర” నంతయు నొక్క పద్యములో సంక్షిప్త
 ముగా నిమిషినాడు.

నన్నయభట్టుకుంజరము ప్రప్రథమమునుండియు రాజ
 రాజనరేంద్రుని యుద్యానవనమున స్వేచ్ఛగా విహరించుచు
 మహానదియగు గోదావరిగట్టెక్కి, వైరిభూరుహశాఖా నాశ
 నమొనర్చి, “శ్రీవాణీగిరిజా” యనుచు ఘీంకారనాదమొన
 రించి, ఆంధ్రులందరికి ప్రథమదర్శనమునర్చినది. తరువాత
 కుండలీంద్రుండగు తిక్కన నెఱ్ఱారునందుమనుమసిద్ధి భూపాలు
 ని నాశీర్వదించి. అమాత్యశేఖరుడయి, గాక్యవైదికముల
 రెంటిని సమన్వయించి, హరిగారనాథభక్తుడై, “కిమస్థిమాలా!
 కిముకౌస్తుభంవా!” “నవతాదూర పురాణతానుపగతా!”
 యనుచునద్వైతభావపరంపర సర్వదిశలవెదజల్లుచు, “కుల
 బ్రాహ్మణుడు” అరణ్యపర్వశేషము మనహావదలినభాగము
 నంతయు సృష్టియొనర్చి, ఆంధ్రభాషావధూటికి మూలమైనిలచి
 మేటికీరితిదిగంతముల వ్యాపింపజేసినాడు. తరువాత, ఏరూర్చి
 ప్రబంధపరమేశ్వరుడా భాషామతల్లికి నూతనాలంకారము

జేయించి మరింత యపూర్వశోభనుకల్పించినాడు. తరువాత, సోముడు, భాస్కరుడు, శ్రీనాథుడు, సూరన, పెద్దన, రామరాజభూషణుడు, ముక్కుతిమ్మన, ధూర్జటిమొదలైన మేటికిరాటములగు కవులుద్భవిల్లి, పురాణయుగమునుండి, ఆంధ్రభాషామతల్లిదృష్టినిమరల్చి, ప్రబంధనిర్మాతలై నూతన సృష్టియొనర్చి, ప్రబంధయుగమును పేరనొకనూత్నశకమును ఆంధ్రవాఙ్మయచరిత్రలోకల్పించి, రారాజులకీర్తిమన్ననల బడసినారు. ఈయుగములోనే కవులకు చక్రీనర్తులుసహితము దాసులయి నీరాజనములిచ్చినారు, రత్నాంబరములిచ్చి కేల్లో ప్పినారు. “భువనవిజయ” రత్నసింహాసనమున నధిష్ఠింపజేసినారు. కనకాభిషేకములలో కవులనుముంచెత్తినారు. “మూర రాయరగండ డం” తటివాడు, ఆంధ్రపితామహుండ్రాశీర్వాదిం చుచు సేసలు జల్లుచుండగా, బోయియై, ఆంధ్రవాణినిదనకేల బల్లకిడండనెత్తి, ఆంధ్రీసరస్వతిని వేవిధములపూజించినాడు.

అటులాదర్శప్రాయమైన ప్రబంధయుగమును వదలి గేటియాధునిక కవులు, పాశ్చాత్యనాగరికతా సమ్మోహనము నను, పూర్వాచారమును వదలి తెలుగువాణిని నూత్నమార్గములను, నూత్నశోభలతో, నూత్నసృష్టికిగడంగుచు, “భావ కవిత్వమును పేర నవ్యసాహిత్య కవితా సృష్టికి గండంగుచు “చాలతరంగలు” “వెన్నముద్దలు” “నీటిబుడగలు” “జల

పుష్పములు” మొదలుగాఁగల చిత్రవిచిత్ర నామములతోఁ బేర్కొని, ఆంధ్రవాఙ్మయముతో నూతనాధ్యాయమునువిరియించుచున్నారు. ఈభావకవిత్వధోరణులతోఁగొందరు, “కోతిమెరుకవిత్వము” లేక (Lyric Poetry) అనిప్రయోగించియున్నారు.

భారత, భాగవత, రామాయణాది యుత్కృష్ట కల్ప భూమిసంభరితాంధోద్యానవనమున, నీకవిత్వమునకు స్థానముబొత్తిగాలేదని కాబోలు వారియభిప్రాయము. ఆంధ్రకవితామహుడుచెప్పినట్లు “ఖలముఁగాకుండునదికావ్యము” గనుక నిందలి సత్యాసత్యములు భావికాలమునకే వదలివేయుట సమంజసము.

అయినను, పూర్వాచారమునే గ్రహణముగ జేసుకొని “ప్రబంధకవిత్వము” నాదర్శముగాజేసుకొనుచు, ఆంధ్ర భాషామతల్లికిభాషాసేవయొనర్పదలచిన వారలలోకింకవీంద్ర ఘటాపంచాసన బీరుదాంకితులును, శతావధానులునైన తిరుపతికవులు ముఖ్యులుతరువాత వారిలలోమనఁపంతం ఆంజనేయ కవిగారుప్రశంసనీయులు.

ఈయనప్రస్తుతము రచించినది రుక్మిణీకళ్యాణమును నయిదాశ్వాసములప్రబంధరాజము. దాని నిదివరలో, భక్తాగ్రేసరుడగు పోతన, కూచిమంచితిమ్మకవి మొదలైన మహాకవులుభక్తిరసముట్టిపడఁ ప్రబంధరచనయొనర్చినారు. అయినప్పటికి, “రాఘవేశ్వరుచారిత్రములెందరెన్ని విధముల్ వర్ణిం

చినగ్రాలజే'' అనియన్నాడుపాపరాజు. పరమేశ్వరుని చారి
 త్రము నెందరెన్నిసార్లురచియించిననుచర్వితచర్చిణమనిపించుకొ
 నదు కానియెల్లడలను ఆంధ్రభూమినానాభంగుల భావకవిత్వ
 రంగత్తరంగములతో ఘోరాయమానమగుచుండగా, వర్త
 మానయుగములో ప్రబంధరచియితులకు, వాఙ్మయచరిత్రలో
 నేస్థానముండునని ప్రాస్వద్యప్తిగల వక్రమానవులగు విమర్శ
 కులధిక్షేపించుటసహజము. కవికిని, విమర్శకునకుచుక్కెరుకే!
 సుకవికవిత్వముతార్కికదృష్టితోజూడవిమర్శకులతీవ్రకోపాలన
 జ్వాలలకాగ నేరదులంసుకనియేపిల్లననుచరిత్రయనుఖ్యాతిగాం
 చినవిజయవిలాస''గ్రంథకర్తయగు, చేమకూర వేంకటపతియం
 తటివాడు, ఏగతిరచియించెనేని సమకాలమువారలు మెచ్చరే
 గదా''యని ఒక్కసారి నిట్టూర్పువిడచి యూరకున్నాడు.

మరియు, ఆంగ్లవాఙ్మయచరిత్ర తిలకించినచో నిట్టిసా
 దృశ్యములుపెక్కులుగానవచ్చుచున్నవి. కీట్సు (Keats) మ
 హాకవి (A thing of beauty is a joy for ever) అని
 ఘనవిపంచిక మీటుచు మృదుకుహూస్వరముతో గానము
 జేయుచు, ప్రకృతి యారాధన మృదుమధురములగుశబ్దజాల
 ములలో (Endymion) కావ్యమును శిల్పమునరించి సమ
 కాలపువారలలోమిన్నయనిపించుకొన్న లలితకవిరాజు(Edin-
 borough and Quarterly Reviews) మొదలైన పత్రిక

లలో విమర్శకుల నిశితబాణ పరంపరలకు గురియై బెంగపెట్టుకొని మిగుల బాల్యమునందుననే స్వర్ణస్థానమలంకరించి అంగ్లసాహిత్యమునకు తీరని నష్టముగా వించినాడు. ఇంక నుజీవించిన యెడల (Shakespeare) మహాకవిని కూడ మించకలుగునేమోయని పలువురి యభిప్రాయమైయున్నది.

ఈ ప్రబంధమును వ్రాయుటకు కారణము, కవిగారే యీక్రింది పద్యమున యొకవిధముగా సమర్థించుచున్నారు.

ఉ॥ “చాలగ గావ్యముల్ మిగుల * శ్రావ్యతరంబుగ వ్రాయవేర్చినన్
బాలశకాంకహానియన్ * పంకజనాభులఁగూర్చి సత్కథా
లీలప్రశంసలన్ విడచి * లేకముభక్తియులేక మూఢులై
పేలెలులై యన్నమగు * వెట్టికవిత్వముఁ జెప్పఁబడియే.”

ఏదియెల్లన్నను ఒకగ్రంథములోని గుణదోషములను లెక్కించుటకు కాలముకంటె యెక్కువ విమర్శకుఁడుండబోడు. **“The Test of Greatness is the page of History”** అని యొక యాంగ్లకవీశ్వరుఁడు వ్రాసిననుడు వెంతయును సత్యము. పైసందియమునకు కూడ సరియగు సమాధానమిచ్చును.

ఈకవిగారు, ఇదివరలో “దివాంధము, పాండురంగ శతకము” మొదలైన సద్యప్రబంధములు రచించి యాంధ్రమహాజనుల మన్ననలకు పాత్రులయ్యారు. ఈయనకు రచనాపాటవమున హాడముగా గలదు. శబ్దపరిచిత్యండుమేటి, కవిత్వముల లీతపదభూయిష్టమై, ధారాళమై, మృదుమధురమై లి

నొప్పుచున్నయ్యది. లాక్షిణికులమతమున, దృశ్యదృశ్యముగా
వ్యాకరణలోపములందేని గానపడినను, రసనాస్పృష్టి ప్రాప్తికవి
రచనాసామర్థ్యమునకేమాత్రమును దీసిపోవుటలేదు. శైలి
“గంగాలహరివలేనవిశ్చిన్నముగా ప్రవహించుచున్న”దని యి
దివరలో మామిత్రులగు కురుగంటి సీతారామయ్య M. A
గారు సెలవిచ్చినదెంతయు సమంజసమేగాక, వారీజోష్యము
“కవిగారుప్రయత్నించుచోవిపులమగు పౌరాణికగ్రంథమును
రచియింపసమర్థులనితోచుచున్నది .. భోజరాజీయాదులబోలి
యున్నది” నేటికిరుజువయినదనిచెప్పుటకెంతయు సాహసించు
చున్నాడను.

మరియు నిప్రబంధరాజము ప్రాచీన ప్రబంధ కవుల
పోకడలననుకరించుచు, రగడలతోను, స్తవరాజములతోను
దండకములతోను, కమ్మనిసీసపద్యములతోను మాటిమాటికి
రసముప్పలిల్లుచు, సరసపదగంభీరమై, గంభీర వృత్తబంధు
రమై, నూతనభావాన్వితమై, యురీవేగతుల్యమగు ధారతో,
నెంతయు గ్రాలుచురమ్యముగానున్నది. సీసపద్యములన్నో
మంచియమకముగలిగి, శైలిమృదుమధురము, సందర్భోచిత
మగు రసస్ఫూర్తిగలిగి, అంత్యప్రాసనియమములతో, ముక్త
పదగ్రస్తములతో నొప్పారుటయేగాక యేపద్యమెన్నిసారులు
చదివినను మరలనొక్కమారు చదువుదమన్నయభిలాషను

కలిగించును, నూత్నాయాసందమును, నూత్నశోభనువెల్లి
విరియుచున్నది.

ఈప్రబంధములో కావ్యమునకు వలయుగుణసంపత్తి
పూర్తిగాగలదు. పురవర్ణన, సంభోగవర్ణన, యుద్ధవర్ణన, భక్తి
వర్ణన మొదలైనవర్ణనసలన్నియు నుండుటవలన, యొకప్రేమకా
వ్యమైయున్నది. ఇందలియతివృత్తము సర్వజనవిధితమగుట
వలన పునరుక్తిదోషమునకుపోను. కొలదిమార్పులున్ననుసమంజ
సమే. మరియునిందలిపద్యములగమనిక, యందచందములు పరి
శీలించినయెడల సీతఁడాంధ్రావ్రాజ్యమున నప్టదిగ్గజములని
పేర్కొనబడిన, పెద్దనతిమ్మన, రామకృష్ణుఁడు, రామరాజు
భూషణుఁడు, ధూర్జటి, రామభద్రుఁడు, మొదలైన కవిరాజుల
కావ్యముల బాగుగాచదువుకొని, వారియూహలబెక్కింటిని,
తనబ్రాజ్యమందిముచ్చుకొనియీగ్రంథమునురచియించి నాడా
యనునట్లు, చదివినకొలదిరసమూరుచు, వారిపోకడలను పెక్కు
చోట్లపోలియున్నది. మరియు సీకవికిధక్తాగ్రేసరుఁడగు పోతన
యందు ధక్తియపారము, పోతనానుకరణములు పెక్కులీ
ప్రబంధరాజమునందు జూనిపియున్నారు. వానిలోగొన్నిటి బరి
శీలించుము:—

సీ॥ మందారమకరంద మాధుర్యమునఁజేలు ♦ మధుపంబువోపు సేమదనములకు
నిర్మలమందాకినీపీచకలఁదూగు ♦ రాయంచ ననునె తరంగిణిలకు
లలితరసాలపల్లవఖాదియైచొక్కు ♦ కోయిల సేరు సేకుటముజలకు

బూర్లేందుచందిరి కాస్వరిత చకోరకం ♦ బరుగునే సాందరినీహారములకు
గీ॥ సంబుజోదరిదివ్యపాగాగవింద ♦ చింతనాచ్యుతపానవిశేషమత్త
చిత్త మేరీతీనితరంబుఁజేరనేర్పు ♦ వినుతగుణశీలమాటలు వేయునేల.

(పోతన)

పీ॥ విమలమానసరోవిహరణంబులగోరు ♦ మదహంసచేరు నేచుడుగులకును
ఘనమేఘములసీరుఁ గాంక్షించుచాతకం ♦ బరుగునేక్షారహావారిఁగోరిల
నరవిందమకరందమాసించురోలంబ ♦ మిత్తునసంబునైచిచ్చఁగొనునె
మాకరిదఫలములమాధుర్యముంజొక్కు ♦ రాచిల్కుపెనువేపరసముగొను నె
గీ॥ పద్మదళనేత్ర! శవదీయపాదపద్మఁ చింతనమునందుఁజొక్కిశిచిత్తము ను
జేరనెంచునెనిత్య సుస్థితి నొందిభజ్తవందార! గోవింద! పరమపురుష.

(ఆంజనేయకవి)

పీ॥ వీడఁజేరకన్గినివిగతజీవఁజన్ము ♦ బాల్కుదావినమేటిబాలకుండు
వీడఁజేనందుని వెలఁదికిజగమెల్ల ♦ ముఖమందుఁజూపినముద్దులాడు
వీడఁజేమందలొప్పెన్నలుదొంగిలి ♦ దర్పించిపెక్కినదాఁపరీడు
వీడఁజేయలయించి వ్రేతలమానంబు ♦ నూరలాడినలోకసుందరుండు

గీ॥ వీడులేకున్న పురమటపీఠంబు ♦ వీనిబొందనిజన్మగుబువిగతఫలము
వీనిఁబలుకనివచనంబువిహగరుతము ♦ వీనిఁజూడమాడ్కులువృథలువృథలు.

(పోతన)

పీ॥ పసిబాలుఁడైయుండి బండిరాకాసుని నీడ్చితన్నిన నాతఁడితఁడుకాఁడె
కాళీయఘటిఁగాలఁ గజ్జెలందెలుఁమ్రోయ నృత్యమాడినయాతఁడితఁడుకాఁడె
వ్రేతలఁజిత్తములో ప్రితితోహరియించి నేనుగాననునాతఁ డితఁడుకాఁడె
గోగోపకులఁబ్రోవ గోవర్ధనము వ్రేలనెత్తిన మహానీయాఁడితఁడుకాఁడె

గీ॥ బ్రహ్మవిద్యకునిమ్రేటి పట్టుఁగొన్నట్టిభిలపురుషార్థహేతునై నెగుడునిలేని
మగనిఁ గాఁగోరు రుక్మిణీమగుఁడనోము ఫలమువర్జింపఁదరమా నెబ్రహ్మకైన.
(అంజనేయకవి)

సీ॥ బామ్రపెండ్లిండ్లకుఁ బోనొల్లననుబాల రణరంగమునకెట్లు రాఁదలంచె
మగవారిఁగనినఁదా మఱుఁగుఁజేరెడునింతి పగవారికెల్వనే పగిదిఁజూచెఁ
బసిఁడియుయ్యెలలెక్క భయమందుభీరువు ఖాపతిస్కంధమేకడిది నెక్క
సఖులకోలాహల స్వనములోర్వనికన్య పటహభాంకుతులకెబ్బింగినోర్చె

గీ॥ నీలకంఠములకు నృత్యంబుఁ జపుచు నలసితలఁగిపోవు నలరుఁబోడి
యేవిధముననుండె నెలమినాల్గొని యానమునను రిపుల మానమడప.
(పోతన)

సీ॥ అక్కఱుగపాన్పు నెక్కనేరనిబాల యీక ప్పరపుదిప్పలెట్లులనెక్క
విరిదిగెసోకిన తెరపునొందెడికిన్య మీరియీపొదరిండ్ల దూరె నెటుల
వీణవాయింపంగ పినలేనిసుకుమారి శుకపికరవములేచొప్పవివెనొ
వింజామరమువీవ విసుగునొందెడిలేను లేనీతిగుడిగాడ్చు కెమరులచె

గీ॥ పిల్లలాటలఁద్రవ్విన పిల్లకాల్వదాటవెరగొంచుచుండెడి తలిరుబోడి
మేటిగొజ్జంగిపూనీటి యేటికాల్వదాటనోపెను చిత్రంబుబోటులార.
(అంజనేయకవి)

సీ॥ కంజాత్తునకుగాని కాయంబుకాయమే పవనగుంభితచర్మభస్మగాక
వైకుంఠుబొగడని వక్త్రంబువక్త్రమే ధమధమధ్వనితోడి ధక్కుగాక
హరిపూజనములేనిహస్తంబు హస్తమే తరుకాఖనిర్మిత దర్శిగాక
కమలేశుఁజూడని కన్నులుకన్నలే తనుకుడ్యజాలరంధ్రములుగాక

గీ॥ చక్రిచిత్రలేని జన్మంబుజన్మమే తరళిసలిలబుద్ధుడంబుగాక
విష్ణుభక్తిలేనివిబుధుండు విబుధుడే పాదయంగముతోడిపశువుగాక.
(పోతన)

సీ॥ శ్రీకృష్ణముఖపద్మ సీమజూడఁగలేని నయనోత్పలంబులే నయముఁగాంచు
యమవంశరుచిర కరాలంబములేక హస్తాంబుజాతమే హయిఁగనును
మధుసూదనుని ప్రేమ మధురవాహినీలేక గాఢతాపాగ్నియే కరణినడఁగు
కాళింగమధనసంఘిలేక నాకును సౌఖ్యాద్ధినిండేలు సరణియొట్లు

గీ॥ భూమరోత్తమ! నీవేగిపురుషసంహు భువన మోహమసురవర్యబూతచరితు
నాత్మదోషఁగ నేబడునట్టిగతులు విన్నవింపుముబుద్ధిసంపన్ననీవు

(అంజనేయకవి)

సీ॥ తరుణార్కకబళనోద్ధతిఁజూపె నెవ్వాడురుచులచే ఫలమోహరుచులచేత
నకలంక రామముదిరికఁబూనె నెవ్వాడుశయముచేహృత్కుశేయముచేత
మున్నీరు పల్వలంబుగదాఁటె నెవ్వాడుజవముచే గుణగణార్జనముచేత
నక్షుశ్రితాపాఁధి నలరారెనెవ్వాడు రణముజేనియమధారణముచేత

గీ॥ ధరణి నెవ్వాడుదానవర్ద్ధిరదదళన విహృషిదనకేసరికి శోరవృత్తిఁదెలిపె
నతనిమత్కావ్యభవ్యవాగమృతఘటనమంజులస్వామిహనుమంతుమదిదలంతు

వసుచరిత్ర (రామరాజభూషణండు)

సీ॥ రామనామాంకిత రమణీయముద్రక జనకజకిచ్చెనే సత్వశాలి
భూజాత వరశిరోభూషణంబునుఁదెచ్చి రఘుపతికొసఁగెనే రమ్యమూర్తి
అనిలోనమూర్ఖిల్లి నట్టిపత్మణుగూర్చి తెచ్చెనోవిధులనేదివ్యతేజ
పంక్తికంఠునియింబట్టి యురస్థిఁ బడఁగ్రుద్ది మెఱసనేబల్లిదుండు

గీ॥ నట్టిబలసంతాపనుమంతునరికృతాంతు భక్తి నుతియింతునిరతంబుభవ్యచరితు
రక్షణజేయత శ్రీరాజరాజవర్య రమ్యగుణధాము నరసింగరాయపుని.

(అంజనేయకవి)

కా॥ అంధుండెక్కడ చంద్రుండెక్కడ తదీ • యందైనయావగ్గ నా
బంధందెక్కడనిట్టిచింతగలదే • భావింపనెచ్చొటనై
సంధాత్రిందుగిండు మాకునిర్వరకు నం • దంబొప్పనోన్యోన్య హృ

తృంధానంబగునంచు శేతునిటులకా • జర్పింపవేరున్నదే!

(బిల్వణీయము)

మ॥ హరిణంబాకమలాక్షి నేత్రముల సాఁవ్యంబందఁగాలేక దు

ష్క.రమైతెల్లు వనప్రదేశముల ని • చ్ఛారీతిగాఁజొచ్చియున్

దిరుగంజాలక యాసుధాకరుని బొం • దెక్ గానిలేకున్న నా

హరిణంబెక్కడ చంద్రుడెక్కడ • తదీయాంకుండు వాఁడెట్లుగుకొ.

(అంజనేయకవి)

మరియు నిట్టివిపేక్షలుగలవు. ఈప్రబంధమునందలి

కద్యములుచదివినకొలదియువిసుగుజనించక భావబంధురఘులై

రసభరితములైచదువరలొమిగులనానందమునుసమగూర్చునను

మాట లతిశయోక్తికానేరదు. మచ్చునకై కొన్నిపద్యములీ

క్రిందపేర్కొనబడినవి రసగ్రహణపాఠీయులగు సరసకవిరాజుల

కు నీప్రబంధరాజము కావ్యదృష్టితో బరికించినయడల నవీ

నాంధ్రవాఙ్మయచరిత్రలో వేస్థానమునీయదగునో విజ్ఞులగు

బుధజనులకేపదలి వేసెదను.

(1) ఉ॥ గొల్లలయిండ్లఁబాల్సెరుగుఁ గొల్లలు గాఁగడుపారద్రావిమ

త్తిల్లి.....

.....త్వాదృశులైన వారికికా. p. 65

(11) క॥ తగునిది తగదని యెదలో

.....

నిగమార్చితు లోడఁపోరి • నిలువంగలవే!..... p. 69

(111) సీ॥ చలువపన్నీటిలో స్నానంబుజేయవు

గంధంబుఁబూయవు • గడుసుదనమె

.....

మమ్మనిటఁజూచిభాషించు ♦ మంజువాణి.

p. 83

సూర్యాస్తమయవర్ణన.

(iv) గీ॥ ధైస్థికుఁడీమరత్నాల ♦ ఫలకమర్వి

.....

అరుణముఁజెందెబద్ధాప్తఁ ♦ డపరదిశను.

p. 84

చంద్రోదయ వర్ణన.

(v) సీ॥ కార్తిస్థిసంతసమొంది ♦ పద్మాక్షులింగూర్చి

కుంపినరత్నాల ♦ ఫలకమనఁగ

... ..

గీ॥ జెలువుమీసినయోగింద్ర ♦ చిత్తమట్లు

చంద్రబింబుఁబొడనూపె ♦ చల్లగాను.

p. 85

సూర్యోదయ వర్ణన.

(vi) మ॥ దిసినీకాంతమనోవ్యభక్తిగలిగి త ♦ ద్భితాహతీచింతనా

.

రససింధూరపుటుండగాదనరేమా ♦ ర్తాంకుండుపూర్వాద్రిపై p. 84

(vii) గీ॥ అట్టములుఁజేరి భ్రమరము ♦ లలరిమధుర

.

మ్రోయఁదొడఁగెను కుమదముల్ ♦ మొముముడవ.

p. 84

విరహ వర్ణన.

(viii) సీ॥ నిట్టూర్పులెంతయో ♦ నివిడమైజనియింప

హామాధవాక్పన్న ♦ యంచుబల్కు

.

గీ॥ దలఁపునిల్చిఁ ఫీతిచే ♦ తత్తరిల్లు

p. 110

(ix) శా॥ బృందారణ్యతరుప్రదేశముల గో * విందుండుసాసందుడై

.

విందుల్ గూర్చినమాధవాంఘ్రియుగముల్ * వీక్షింపఁగా నేర్తు నే! p.106

(x) సీ॥ భృంగంబులన్నియు * సింగములైదోచె

గాలిబాలకునుగ * కీలలయ్యె

.

గీ॥ భాసురాంగి శ్రీకృష్ణ * ప్రణయమందు

p.111

(xi) మ॥ సనకాదుల్ కనలేని మాధవుహరిక * జక్రికాఘనుక దుర్లభుక

వనితాతెచ్చితి

వనజాక్షుండువరించికోనునుభ * వ్యంబయ్యెనీజన్మముక p. 127

(xii) సీ॥ భువినుండఁ గాసిగ్గు * బొందగావలెనంచు

చదలబ్రాకదొడంగ * జంద్రుడకట

గీ॥ ననఁగనుపెట్టె ముఖకాంతి * యబ్జనేత్రి

మధ్యమంబును తనులతా * మహితదివ్య

కళలనానాతిగమనసం * గతులుజూడ

సమములేవెవ్వి పృథ్విలోఁ * జర్చనేయ p. 128

(xiii) ఉ॥ సారసవైరియూయబల * చాగుముఖద్యుతిఁబోలు తేజముక

గోరి.....నీ

తీరుకళంకుడైనశలఁ * దెంపందైతిరుఁగాడబొచ్చెడిక. p. 129

గీ॥ నందసుతుతోడ శార్ఙ్గంబు * నందకమ్మ

గదయఁజక్రంబు శంఖంబు * కాతుకిమున

పెంటఁబోవఁగ మింటను * వేల్పులంత

గృష్ణ! తుభ్యంనమోయంచుఁ * గేలుమోడ్యె.

p. 158

ఇటుల నెన్నియో పద్యములఁజూపవచ్చును. మరియు నిట్టికృతులసమాదరణజేసిపోత్సహించుభూజానులుపూర్వకాలమునందేమి, వర్తమానమునందేమి కొలదిగానున్నారు. అందువలననే, ఆంధ్రవాఙ్మయమునందేమి, ఆంగ్లవాఙ్మయమునందేమి యుద్భవిల్లినకవులుపెక్కురు మిగుల దారిద్ర్యముననుభవించుచున్నారనుట జగద్విధిము.

ఈకొరంతఁదీర్చుటకోయన, ప్రస్తుతకాలమందు, ఆంధ్రభాషయందపరిమితభక్తిఁగలిగి, చక్కనిసాహిత్యజ్ఞానము స్వయంకృషిచేసలవడఁజేసుకొని, ఆంధ్రవాఙ్మయనభివృద్ధిసేయ సంకల్పించిన నృపపుంగవులలో మిగుల ముఖ్యులు వీరికాపురి సంస్థానాధీశులొకరు. తరువాత వుయ్యూరు యట్టేటు జమీందారులగు మ॥రా॥శ్రీ మేకావేంకటాద్రి అప్పారావు బహద్దూర్ జమీందారువారు ప్రశంసనీయులు.

ఇక్కడ నిజాంరాష్ట్రములో నీకృతినమర్పణపొందిన శ్రీశ్రీలింగన్నపేట భూపాలురగు Sir శ్రీ వేంకటనరసింగరావు దేశాయిగారుకూడ ఆంధ్రభాషయందత్యంతాదరణము గనుపరచి, ఆంధ్రాభ్యుదయమును సదాకాంక్షించుచు దేశభాషలయందు చక్కనిజ్ఞానము సముపార్జించుకొని, పూర్వరాజుల యశోకీర్తులఁబొందుచున్నారని వ్రాయుటకెంతయుసంతసమగుచున్నది. వారివంశానుక్రమణికకవిగారు ప్రథమమున విప్రులము

గానుమారు 180 గద్యపద్యములలో నామూలాగ్రముగా వర్ణించి పెద్దనరామరాజభూషణుల పోకడల బోయివున్నారు.

పూర్వకపుల సాంప్రదాయములలో నిట్టికృతినమర్పణ బొందుట మిగులశ్రేయస్కరముగాన, నిట్టికృతులఁబెక్కులు వ్రాయునట్లుగా దమకవిగారికి ప్రోత్సహింపఁగలరనినమ్ముచు శ్రీనరసింగరావు భూపాలునకు నాశీర్వాదములిడుచున్నాడను.

ఈకవిగారురచించిన “శ్రీగుక్మిణీకళ్యాణ ప్రబంధ రాజము, సవీనాంధ్రచరిత్రములో నొకప్రాముఖ్యస్థానము వహించి, చిరకాలము నాచంద్రార్కగా వర్ధిలుగాతయని యాశీర్వదించుచు కవిగారింకను నెన్నియోవిపులమగు పురాణ గ్రంథములనుకూడరచించి ఆంధ్రభాషాయోషకు గీర్తితేగల రని నమ్ముచున్నాను.

ఇట్లు,

298. B. Cement Block
Malkpet, Hyderabad
Deccan.

} క్రొవ్విడి వేంకటరత్నశర్మ B.A

మంగళంమహాశ్రీశ్రీశ్రీ.

VICE CHANCELLOR ANDHRA UNIVERSITY

C. R. REDDY

WALTAIR.

M. A. CANTAB.

17th Sept: 1938.

UKMINI KALYANAM

B Y

P. ANJANEYULU NAIDU

Amongst the books written in the old Prabhandha style, the Rukmini Kalyanam of Mr P Anjaneyulu Naidu is entitled to a high rank. The theme is the oft-repeated marriage of Rukmini and in his descriptions he is true to our Prabhandha spirit and has given very fine expression to the usual topics.

The most remarkable thing about the book is that an Andhra of the Nizam's Dominions should have reached such a high standard in scholarship and in talent for poetical composition I can strongly recommend this book to those who wish to see the classical types of literature continued

One of the vital features of this Rukmini Kalyanam is the note of devotion to God which it strikes so impressively.

I hope the author will be able to deal with more modern themes in due course.

C. R. Reddy.

Sri Padma Krishnamurthy Sastry.
Maha Mahopadhyaya, Kavi Sarva Bhowma,
Kala Prapurna and Andhra Vyasa.

శ్రీ రస్తు.

శ్రీమద్భాగ్యవదాని వాసుడును, నైజాముసర్కారువారి పర్సనల్ ట్రైసిస్ట్రును, నాకుశిష్యప్రియుడునగు చిరంజీవి పంతు అంజనేయకవి రచించిన శ్రీకృష్ణలీలాతరంగిణి యందు మూడవ భాగముగా నెన్నబడిన “రుక్మిణీకళ్యాణము” మనుగ్రంథమునే నామూలాగ్రముగా జదివి యానందించితిని, అంజనేయకవి మోక్షసాధని, పాండురంగశతకము, దివాంధములొనగు పెక్కుకృతులు రచించి పేరుగాంచియున్నవాడు, ఈ “రుక్మిణీకళ్యాణము” శ్రీరాజాగోరెంటు వేంకటనరసింగరావు సర్దేశాయి లింగన్నపేట సంస్థానాధీశులకంకితము చేయబడినది. సర్దేశాయిగారి వంశావతారమతిపవిత్రమై విస్తరించియున్నది. అది మా అంజనేయకవి మిక్కిలి శ్రమచేసి విపులముగా రసవంతముగా వర్ణించియున్నవాడు. గ్రంథరచన యందు “కృత్యాద్యవస్థ” అనుటంబట్టి కృత్యాదియేకప్రతరమని మనవిచేయుచున్నాను.

భాగవతములోని రుక్మిణీకళ్యాణమునకంటె దీనియందుఁ గొన్ని మనోహరములైన మార్పులు కథకవిరోధముగాఁ బ్రస్తుత

కాలానుకూలముగాఁ జేయఁబడినవి. అవిసమంజసములు, ఇందలికవిత్వము నాతికతినమృదుమధుర్వైలిందగిలి మనోహరమైయున్నది. పద్యములుగాని గద్యములుగాని చదువునప్పుడు కుంటువడక ధారాశుద్ధిగలిగి చదువరులనాకర్షించునదియైయున్నది. దీనింగృతినొందిన సర్దేశాయిగారియశస్సు వారివంశ ప్రతిష్ఠాధికమును రామాయణమున రామునివంశాధికముంబలె భూమిగలంతకాలము విరాజిల్లుచుండుననియు, సర్దేశాయిగారిట్టి సత్కృతులు పెక్కులున్నీకరించి కవులనాదరించి భాషాపోషకులై దిగంతవిశ్రాంత యశోవిశాలులై విరాజిల్లుచుండురు గాకయని కోరుచున్నాను.

ఇందలివైలిందెలుపుటకురెండుపద్యములుదాహరించుచున్నాను

ఉ॥ గొల్లలయిండ్లఁ బాలెరుగు ♦ గొల్లలుగాఁడు పారఁద్రావిమ
త్తిలియరణ్య మంచెపుడు ♦ ద్రిమ్మరుచుండెడి గొల్లబోయినికొ
బల్లిదుండంచు వీరలికి ♦ బల్కఁగఁగర్జ రసాయనంబుగా
నుల్లుముందుఁగోరివిను ♦ టొప్పనెత్వాదృశులైన వారికికొ.

చ॥ అతడురితక్రియా భరతు ♦ డైనవదీయ సహోదరుండు న
స్మృతిచెడి చదివారుకు ♦ మానినిఁగానొనగూర్చనెంచి యా
క్షితిపతిఁబిల్వనంపె నికఁ ♦ జేయువిధంబది యెట్టులొనొ, మ
ద్గతియగు వాగుదేవుపద ♦ కంజయుగంబును జూడనొప్పనో.

రాజమహేంద్రవరము }
19-3-1937 } శ్రీపాద కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి.

Baron B. Seshagiri Row,
M.A;P.H.D;M.S.A.,
Professor, Maharajah's College Vizianagaram
13-9-1938.

శ్రీపంతులు ఆంజనేయకవిగాచికి.

శ్రీ॥ బుర్రా)శేషగిరిరావు అనేక ఆశీర్వాదనములు ॥త॥
 మావిజయనగరీయైతన తమరు ఘనతవహించిన శ్రీనివాం
 వారి దర్బారులో శ్రీవారిసన్నిధాన వర్తిత్వపు మహాప్రదాని
 తమచాకచక్యముచేతనేగాక గుణాతిశయముచే సంపాదించి
 యుండుటవిని నేనుచాలాసంతోషించుచున్నాను. అందులోనూ
 తమదునిత్యహిందూస్తాని భాషామయమగు పరిస్థితులలోనుం
 డియు, నాంధ్రభారతని కృతినూపములగు సేవలుచేయగల్గుచుం
 డుట మీతిలిదంపుల తపఃఫలమనియే నమ్మదగియున్నది.
 మీరుపంపిన గ్రంథములు చదివితని. ఇతరగ్రంథములలోని
 రచనకొన్నివిధములచేతనీ “రుక్మిణీకళ్యాణము” లో పరిణతికి
 వచ్చుచున్నదని నాకతోచినది,తమది భక్తిరసకీప్రధానమైన
 ప్రకృతిగనుకనే తమకవిత్వములోకూడా భక్తిరసమే ప్రధాన
 రసముగానున్నది. శృంగారమును భక్తిరసపరిణామముగా
 వర్ణించుటలోనే జీవితపరమార్థముకలదు. అదియాప్రబంధము
 ననేచ్ఛుటజూచినను స్ఫురించుచున్నది. కవిత్వమునకు కాంతిగ

లిగించుచున్నది. మీపద్యములు చదువునప్పుడు పూర్వకవిపుం
గవులగతులెన్నేనిస్ఫురించుచున్నవి. ఇదిమనపూర్వకపుటాంధ్ర
రచనలలో గుణవిశేషముగా నెన్నినయంశము, కవిత్వముతేట
గాను, ధారగాను, నాగరికముగాను నడుచుచున్నది. తామిట్లు
నిరంతరమును ఉపాసించుచున్న శ్రీభారతీదేవి మీకితోధిక
భాగ్యభోగ్యములు పొసాదించి, తమయేలికలకు ప్రేమపాత్ర
నిజేసి యాశీర్వదించునుగాక.

ప్రధానశేఖర బుర్రా శేషగిరిరావు

సాహిత్యపాఠ్యాయుడ.

K. Seetha Ramiah M. A,
Professor Nizam's College.

అస్మద్మిత్రులగుపఠముఅంజనేయకవిగారి ప్రేరణము
చేసేను నాల్గుమాటలీగ్రంథమునుగూర్చియు. తత్కర్తనుగూ
ర్చియు వ్రాయకతప్పినదిగాదు. నేనుసాధారణముగా ప్రతి
గ్రంథముపైనను సభిప్రాయమిచ్చుపెద్దల కోటిలోనివాడను
కాను. మరియు నాయభిప్రాయమునుకోరు మామిత్రులగు
నీగ్రంథకర్తతప్పలేకపోవుటచే నాకాయనుభవములేదు.

ఈసందర్భమున నాకురెండుచిక్కులుకలవు. మొదటివి
కవిగారు సమకాలికుడగుట, రెండవదిమిత్రుడగుట. సమకా

లికుడగు కవినిగూర్చిగాని తద్రచితగ్రంథములగూర్చిగాని ప్రశంసానిరసములు గర్వశైశ్యములకును, మనోవేదనములకును కారణములగును, మరియు, ఇక కవిగారుమిత్రుడైన మోమోటముపొచ్చగుట నతిప్రశంసవిమర్శకుని పెడత్రోవకీడ్చుకొని పోవచ్చును. నెరసుల బయల్పెట్టుటకుకూడ మోమోటమే యభ్యంతరమగును. పక్షపాతమునకలోనగుట తటస్థించును.

ఈగ్రంథమునుచదివిన నాకానందము కల్గినదనిచెప్పి యట్టియానందముకల్గుటకు కారణములనుతెల్పిన నాకర్తివ్యము నిర్వర్తితమగునని తలంచుచున్నాను. “కీడెంచిమేలెంచు” మనుసామెతను పురస్కరించుకొని గ్రంథలోపములనుముందు గ్గడితును. గ్రంథము ప్రబంధ ధోరణిని కలదు. ఇతివృత్తము “చర్వితచర్వితాతిచరిత్వము” “భాష” గాంధీకాంధీము. వ్యాకరణదోషములూ యచ్చటచ్చటగలవు. ఈవిషయములను గూర్చి కొంచముచెప్పవలసియున్నది.

సువస్తువులకు ప్రాతకౌత్తలులేవు. సూర్యచంద్రులు ప్రాతవారే, రసమునకు ప్రాతక్రొత్తభేదము కాన్పింపదు. “క్షణే క్షణేయన్నవతాముపైతి తదేవగూఢం రమణీయతాయాః” అను నలంకారవచన మీవిషయమునేజోధించుచున్నది. సహా

దయునకు ప్రాతకవిధోరణియనిగాని, నవ్యకవిధోరణియనిగాని
 భేదములులేవు గ్రంథమునతసముండుట ముఖ్యవిషయమేగాని
 ప్రాతప్రబంధధోరణినివ్రాయుట యపకర్షి హేతువుకానేరదు.
 ఇదియుగాక క్రొత్తప్రాతలు సర్వకాలములందున సమ్మిశ్రిత
 ములైయుండును. సాపేక్షములైయుండును. అన్యోన్యశ్రయము
 కలవైయుండును. ప్రాతపై నొకవ్యక్తిగాని జాతికిగాని యెప్పుడు
 సంఘార్థముగ నసహ్యతకల్గునో యావ్యక్తిగాని జాతిగాని
 నాశసమునకు దారిపట్టచున్నవని గ్రహింపవచ్చును. సాధర్మ్య
 వైధర్మ్యముల నుగ్గడించుటకైనను క్రొత్తతోబాటు ప్రాత
 కూడనుండవలెను.

ఇకనితివృత్తము, రుక్మిణీకల్యాణకథ, ఆంధ్రదేశమున నన్ని
 మూలలపురాణరూపమునగాని, హరికథారూపమునగాని భాగ
 వతపరనరూపమునగాని, కథాగౌరవమునగాని, పాటరూపము
 నగాని వాడబడుచునేయుండును. ఇటీవల మహైద్రాబాదు
 పురమున మన్నితులును సవ్యాంధ్రసాహిత్య ప్రసక్తులునునగు
 శ్రీతలావర్షుల శివశంకర శాస్త్రి గారుసవ్యాంధ్రకవితాగురువు
 లగు శ్రీరాయప్రోలుసుబ్బారావుగారికి తమ ఖండకావ్యకన్య
 కనొకదానినిచ్చి పరిణయ మొనర్చిరి. అందలినితివృత్తము
 రాధాకృష్ణపీఠము, నవ్వలలోనవృద్ధగు శ్రీముద్దుకృష్ణగారు

..... సీతారామ రావణవృత్తాంతమునే
 తమ “యశోకమున” నితివృత్తముగాగ్రహించినారు. కథ
 ప్రాచీనమను విషయముననీయదాహరణములుచాలును. రుక్మి
 ణీకృష్ణులు ప్రకృతిపురుషులు. ప్రకృతిపురుషులయవతారముల
 నీలోకములో శ్రీకృష్ణమున్నంతవరకీ యితివృత్తము ప్రచార
 ములోనుండును. మరియు నిందలినాయకానాయకులు స్వతం
 త్రముగ నొండొరులను ప్రేమించి పెండ్లిచేసుకొనుటచే “నాథు
 నికుల” కిదిహృదయంగమగనేయుండుననితోచును. అందుచే
 నితివృత్తమున కెట్టి లోపమువాటిల్లదు. గ్రంథమునందలి నెర
 సులనుతలంచినపుడు నాకొక్కవిషయము స్ఫటికివచ్చుచున్నది.
 శ్రీగిడుగురామమూర్తి పంతులుగారిగ్రంథముల జదివిననిర్దు
 ష్టమని లాక్షిణికులచేత చెప్పబడుభాషయందు వ్రాయుటయ
 సంభవమనితోపకమానదు. గొప్పవారనుకొను పండితప్రకాం
 డలవ్రాతలలోని తప్పులనువారు కుప్పలగాచూపియున్నారు.
 శ్రీవారిభాషాభేషజమును చదివినవెనుక, శ్రీశే|| వేదము
 వెంకట్రాసుశాస్త్రిగారు మరలవ్యవహారి కాంధ్రవాదముపై
 కలమెత్తలేదు. ఇట్టిస్థితిలో నీకవిగారు వ్రాసినదానియందు
 దోషగులుండుట యొకలెక్కగాదు. కవిగారికి ప్రబంధకవిత్వ

ముపై నట్టియభినివేశమో, గ్రాంధికాంధ్రమముపై నట్టియభి
నివేశముండుట గణనీయాంశము.

నాకింకొకవిషయము తోచుచున్నది. గ్రాంధిక వ్యవ
హారికభాషావాదమున కిచ్చుటతావులేదు. కవిగారిగ్రంథమును
సానుభూతితోపరికించి యందున్నవిశేషములను స్పృశించుట
నావిధియని తలంచుచున్నాను. సహృదయవిమర్శక కృత్యమ
దేయని నామందబుద్ధికి తోచుచున్నది. విమర్శకభృంగము
ప్రాతకొత్తభేదములేక రసబుద్ధబుద్ధియైయుండును.

ఈగ్రంథము చదివినేనందించితిని. దానికి కారణము
లను కొన్నింటినిట సంగ్రహముగా వచింతును.

ఇతివృత్తము.

ఇతివృత్తమున కవిగారు కొన్నిమార్పులనొనర్చి దానికి
కొంతనవ్యతయలవరచినారు. భీష్మకరాజు సభలోతనకూతు
రగురుక్మిణివివాహవిషయమై ప్రసంగించినపుడుమంత్రిలుమొ
దలగువారురుక్మిణిభయముచే శ్రీకృష్ణుడు రుక్మిణికితగినవరుండని
తైర్థ్యముతో చెప్పలేకపోయిరి. నిజముచెప్పించుటకు కవిగారొ
కనూతనవిషయమును సృష్టించినారు. విష్ణుమాయచే నొకపరి

చిత రాజకుమారపాత్రమును సృష్టించి తన్మూలముననీవిషయమును చెప్పించినారు అట్లుచేయుటచే తద్వృత్తాంతమును సగలోపప్రవేశపెట్టుటయేగాక, వృద్ధమంతుని మొదలగువారిని రుక్మి కోపాగ్నినుండి రక్షించినారు. ఇతివృత్తమునందలి యనేకాలోకములైన సన్నివేశములలో నిది యొకటియైనది. ఈమారుమిక్కిలి సమంజసముగాను, కథాకల్యానమున కనుకూలముగాను, యితివృత్తమునకుశోభను తెచ్చునదిగానున్నది. ఇందు కవిగారిప్రతిభను ప్రశంసింప వలసియున్నది.

రుక్మిణీకృష్ణులప్రేమ వినుకల్పిపై నాధారపడియున్నట్లు పురాణప్రసిద్ధము. కేవలము వినుకల్పిపై నాధారపరచుట కవిగారికంతగా తృప్తికరముకాదు. వధూవరు లొండొరులను చూచిప్రేమించునట్టియు, నట్టియవకాశములేనిచో పోటోగ్రాఫులనైనచూచి ప్రేమించునట్టియిక్కాలము కవిగారి చిత్తవృత్తి నెట్లువడలేదోచూడుడు. రుక్మిణీదర్శనవనంబునకు చక్షుర్వి నోదమునకై పోయెనట! అచ్చటరాజులందరి చిత్రఫటములున్నవట! అందు శ్రీకృష్ణనిపటముచూచి ముగ్ధయాయెనట! ఇట్లు చేయుటచేకవి రెండు కార్యములుసాధించినాడు. స్వయంవరమునకు ప్రత్యామ్నాయము కల్పించుటమొదటిది. వినుకలితోపాటుకనుకలికకు కూడ కొంతస్థానమిచ్చుట రెండవది. దానింత

పేమించిన కృష్ణునియా కారచిత్రమైనను చూడగోరుటన్యాయసమ్మతము. నవ్యభావవిలసితము ప్రబంధములలోననుండి, కవికాణాదుల తొంగిచూచునను నన్ని వేశములిట్టివే! దీనిని కల్పించి యితివృత్తమునకు వన్నె పెట్టినాడుకవి. (1-43)

కవిగారుశిశుపాల పాత్రకటాకికస్థికల్పించిరారు. పాపైకకర్మనిజేగుక పూర్వజ్ఞానవాసనవానియందుండజేసినారు. నారద శిశుపాలసంవాదముచే, నెప్పుడు శ్రీకృష్ణునిచేతులలో తనకుమరణముపొందించునా, యెప్పుడు తన నిజరూపమును పొందుదునా, యను జ్ఞానమును ధ్వనిగా శిశుపాలునియందు కల్పించి వానిపాత్రకవిగారువన్నె పెట్టినారు. ఇచ్చటనాకొక పోలికగానవచ్చుచున్నది. దుర్యోధనునకు విశ్వరూపదర్శనమెట్లు గుండ్లమునకు పురిగొల్పువిషయమయ్యెనో. కర్ణునకెట్లుతన జీవితవృత్తాంత శ్రవణము దుర్యోధనునకుముననే యుండనలె ననిపేరించెనో, యట్లేనారద జ్ఞానప్రదానము శిశుపాలునియందుకృష్ణవిరోధమునుండి విరమించినట్లుచేయలేదు. ఈసన్నివేశము కావ్యముయొక్క శోధనుపేంపొందుచుచున్నది.

కవిగారిట్టి మార్పులను కొన్నికల్పించి యితివృత్తమున కొంత నవ్యతనాపాదించజేసి కావ్యమునకు ప్రాశస్త్యమిచ్చిరి.

ర చ న

వెనుక 'దివాఁధ' రచనాసంకల్పముననే వీరికవిత్వాధారాదులగుంచి కొంతముచ్చటించితిని మరల నద్దానినిచెప్పుట పునరుక్తియగును.

ఏట్లేకోత్తరాభి వృద్ధిగావీరికావ్యరచనపెరుగుచున్నదో యట్లే కావ్యగుణములుకూడ నిశితములగుచున్నవనిమాత్రము చెప్పినజాలును.

ఈగ్రంథమునందలి కొన్నిరచనావైశిష్ట్యములజూపెదను.

వీరికందపద్యములయొక్కనడకమిక్కిలి మనోహరముం
 "కందమును రచించినవాడేకవి" యనునానుడి యీయన
 యందన్వర్థము. ఏకందపద్యమునైనను పరికింపుడు. మలచిన
 ట్లుండును. కందములలోకనపడు నీవారావాహికాగుణము సా.
 మాన్యముగానంతట గనపడుచున్నను వాయుమగ్నిధృత్వ మై
 స్వచ్ఛందముగ గన్పట్టుచున్నది. ఒక్కపద్యముచాలును. సంచ
 మాంకమున యుద్ధఘట్టమున:—

క॥ ఇరువురుసమబలికృతు

పరులైపోరాడి విజిఖి • న్నమురుముకొ

జరిపిరి వారు నేర్పవ

కరుదొంగునుజూడదొడఁగె • న్నమురు మింటకొ (5-18)

అనిచెప్పియున్నాడు. ఇదేయనవలె? కందపద్యములన్నియునిట్లే

శిశుపాల కృష్ణులకిది తృతీయజన్మమనియు, పెనుకటిది రామరావణజన్మమనియు, పెనుకటి రామరావణసంగ్రామము యొక్క పునరుక్తి యేయిప్పటి సంగ్రామమనియు, కవిగారొక పద్యపాదముచే మనకు స్ఫురింపజేసినారు.

“జననాథోత్తమ! రామరావణమహా సంగ్రామమైదోచెడికే”

ఇచ్చట చూచుటకు సామాన్యోపమాలంకారమువలె గన్పట్టినను, నాసంగ్రామమునందలి పాత్రలు ప్రాకృత పురుషులనియు, శాపముననిది తృతీయజన్మమనియు, తెల్పియెట్లు లాపూర్వసంగ్రామములోకభయంకరమయ్యు, లోకక్షేమంకరమోయట్లే యీశిశుపాల శ్రీకృష్ణసంగ్రామము కూడనని కవిగారొక్కపద్యపాదముచే కొండంత యర్థముస్ఫురింపజేయుచున్నారు. రామరావణులెట్లుపాకృతపురుషులో యట్లేయిచ్చటననుభావము నిచ్చియుండునన్యముగా పరిణమించుచున్నది. ఈపద్యపాదము గ్రంథమునంతకును మకుటమని నాయాశయము.

సర్వోక్తినిచెప్పటలో నీకవిగారికి మంచిప్రజ్ఞయున్నదనియు నోరు తెరచినవ్యవచక చిరునగవు పుట్టించుటలోకవి

గారు సామర్థ్యముకలవారనియు నీక్రింది పద్యమువలన తేట
పడగలదు. రుక్మిగర్వభంగమైనపిదప బలరాముడు కృష్ణునితో
నిట్లనుచున్నాడు.

క॥ పగచెలిమియునీకిలలో

నగధర! సమమయ్యునిటుల ♦ న్యాయమెనీవుకే

దగురీతి రుక్మిఁనుపక

పగపొందఁగఁజేయఁదగునె ♦ వారిజనాథా!

కృష్ణునిగుణవర్ణనమును రుక్మిపరాభవమును ప్రక్క
ప్రక్కలచుంచిచెప్పి బావమరదికై నపరాభవమున గల్గినసిగ్గును,
నుడుకును, మాటలరెట్టించినాడు. ఇట్లునర్మగర్భముగాచెప్పిన
సన్నివేశములనేకములీ గ్రంథమునగలవు.

ఇకనొక్కవిషయము చెప్పివిరమింతును. ఈగ్రంథము
వాయువిమానములు ప్రచారములోనున్న కాలమున రచియిం
పబడినట్లంత సాక్ష్యము తెల్పుచున్నది. వార్తాపత్రికలలోవిమా
నములలోనే నూతన వధూవరులు నూతనవివాహసంతర విహ
రమునకు వెడలినట్లు మనమెన్నోవార్తలను
చదువుచున్నాము తుదకు పెండ్లిండ్లుకూడ విమానములోనే
జరిగినవని కూడచదివినట్లునాకుజ్ఞాపకుమున్నది. కవిగారుకూడ
రుక్మిణీకృష్ణులను విమానమున (గరుడునిపై) సురలోకమున

కంపినారు నూతనవధువునకు భర్తతనగొప్పతనమును చూపు
టసహజముగాన భార్యకు భర్తృకౌరతము హెచ్చిప్రేమయ
భివృద్ధియగును. శ్రీకృష్ణుడు స్వర్గమునకు వెడలియింద్రునిచే
నూడిగములనందియనేక దృశ్యములు భార్యకు జూపి ముదము
గొల్పినాడు. ఈకాలమునుబట్టి యిదియెంతయు సమంజసము
గాను హృదయంగమముగానున్నది.

ఇట్లు గ్రంథపరనముచే నాకుగల్గిన యానందమునకు
కారణములు తెల్పితిని పైమాటలు కేవలము మైత్రి పరిణామము
లనితలవకుండురుగాక! కవిగారింక నితకంటె యుద్దగ్రంథము
లను రచించి, వించి, యాంధ్రవాఙ్మయమునచిరస్థాయి
యైనస్థలమును పొందుదురుగాకయని చూశించుచున్నాను.

ఇట్లు,

3-9-1938.

ఆచార్య కరుగంటి సీతారామయ్య.

S. Prathapa Reddy B. A. B. L.

High Court Vakil. Troop Bazar.

Hyderabad Deccan.

శ్రీయుతపంతులు ఆంజనేయులునాయుడుగారి రుక్మిణీ
కళ్యాణమును పద్యకావ్యమును చదివినాను. సాయుడుగారిది
వరకేరెండు మూడు గ్రంథములుప్రకటించి తద్వారా అనేకు

లకు పరిచితులైనారు. వారిపాండురంగశతకమును జదివినవారు వారియందు దైవభక్తిప్రధానలక్షణమనిగమనించియుండకపోను వారికవితనులనేకకవులు ప్రశంసించియున్నారు.

ఈరుక్మిణీకళ్యాణము మధ్యయుగకవుల ప్రబంధపద్ధతులను సంపూర్ణముగా అనుసరించినట్టిది. ఈప్రబంధములోని ఘట్టములు, వర్ణనములు కవితాపద్ధతి అన్నియు అప్పకావ్యము మతములే, కథలోభాగవతకథకుభిన్నముగా ఒండురెండు తావులకొలది మార్పులు చేసియున్నారు. అవిపౌరాణిక మూలకథకు బాధకములు గావు.

అంజనేయులునాయుడుగారి కవిత మంచిధారతోను నడకతోనుకూడినట్టిదిగావ్యక్తమగుచున్నది. ప్రిభుత్వోద్యోగమందుండియు నీనిజాంగాప్రములో వీరింతమంచి కవితను అలవడజేసుకొన్నందులకు ప్రశంసయులనకతప్పదు. వీరికి ఇతోధికాభివృద్ధిని సర్వదాకోరుచుందును.

బహుధాన్యజేష్ఠ శు ౨.

సురనరము ప్రతాపరెడ్డి.

**M. Hanunanthrao High Court Vakıl,
Andhra Kutir, Sultan Bazaar, Hyderabad-Dn:**

మ. రా. రాజశ్రీ పంతులు ఆంజనేయులునాయుడుగారికి,

తమరుదయతోపంపిన రుక్మిణీకళ్యాణమును చదివితిని, ఇట్టినిద్ద్రాంధరచనమునకు తమనభినందించుచున్నాను. ఆంధ్రకవిత్వమున ఖ్యాతివహించుచున్న తమరు, ముఖ్యముగాభాషావిషయములందు వెనుకబడియున్న ఈప్రాంతములవారగు తమరు, ఎంతయుప్రశంసనీయులు. ఇట్టి కావ్యములను సన్యసద్ధతిపైన నెక్కువగారచించి మాతృభాషా సతికలంకారములుగా నర్పింతురని? నేను ఉవ్విళ్ళూరుచున్నాను.

ఇట్లు,

మాడపాటి హనుమంత రావు.

Re No. 1 En: 1
22-12-1938

Vuyyur Estate Zamindar's
Huzur Office, NUZVID.
Dated 22nd Dec:1938.

From,

Tahavar-O-Jaladat-Dastagha, Manne Sultan,
Sri Rajah Venkatadri Apparow Bahadur Garu,
Zamindar, Yuyyur Estate and Trustee,
S. R. R. High School, Nuzvid.

TO,

M. R. Ry,
P. Anjaneyulu Naidu Garu,
Personal Typist,
King Kothi Palace,
Hyderabad Deccan.

Sir,

మీరు తే. 6-9-38 ని, తెటరు ద్వారా పంపించిన
మీ చేరది సంబంధించిన “రుక్మిణీ కళ్యాణము” చూయట్టేటు
ఆస్థాన విద్వాంసులు చూచిరారు. అభిప్రాయమిందుతో
పంపించినాము

అంతర్ముఖమునకు శేవశాను

A. Lakshminarasiah,
for Zamindar.

శ్రీశోభనాద్రి లక్ష్మీసృసింహస్వామినే నమః
 శ్లో॥ శ్రీమా ముఖపద్మార్క - శ్రితబృంద సురగుః.
 సతతం మంగళం కుర్యాత్ - ఆంజనేయ కవేరుదా.

శ్రీపంతులు ఆంజనేయకవివరకృత రుక్మిణీ కల్యాణ
 మామూలగ్ర) మద్రాక్షం. ఇదమత్యంత మధురకోమల
 మనోహరపదావళిలలితం. ఇక్షుఖండవద్రస సంపూర్ణం, పారక
 మన స్సమాకర్షణచతుర చతురపదగతి విశేషం, తత్త్వ
 స్థాన నివేశిత రసచాతురీ సముచిత వర్ణనావిశేష బహుళం,
 మల్లి కామతల్లికా కుసుమమచర్చికా రచితమాలికా రాజమిన
 సంతతామోద సంఘాయక, జయదేవాది మహాకవి వరి
 విరచిత శృంగారరస విలసిత గీతగోవింద మహాకావ్యాదిష్వివ,
 భక్తిరస సంపూరితం, నిరంతర హరిపదసరసిజ యుగళభక్తి
 రసాస్వాదన చతురహృదయ సత్కవిమానస సరోజరాజ
 హంసానుతం, కింబహునా, సకలకల్యాణ గుణగణ విరాజితం
 సత్విరాజితే. ఏతత్సకల శుభప్రద గ్రంథరచయిత శ్రీరా
 జ్యలక్ష్మీసృహిత శ్శుభగిరింద్ర హస్త్యంతరస్థితః శ్రీవ్యాఘ్ర
 సృసింహః, ఇతి ధిక గ్రంథరచనా చాతురీ. మేధాం,
 దీప్తాయురభివృద్ధ్యాది సకలమనోభీష్ట సిద్ధించ, దత్వాలవతు
 ఇదంగ్రంథరత్న మప్యచంద్రతారం, జగత్ప్రసిద్ధం భూయాత్.
 4-11-1988. బామ్మకంటి వీరరాఘవాచార్యః.

Nuzvid

శ్రీఉయ్యూరు యప్పేలు ఆస్థానవిద్వాన్.

శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః

రుక్మిణీ కళ్యాణము.

రంజిల్లంగవామపార్శ్వమున శ్రీ
 సీతామహాదేవి శృంగ
 గారంబొప్పంగ లక్ష్మణానుజులు ప్ర
 క్కంజేర వాతాత్మజుం
 డారాధింప వెలుంగు రాఘవృంధుని
 త్యశ్రీలవర్ధిల్ల పెం
 పారక వేంకట నారసింగవృంధు తా
 రాధీశు రక్షించుతన్. 1.

చ॥ హరుండుపరాత్పరుండునిఖిల లాగమసన్నతసాంబమూర్తిసు
 స్థితరయోగమూర్తిమున ధీవలొనర్చెడి భక్తకోటికిన్
 వరములొసంగ నద్రిపము ధీవాసముజేసెడినాదిమూర్తిశ్రీ
 పరమశివుండుబ్రోచుతన్గృహమతివేంకటనారసింహునిన్
 ఉ॥ పుట్టియుపంకజాతిమునఁ బొల్పుగ శ్రీహరి యాజ్ఞభక్తిజేఁ
 బట్టియు సర్వలోకములు భవ్యతఃకుట్టంగ దావిధించి బ

లక్ష్మిప్రజ్ఞామీరకుండఁగొలిచి కర్మలలాటమునందుఁగూర్చి తా
బట్టుగ వ్రాయుధాతమురిపంబునఁబ్రోచుతనారసింహునిన్

గీ॥ పలుకులవెలంది సిరియును ♦ పార్వతియును
మువ్వగునుగూడి నిరితంబు ♦ మోడిమలర
ననఘపాతూరి రామ కృ ♦ స్థాఖ్య నృపుని
తనయుఁబ్రోచుత నరసింగ ♦ ధరణివిభుని.

సీ॥ రామనామాంకిత ♦ రమణీయముదిగ
జనక సకిచ్చెనే ♦ సర్వశాలి
భూజాత నరసింగ ♦ భూషణగునుఁడెచ్చి
రిఘుపతికొనిఁగెనే ♦ రమ్యమూర్తి
అనిగోనమూర్తి ♦ నట్టి లక్ష్మణుఁగూర్చి
తెచ్చెనోషధులనే ♦ దివ్యతేజ
పంక్తి కంసుని యని ♦ బట్టి యరస్థలి
బడఁగ్రుద్ది మెఱసెనే ♦ బల్లిదుండు

గీ॥ నట్టిబలవంతు హనుమంతు ♦ సరకృతాంతు
భక్తినుతియుంతు నిరతంబు ♦ భన్యచరితు
రక్షజేయుల శ్రీరాజ ♦ రాజవర్యు
రమ్యగుణధాము నరసింగ ♦ రాయనృపుని.

ఉ॥ శింభుజటాటవి వెడలి ♦ జానుగరమ్యతరంగభంగ సం

రంభముతోడుతా దొరలి ♦ రంజిలఁగాఁజెడి వాహినీసము
జ్వంభణవీతిమత్కృతినె ♦ జెచ్చునహింపఁగఁజేగదమ్మ'వా
గ్జంభణమంచునన్ నిలచి ♦ శ్రీకర మొప్పమదంబ'భావతీ.

ఉ॥ గన్నయతిక్కనాది కవి ♦ నాఘలభాస్కరసోమనాఘలక్
మన్ననతోడ నెంచెదరు ♦ మాన్యులగాదగుమానిసంబునన్
సన్నతపోతనార్యు ఁద ♦ సారసయుగ్మమునే భజించి వి
ద్వన్నతమైనరామచరి ♦ తంబున కేనతిభక్తి మొక్కికెడన్

ఉ॥ ఒప్పుగుగత్కవిత్వమన ♦ నోవ్విమినింద్యము సేయ నెంచునా
తప్పుదువారి నెన్నఁగడు ♦ ఒప్పుదిసూరిజనాళి కిమ్మహిం
దప్పులనొప్పులారయక ♦ తామసత్కము సేయ నెంత్రహా
ముప్పుగువారిచింతనము ♦ మోదివిహీ నులుగారెచూడఁగన్

ఉ॥ చాలగఁగావ్యముల్ మిగుల శ్రావ్యతిరంబుగ న్రాయ నేర్చినన్
బాలశశాంకమాళి యజు ♦ పంకజనాభులఁగూర్చిసత్కథా
లీలప్రశంశలన్ విడచి ♦ లేశముభక్తియులేక మూఢులై
ప్రేలఱులై యనర్థమగు ♦ వెట్టికవిత్వముఁజెప్పఁగాడియో.

చ॥ స్థిరమతిమాధవాంఘ్రిపదచింతనఁగల్గెడి మేలుసత్కృతుల్
సరసత్రవాయునస్సమదా ♦ సంగులుకొండొకయున్న నేమి శ్రీ
హరికరుణాకటాక్షమున ♦ నన్నియుఁజాల గుణంబులై చనున్
జెజుకుననంకరున్న నది ♦ చేచుఘటించు నె యెన్నఁజేనియన్,

మ॥ ఇలసర్వాత్మకుఁడాదిదేవుఁడురమా ♦ ధీశుండుఁగాఁజూచినే
 నలమిన్ నేర్చినభంగిఁబల్కితిశుభం ♦ బీకృష్ణచారిత్రమున్
 బలుమారిందుఁడప్పులేగలిగినన్ ♦ బాటెంపకేధక్తితోఁ
 దిలకింపంగఁదలంపుఁ జేతురుఁగదా♦ధీశాలులున్ సత్కవులొ

క॥ వరతిరుమల పంకటసర

హరినిగురుని భవహరుని మ ♦ దాన్మృతనపుడున్

స్థిరతరముగనను దినమును

బరమార్థము కొరకుఁదలఁతు ♦ భక్త్యనురక్తి . 12.

—: అస్మద్వంశానుక్రమణిక . —

ఉ॥ చింతలువీడి సంగరమె ♦ జీవనమంచు దలంచువారు భూ
 కాంతను నీరధిన్ గలవు ♦ నంతటిసాహసమూర్తులైన ధీ
 మంతులు బుద్ధిమంతులు స ♦ మానులవీరికి వేరులేరనన్
 బంతమువారునాజరగి ♦ పంతమునిల్పఁగొడంగిరెంతయున్.

గీ॥ తెలఁగ వంశంబునందునఁ ♦ దెలుగునాడ

సద్గుణుండగు జోగయ్య ♦ జననమొంది

జగతిఁజేబట్టె గుణధన్య ♦ జగ్గమాంబ

బరగివీరలు గడుఁజేమఁ ♦ బ్రబలుచుండ.

క॥ చెలువుగ వీరిలకంతట

సులలితగతి నలుపురాత్మ ♦ జూలుగల్గిరిలన్
దొలిఁద్రేవన్ దశరథునకు
జలజాత్ముఁడు నల్వరయ్య ♦ జన్మించుగతిన్.

15.

గీ॥ రామచంద్రుండు సరిఁబోల్ప ♦ రామనృపుఁడె
లత్ముణాఖ్యుఁడు చూడనా ♦ లత్ముఁడె
నేకనార్యుఁడు సప్తాది ♦ వేల్పునముఁడె
గోపరామాత్యుఁడాయదు ♦ గోపనముఁడె.

16

క॥ ఆనలువుర లోపలఁ గడు

జ్ఞానాధికుఁడయ్య సుజన ♦ గణసన్నతుఁడై
మానుగ గోపన్నాఖ్యను
మానితసచ్చరితుఁడగుచు ♦ మహిలోవెలసెన్.

17

గీ॥ అంత గోపనార్యుఁ డనవ ♦ ద్యగుణజోగ
మాంబఁబెడ్లియీడి ముగురు ♦ నాత్మజలును
సుతుని ననునొక్కనింగాంచి ♦ శోభఁగనిరి,
అంజనేయులు నావెల్లు ♦ దవనిలోన.

18

సీ॥ చిత్తంబుశ్రీరామ ♦ చింతనంబులయందుఁ

జూపు శ్రీరఘువీరుఁ ♦ జూచుటందు

జాగముల్ శ్రీశు దే ♦ వశముఁజేరుటయందు

జేతులు హరిపూజ ♦ జేయుటందు

శిరములంకాధీశ ♦ హరనమస్కృతులందు

వీనులుహరికథ ♦ ల్వినుటయందు

భాషణంబులుసత్య ♦ భాషావ్రతంబందు

గాయంబురామక్తెం ♦ కర్యమందు

గీ॥ సంతతమునిల్పి నిరతంబు ♦ శాంతమతిని

గాలమునుఁబుచ్చి సౌమ్యులై ♦ ఘృతగాంచి

నట్టి తలిదండ్రులగు జోగ ♦ చూంబగోప

నార్యనర్వుల మునుముందు ♦ నాత్మిదలఁతు.

19

గీ॥ పాసగ వీరలు చేసిన ♦ పుణ్యఫలతి

గాక యబ్బునె! నాకునీ ♦ కావ్యోచస

వందనమ్ముల జేసెదా ♦ నందముగను

జనని జనకుల పదపంక ♦ జములకెప్పుడు

20

మ॥ హనుమద్దేవ వరప్రసాదము ననా ♦ మత్యంతచూపేమతో

ఘనుతానాతిలిదండ్రులెంతయుననుగర్భంబున బొందనే

జననంబొందు భక్తిపావనికిదా ♦ సత్వమ్మృతంజేసియీ

ఘనకావ్యాదిరసజ్ఞతనడసినే ♦ గావ్యాకృతిబల్కితి.

వ॥ ఇట్లభీష్టదేవతాగురు చరణావిందములకు వంద

నంబులాచరించి సుకవిజన బృందంబునుంబొగడి కుశవిందనం

బుజేసియు నస్మద్వంశంబు సంగ్రహంబుగా నెఱింగించి సకల శుభపరంపరాభివృద్ధిగా పూర్వాధునిక కవి తల్లజుల కృపా కలాక్షమున శ్రీవాసుదేవ కథావర్ణనంబునకుఁ దొడంగినవరసా లంకారబంధుంబునగు నొక్కదివ్యచరిత్రంబతి శ్రావ్యముగా రచింపఁబూనియున్న సమయంబున.

మ॥ ననువాత్సల్యతజెంతకుఁ బిలచిధఁ న్యంబొప్పనున్మిత్రుఁడున్
ఘనుడున్ విద్యలప్రోడ శాంతుడగుఁ కన్తారెడ్డిమోదంబుతో
అసఘా?యోలవిచార మొందెడవునీ యాంధ్రీకృతంబైన
జ్ఞనకర్ణామృతి కృష్ణలీల పడయన్ యెత్తుండు, నర్సింగరా
జ్ఞనసాధుండువిశారదుండుసుకవీసం స్తూయపాత్రుఁడెల్.

మ॥ ననుశ్రీమారుతి దేవచావధజనా యందున్ గళాభిజ్ఞు స
ద్వినయన్ గలనో ప్రభుభాగ్యవగరా ధిమానుగోపార్యనం
దనుఁడొపంతమునాంజనేయుఁ ఁ వితా ధారాగరిష్ఠాన్బ్రియం
బునరావించినభాస్రలిస్ఫులికెలివి స్ఫూర్తజ్జ్వలమాధున్.

ఉ॥ శ్రీయలరార మాధవుని చిత్రిపునత్కథలందు రుక్మిణీ
తోయజపతి కేతిగృహతోడుతెశ్రీహరి తెచ్చుబట్టలన్
శాయనిరక్తిమీకవిత పద్ధతికిన్ ముదమొగువాడ నా
కాయభలేశుమాధవుని దాంబుజధక్తియెథవ్యమెన్నఁగన్

చ॥ అవిరళపూర్వపుణ్యగతి నంబుజనేత్రునిదివ్యచింత నా

శ్రవణ సుకీర్తనంబు పద • సారస యుగ్మపుసేవ పూజనం
బు. వినితిమైత్రివందనము • బొల్పుగనాత్మసమర్పణంబునా
ననవిభిభక్తిమార్గములు • నామదిరంజిలుచుండు సత్కవీ!

ప॥ కావున రుక్మిణీనాథుండగు శ్రీకృష్ణపరమాత్ముని
కథాకర్ణంబు నాకభీష్టంబయ్యెడు, నీవునస్మన్మనోరథానుకూ
లంబుగా శ్రీమద్భాగవతామ్నాయంబున భాసిల్లెడి దశమ
స్కంధాంతర్గత వాసుదేవకథాఘట్టంబున రుక్మిణీకళ్యాణంబు
జనంబులకునులభోపాయంబుగా నెఱింగెడి తెఱంగునఁ దెనిగించ
మనియూర్ధవ పూర్వకముగాఁ గాంచనరత్న భూషణాంబర
చందనతాంబూలంబులనొసంగుటయుదాన నేనుసంప్రీతుండనై
యేతత్పుణ్యకథావర్ణంబునకుఁబూర్వము, కృతిభర్తయొక్కనం
శాను క్రమణికనభివర్ణించెద.

కా॥ గోరెటావ్వయిరాజవర్యులకథల్ • కూలంకషంబైనఁద
త్పరంబులయు గిద్యమాపమున గ • ప్పంబుచుంఁగావింపజే
తొరంబొప్పగఁద్రాసిమత్క్రిష్ణి నెఱిగింపజేసెఁద
త్పొరంబొత్తుడుమెట్టయాఖ్యుడతనిన్ వర్ణింపబుణ్యంబగున్

కృతిభర్త: శ్రీ గోరంట వేంకట సరసింగ రావు సర్దేశాయి

కృతిపతివంశావతరణము

క॥ గోరెంటవంశమందున

మీరియు రేచర్లగోరి + మహారాంకుశై

నీకుండగు సింగరాడ్వరుఁ

డారయజన్మించెగావు + లందునగీర్తిన్.

27

క॥ కాపయ ధర్మగుణంబుల

ప్రాప్తయి మరిగోనెకావు + పారలకుండదా

దాపయ జననీజనకులఁ

గాపాదుచునుండె సుజన + గణ్యాత్ముకుండై.

28

చ॥ అనఘుఁడు సింగరాడ్వరుఁడు + దందిలిలఁగృహీవలత్వమే
ఘనమనిమద్దివలైయను + గ్రామపుర బాద్విశలోవెలుంగదాఁ
జనియటఁదల్లిదండ్రులకుఁ నమ్ముద ముందహలంబుఁబూనిజే
వనమునకూతగాఁగొనుచు + వర్ధిలుచుండెఫలింపనస్యముల్.

ఉ॥ మాఁకులపుత్రికామణిని + మాస్యచరిత్రనువీరమాంబను
భ్యాతిగఁడెచ్చిపుత్రికను + గౌరవనీయులు తల్లిదండ్రులు
బీతిగఁబెట్టిజేయనతి + ప్రియనువాధుఁడెల్లంగుచుండ శ్రీ
కాంతుఁగృహకటాక్షమున + గల్గెనుపుత్రుఁడువారికంతబున్.

చ॥ తనయునిగాంచిమోదమునధన్యులుసింగయవీరమాంబున్

బనివడిబంధుజాలమును † బ్రాహ్మణవర్గముఁజీరిభక్తి భో
జనసుమగంధవస్త్రములఁసంతసమొందఁగఁదృష్టి జేసియా
తనయుని కప్పుపేరిడితి † ధన్యత “అడ్డలరెడ్డి” నానిలన్,

చ॥ దినదినవర్థమానముగ † ధీరుఁడు ‘అడ్డలరెడ్డి’ భూములన్
బనివడివృద్ధిఁజేసిబులు † పంటలనెక్కుడుగాఁగ నెంతయున్
ధనమునుసేకరించె,తలి † దండుగిల లేమినిఁబాయఁజేయనా
పనులన నేకముల్సుజన † పద్ధతిఁజేయఁదొడంగె శాంతిఁబడె.

క॥ ధైర్యమునకు గిరివరు గ

భీష్మమునకు జలధి జనమున † భీముఁడు ఘనసౌం
దర్యమున మరుఁడు పరహిత

కార్యములకునాదధీచి † గాఁబోలుభువిన్.

కిరి

వ॥ ఇట్లాతఁడు భాసచూన తేజోవిలాసుండు దనరార
జననీజనకులు పుత్రునికు మాతలపుత్రికయగు లక్ష్మీంబనుఁ
దెచ్చి పరిణయంబొనరింప నాసుచిరాంగి శ్వశృంగృహంబున
వర్ధిల్లుతరి.

చ॥ తనరెడి భర్తృవాజ్ఞజవ † చాటకబంధులఁగాంచి నంతనే
వినయముఁజూపుచున్ సూమతిఁబెద్దలుదన్నలరారుప్రేమతో
గనుచుముదంబుఁజూపనతి † కాంక్షనుపుట్టినమెట్టినింటికిన్
‘ఘనమగుకీర్తిఁదెచ్చనిజ † కాపురమందునభాస మానయై.

వ॥ ఇట్లాదంపతు లిరువురు శ్రీహరికరుణాకటాక్షమున
సంసారంబెంతయోఁ బచ్చగాదనరఁగాపురంబుఁ జేయుచుండఁ
నొండాకదినసంబున.

సీ॥ అంతట గోల్కొండ * కధిపుండునిజరాజ

ధానిలోఁజేరిన * స్థలములంగు

జంతుసంకలితిమై * జనుమార్గమునులేక

వివినప్రదేశమై * వెలయుచుండఁ

బ్రజలెవ్వరేనియా * పరిగణంబులగ్రామ

నిర్మాణముంజేయ * నిచ్చయున్న

నాదేశములపారి * కధికారమునఁగియు

భవ్య “జమీందారి” * పదిపులొసఁగె

గీ॥ దంచు “ఫర్మాను” నలుబ్రక్క * లంపినంత

అడ్డరాడ్వరుడడిఁగాంచి * యలరి సుజను

బొప్పనామకహాళికు * భూరిధైర్యఁ

గొరటుగొల్లనితో భాగ్య * పురికినేగ.

35

వ॥ ఇట్లొగి.

ఉ॥ ధీరులు సన్నుతింపఁగల * దిట్టతనంబున రాజధానిలోఁ
జేరియతిప్రియాసమున * స్నేహముఁగూర్చుక రాజకీయ “స
ర్దారుల” మెప్పులకొవడిసి * తానటవచ్చిన కారణంబు న

హ్వరికేతుంగజేయగను + వారపుండిల్లెటిగించిరెంతయున్
 ఛ॥ ధరవరవంశపావన సు + ధాకర! యిచ్చటి కుత్తరంబునకా
 వరలెడి రాచవర్ణమను + వన్యప్రదేశమునందుజంతు సం
 చరణమెగాని మానవుల + సాధ్యముగాదదిగానఁగోరినకా
 విరివిగనీకొసంగెదము + వేగమెచూచియురమ్ముపొమ్మికా

వ॥ అనుప్రభుత్వాభికారుల నాజ్ఞను శిరసావహించి
 కొరటబొప్పన్నలందోడ్కొని నింకయుఁ గొందరురాజభటుల
 సహాయముంగొని కొలది కాలంబునకా వన్యప్రదేశమునకుం
 జేరి.

చ॥ అటఁబొడఁగాంచెరెడ్డికులుఁడంబరచుంబితమైనవృక్షముల్
 పటుతరసింహవ్యాఘ్రములుభల్లుకమత్తమదేభలోకముల్
 చటులవిహగ్నిగ్రక్కెడివి + సర్పములకబలుపక్షినర్గముకా
 దిటువగువర్వతంబులును + దీవ్రతఁబాటునదీనదంబులుకా.

వ॥ ఇటుఁబిసినప్రదేశము నానాజంతు సంకలితమై
 యుంటఁగాంచి యారెడ్డిరాసుతుండు తనమనంబున నిట్లు
 వితర్కింపందొడంగె.

క॥ మృగములు తిరుగఁదొడంగను

వగలే చీకట్లుగ్రమ్మె + బాదపచయముల్
 జగిలిగి నలరారెడు, న

ష్పగదిని సఫలంబుఁగాఁతు ♦ వాంఛితమిలలో. 39

క॥ అనియిటులఁగావు కులజాఁడు

మనమునఁదలఁబోసి విఫల ♦ మానసముతుఁడై

జని నిజపురమున కటగృహ

మునఁగల పనులన్నిమాని ♦ బొక్కుచు నుండెన్. 40

వ॥ ఇట్లు అడ్డలరెడ్డి పెన్నిధివోయిన పేదచందంబున
విగతధైర్యుండఁబడి విచారంబుననుండ తదర్థాంగి లక్ష్మీబాయి
భర్త, పాదంబులకు వందనంబులొనరించి యిట్లనియె.

శా॥ స్వామీ! యేలవిచారచిత్తముననీ ♦ స్వాస్థ్యంబు సస్వార్థమై
భూముల్ దున్నక, భార్యనై పదములన్ బూజించునన్ గూర్చియే
ప్రేమన్ జూపక బీరువోపుటదియే ♦ వీర్యంబు ప్రాణేశ! మీ
కీమార్గంబు ఘటిల్లుచింతనమునే ♦ దే నాకుఁదెల్పంగదే!

క॥ అనికోరియడుగు సతిఁగని

కనికరమునఁజేరఁ దీసి ♦ కరుణించియు నో

ఎనజాక్షి వసముఁజూడఁగ

ఘనమృగ సంకలితమెటులఁ ♦ గావించుఁబురిన్. 42

స॥ అని గతంబుఁగానకఁ జింతిం చెదననిన యూసుగుణపతి.

గీ॥ తక్షణము, యేగిమీరలా ♦ ధాత్రిపతికి

నరయఁగానుకటానఁగి మీ ♦ యభిమతరజు

నెఱుంగఁజేసిన నధికార † మిచ్చెనేని

గలఁచుమ పపాల్పవంబు † కరుణమయుఁడు. 43

చ॥ అతఁడటసంతసించియుని † జాంగనమాటల మెచ్చుకొంచున
మృతమునస్యాలకుల్ సుజనమాన్యుల 'నాగన' బొప్పనాఖ్యులకొ
జతురతగొల్లఁడొ 'కొరటు' † సత్వరఁదోడ్చొనిగోలకొండభూ
పతి నటఁగాంచిభక్తి మెఱు † భద్రతలక్షవరాలొసంగినక.

వ॥ పాగుమాగారా కాన్కలందుకొని సుసేహృదయుఁ
డగు అడ్డలరాడ్వరుని సుగుణస్వభావమున కెంతయుసంతసించి
చిరాయువుగ నాశీర్వదించి యిట్లనియె.

చ॥ ఘనమతిసియభీష్టమును † గాదనిపల్కుగ లేనుఁగాన బ
ల్చనవునసంతసించెమగి † జయ్యననికిదెయ్యాజ్ఞపత్రముకొ
పనివడినిచ్చువాఁడఁ గొను † పార్థివ! నావచనంబమోఘమై
దనరెడిరాచవర్లము స † దాపరిపాలనఁజేయుమిమ్మహి.

వ॥ అనిమంగళాశీర్వచనంబులతో నాజ్ఞాపత్రంబొసంగ
అడ్డలరెడ్డి నిజగతికి జయప్రదనుగు వార్తనుం దెలియఁజేయగా
నిమలాంగెంతయు సంతసించి బంధుమిత్రపరివార పురజన
సహితంబుగా పదిరెండువందల మనుష్యులందొడ్చొని కొలఁది
కాలంబునకు గోల్కొండపురింబునకుఁ జనుదేర అడ్డలరెడ్డి
షాదుమాగారి సెలవుఁగైకొని ప్రభుపంపున శతసంఖ్యాపరిమిల
ఘన భటులందొడ్చొని రాచవర్లకుంజని.

గీ॥ జలముచేరువ పెద్దజా ♦ స్థలముగాంచి
యందునిందరు వసియింప ♦ సనువుగాఁగ
పాకలొకకొన్ని నిర్మించి ♦ భద్రమతిని
గట్టెనచ్చోట పడునైదు ♦ గ్రామములను.

46

సీ॥ కోవిదనుత్పైని ♦ గోరెంటవంశంబుఁ
బరముగాగోరెంట ♦ పురమునొకటి
జనకుపేరటనొక్క ♦ చక్కనిగ్రామంబు
సింగపురంబునాఁ ఁ జెల్లునొండఁ
డరుణిపేరటలచ్చి ♦ పురమునా వెలయించి
మేనమామలపేర ♦ మించిదపరు
వీరన్నపల్లి నా ♦ వెలయించి లింగన్న
పేరట లింగన్న ♦ యూరునొకటి

గీ॥ మరియు స్వగ్రామమగుమద్ది ♦ మళ్ళినాగ
యూరునొక్కటిగొల్లని ♦ పేరనొకటి
బొప్పపురమనుఁ గోరట్ల ♦ పురమొకటి
గట్టఁజేసెను సుజనులు ♦ గమితిసేయ.

47

సీ॥ మఱిదులపేరటఁ ♦ బరగుచుండగ గుండ
వర మొందుమరి సోమ ♦ వరముపేట
శ్రీనివాసపురాఁబుఁ ♦ జెలఁగిరామానుజ

పురమ సర్వామమ ధ స్ఫురమునొకటి
 నాగమ్మపేటయు ధ నవ్యతగజసిగ
 నరమునాఁజెల్వొందు ధ పురమునొందు
 రమ్యతఁజిత్రించి ధ గ్రామాధికారుల
 నెలకొల్పియటమీద ధ నీటినసతి

గీ॥ జనుల కనుకూల మగుసిగ ధ సంద్రమ నెడి
 వరతటాకము నిర్మించి ధ ప్రజలగన్న
 విడ్డలనఁగూర్చిబ్రోచుచుఁ ధ బేర్చితోడఁ
 బాలనముఁజేయుచుండెనా ధ పార్థివ్రాదు. 48

గీ॥ ఆనృపాలుఁడు నిశభార్య ధ యాదుసుతుని
 మల్లనార్యునిఁగాంచి సం ధిల్లి బేసె
 విమలగుణగణ్య రుచిరాగి ధ వేంకమాంబ
 బ్రీతిగనుఁదెచ్చి సుతునకుఁ ధ బెండ్లిజేసె. 49

శా॥ మల్లారెడ్డియఖాడకీర్తిఘనుడై ధ మారెందులేకుండఁ దా
 నుల్లాసంబునరాజ్యభారమనుశ్రీఁ బొప్పారఁగాఁదాల్చిశ్రీ
 పుల్లారాక్షపదార విదయుగళి ధ పూజాత్ముడై ధీరుడై
 మల్లారెడ్డిపురంబు జేవొకటి ని ధ రాణంబుఁ గావించినక.

మ॥ ప్రజతెల్లకమునియింపధర్మపరుడై ధ పాలించుమల్లాఖ్యభూ
 భుజదానాశముజెందుచుక సుమతుడై పొల్పొందరం శేషుకై

ద్విజులెల్ల ముద మొంద వేంకటపతిః • దేవేశ్వర భక్తితో
రజితాకారతంగుటై దేవభములఁ • రమ్యగ్నిధి బృధిఁ.

ఉ॥ ఆదననాథయోధమణి • యందుడయించిరి మాచగంగరా
ఝాజితులుఁ దుదిఁ సుగుణః పుంఘునియెల్లయ నాగమువ్వకు
భోజునివిక్రమంబలర • బుద్ధివిశారద మూర్తిమంతులై
రాజకుమారులూ దివిజ • రాజ సమానులుగాఁగ వర్ధిలఁ. 52

శ॥ అగణితవైభవయుతులై

ముగురుఁ దమ పేరఁజెలఁగు • మూడుపురంబుల్

సాగనుగఁగట్టిరి వేల్పుల

నగరంబులమించినట్టి • నగరవరంబుల్.

54

చ॥ అరయఁగమాచరాడ్వరుని • కంఠటపుత్రద్వయంబుఁగల్గెనా
ధరపరుఁడపు పుత్రులకు • ధర్మయమల్లయనాఁగ బేరులఁ
వరలగఁజేయవారలును • వర్ధిలి కీర్తి వహింపఁబేర్చితో
స్థిరమతిరాజ్యభారమును • జ్యేష్ఠునిపైనిడియంఁడహయిఁగఁ

గీ॥ ధర్మరెడ్డియుఁబ్రజలకుఁ • దాడివోలె

బాలనముఁజేసి తనపేరఁ • బరగనొండు

ధర్మసాగరపురిమును • ధాత్రిలోన

గట్టెమాండవ్యసదికిని • గాలువలను.

55

గీ॥ ధర్మరాడ్వరుప్రియమైన • తనయఁడంత

హేమరెడ్డియుఁజెల్వొంది ♦ స్వామికృపను
నిఖలనిద్యలనలరారి ♦ నియతిరాజ్య
పాలనముఁజేసెధర్మప్రభు ♦ వర్తనమున.

56

వ॥ అంతనాతఁడు.

గీ॥ ప్రాతవడిజీర్ణమా 'సనద్' ♦ భగ్నిపరచి
పాదుషాఁజేరికానుకల్ ♦ భక్తి నొసఁగి
కొత్తయధికారపత్రిముఖ ♦ గోరియడుగ
సంతసమునొంది రారాజు ♦ 'సనదు' నొసఁగె.

57

గీ॥ అఁబలనొసఁగుటఁజేఁగాక ♦ యాధిపత్య
పదవిదశబంధమలరారు ♦ పదవిమరియు
దేశముఖయును దేశాయి ♦ దేశపాండ్య
పదవులవియెన్నియొనిచ్చి ♦ పంపెనతని.

58

క॥ ఘనుఁడగుప్రీతిమహుచే
మనమాలరంగనిర్మింపఁబడిన ♦ మల్లాపురికి
జని, యుత్తరకాలంబట
నినజాత్యునిఁగొలచిపరమ ♦ పదవినిబొందె.

59

ఉ॥ అంతటగంగ రాత్తనయు ♦ లక్కనదమ్మనరాజ్యభారము
బంతమెలర్పఁబూని పురి ♦ పాలనజేయుచు ధర్మవద్ధతి
వంతలఁ జిక్కఁజేసెనుఖ ♦ వంతులుగాబ్రజరతుఁ జేయుట

చింతనఁజేయుధీరులయి † చెన్నువహించిరి కీర్తి కాములై.

గీ॥ మల్లరెడ్డికి మూడవ † మాన్యసుతుఁడు
పాలనముఁజేసి తనపేరఁ † బరిగనొకటి
ఎల్లరెడ్డిపేటయునొక † పేర్పొంది
శాంచెనంతట నొకపుత్రుఁ † గాంచనాంగు

61

వ॥ అంతనాతనిసుతుఁడు.

గీ॥ భోజరాజనుపేరట † బుధులువాగడఁ
రాజ్యభారము ధరియించి † రమ్యమగుఁడు
కన్నతండ్రికి యశమునుఁ † గలుగఁజేసి
ప్రజలఁజాలించుచుండెనా † భద్రగుఁడు

62

ఉ॥ దానముధర్మముఁ గుణము † దారతశాంతియుఁగల్గిభక్తిచే
దానవవైరికీర్తనలు † ధన్యతఁజేయుచు రాజ్యభారముఁ
బూని మనోజ్ఞజవ్వనముఁ † బొంపరివోవ వివేకసంఫదఁ
భూనుతుడయ్యెభోజుఁడలఁ † భోజునిమించిప్రభుత్వమందునఁ

ఉ॥ భూనుతవైభవస్ఫూరణఁ † బూజ్యతగాంచియుభోజరాజుతా
సూనులులేని తద్గతికి † శోకభరుండయి కుంది శ్రీహరి
ధ్యానపరుండునైవిషయ † దగ్ధుఁడుఁగాకపవిత్రమూర్తియై
శ్రీనలినాథుఁజంతనముఁ † జేయుచుజన్మతరించెనంతటఁ.

గీ॥ గంగరాడ్వరసుతుఁడు వి † భూతిబృహ్మ

శాలనముఁజేసి ధర్మసం ♦ వన్నుఁడగుచుఁ

బేర్పిఁదనపేరదమ్మన్న ♦ పేటనొకటి

గట్టెఁదనకీర్తి ద్విగుణమై ♦ క్రాలదిశల.

65

గీ॥ ఘనుఁడునాతని భారె య ♦ క్కన్న నృపుఁడు

తనదుపేరట నొకయూరు ♦ దనరఁజేసి

ఖ్యాతి వర్ధిల్లిశ్రీహరి ♦ కరుణనలన

సుతులనిర్వురఁగాంచెఁ గి ♦ శోర బలుల.

66

ఉ॥ రాయనలింగ నాఖ్యలసు ♦ రంజిలువారలొఁ గనిష్టుఁడౌ

ధీయుతుఁడైన లింగనసు ♦ ధీమతుఁడంతట లింగపల్లియూ

రా,యనమానతేజుఁడట ♦ నందముతోఁడుతఁగట్టె జ్యేష్ఠుఁడౌ

రాయనరాజ్యభారమతి ♦ రిమ్యతదాల్పుచునేలుచుండఁగ౯

ఉ॥ మందరగోత్రధీరుఁడభి ♦ మానధనుండగుఁబుత్రునొందుసం

క్రందనవైభవంబునను ♦ వర్ధిలఁగాంచెను కాంచివానికి

బొందుగ రావ్యమున్నొసఁగె, ♦ భూవిభులింగనపాలనంబునే

మందునురామరాజ్యమన ♦ సంతటధర్మమునిండివెల్లగ౯.

గీ॥ శుభముహూర్తమునందున ♦ సుతునినొకనిఁ

గాంచి చినరాయుఁడనబేరఁ గ్రాలఁజేసి

తనరఁబట్టముఁగట్టియు ♦ ధాత్రివిభుఁడు

హరినిస్మరియించి పరలోక ♦ మతఁడుఁజేక.

69

గీ॥ చిన్నరాయన్నిభక్తుడై ♦ చెన్నుమిరి
తండ్రిగట్టినగుడిలోన ♦ దానుదివ్య
మంటపంబొందు ద్వాదశ ♦ మహితజ్యోతి
లింగసంస్థాపనముజేసె ♦ రంగుమిరి. 70

గీ॥ అతినిపుత్రుండు రాజన్న ♦ క్షితివగుండు
తనకుసంతానమునులేమి ♦ దత్తుకొకని
రమణచేకొనె రాయన రాజసుతుని,
హరినిస్మరియించిపరలోక ♦ మతండుజేరె. 71

ఉ॥ రాయన కొంతకాలమట ♦ రాజ్యముసేసి దివంబుజేరగా
నాయన ధర్మపత్నిగుగు ♦ ఇకర నర్సయరాజ్యభారము
ధీయుతదాల్చిపారులను ♦ ధీమతిబోచుచుదత్తుజేకొనె
గాయజుగేరుసందరునిగంగయరాట్టులపుత్రునొక్కనిన్

శా॥ ఆరాజన్యండురాజ్యమేలుతరిలే ♦ రైరందుభిక్షాటలు
జారుల్చోరులుదుర్మదాంధకుమతుల్ ♦ సద్గమూరుల్వృధా
పోరుల్చేసెడి వార్డువపదన ♦ త్సాజావిరక్తుల్దురా
చారుల్పుత్రవిహీనదుఃఖితులునాత్మమండలిజూడగన్

క॥ ఏయేవర్ణాశ్రమజను
లాయాపద్ధతులనడచు ♦ నట్టులవారిక
బాయకశాసించుచున్నపు
శేయటమటయు లేకప్యధ్వి ♦ నేలుచునుండెన్. 74

క॥ ఆనరనాథుడు పిమ్మట

జానకినాఁబరి గునొక్క ♦ చక్కని రిస్యో

మానుగఁబెండిలిఁజేసుక

తానటు వర్ధిల్లుచుడు ♦ తరుణముహూనన్.

75

గీ॥ చెన్నమన్నేని 'సిరిశిల' ♦ క్షీతివరుండు

గలఁడుకృారుండు నిరతంబు ♦ కయ్యమూని

గంగసృపుతోడ. సైన్యసం ♦ కలితుండగుచుఁ

బోరుచుండెను భూములఁ ♦ బొందఁదలఁచి.

76

చ॥ పలుమరుయుద్ధకాంక్షఁగొనిప్రాథమివచ్చినచెన్నమన్నెనున్

వెలమదొరన్ బరాధవముః వేమరుఁజేయుచుగంగరాజుతా

జలమున దేజిల్లఁగను ♦ చయ్యననాతఁడుఁ బోరి లేకడు

ర్బలమతుండయ్యనేగనిజః పట్టుకఁజచ్చినవానిభంగిగాన్.

న॥ అట్లు జనివిగతధైర్యుండై నిజసైన్యంబునంగల ప్రవీ
ణులగు కొందరినిరావించి మీరుప్రచ్ఛన్న వేషంబుల గంగరా
జునాశ్రయించి యుద్ధకౌశలతఁగనబరచి నాతినికొలుపుననుం
డుడు. మేముదండెత్తి నచ్చినప్పుడు వలయుసాయంబునుండేసి
మాలోఁజేగుడని పుత్తెంచిన, పొరులువల్లేయని కొలదిదినంబు
లలో నాపృథ్వీవరుని రాజ్యంబునకుండేరి గంగరాజుని సంద
ర్శించి యుట్టజిరి.

చ॥ బ్రతుకఁదలంచిమీదుపదఁపంక జయుగ్మముజేరినాముమీ
కతులిత సంతసమ్మొదవు ♦ సట్టి పరాక్రమ యుద్ధనైపుణీ
చతురలమంచుఖడ్గములు ♦ చయ్యనఁద్రిప్పనృపుండుమెచ్చిన
మ్మృతఁదగు వేతనంబులును ♦ మందిరముల్ నొగినిచ్చె వారికిఁ

చ॥ అనయముఁగ్రూరకర్ములగు ♦ నాకపలాత్ములవిశ్వసించియా
జనవరుఁడుండుటఁదెలిసి ♦ సత్వరమొక్కనిఁబిప్పెల్లరా
డ్డనవరుసైన్యయుక్తముగ ♦ జయ్యనఁదోడ్చొనివచ్చినట్లుగా
సనుచిహిరీతిఁ దెల్పఁగను ♦ నాతఁడుకోటను వీడినత్తవ్వరఁ.

చ॥ తలఁగకభీతి నొందకతి ♦ తామసుఁడామనుజుండుఁజేరి తా
వెలమకుఁదమ్మునేలుదొరి ♦ వీటికిఁబోయి నెరుంగఁజేయమా
యలనటఁబన్ని సైన్యముసమాయతఁగూర్చుకనానృపుండుని
శ్చలముగఁగోటఁజేరి గను ♦ సత్వరముఁదనవారలంతటఁ.

గీ॥ కాంచియుత్తిరద్వారమా ♦ కలుషమతులు

దెరువనంతటసిరిశిల్ల ♦ దొరయుభటులుఁ

గోటఁజొచ్చినఁ దద్రాక్ష ♦ కులును వారు

ఘోరయుద్ధంబునల్పిరి ♦ కొంతదనుక.

81

చ॥ పగతొనిసైన్యమావిధిని ♦ బాహులుఁ తీర్చిజొరంగగంగరా
డ్డగపతి గానకుండనతి ♦ జాగ్రతఁ దానటఁగోలకొండకుఁ
యగణితతీవ్రతఁజనియు ♦ నచ్చటవారికెటుంగఁజేయఁగా
జగపతిచేష్టల వినుచు ♦ త్మోలనాథుఁడొకఁపచిత్తుఁడ.

చ॥ అరయఁగ శత్రుభీకరుల † సంతటసాయ మొసంగిగంగరా
 డ్వరుగుణమొంతయుక బొగడి † వైరులనీవుజయించివేగమే
 నెరుగుఁగ జేయుచూచినఁగ † నెంచితిసీదుప్రభుత్వమెంతయో
 బరమనుకీర్తి నీయమది † ఇప్పులుఁగారెత్వదీయవంశజుల్.

గీ॥ ధర్మగంభీర బిరుదులు † ధరవరేణ్య
 నికునొసఁగితి వర్ధిల్లు † నీవుమాకు
 నాత్మబంధుడవైకీర్తి † నందిపుష్పిఁ
 బాలసముసేయుధర్మసం † పన్నమతిని.

88

చ॥ అనియిటుగాదరింప విశ † యంబుననాతడునాజ్ఞబొందిన
 జ్ఞసమతులాయరబ్బలను † సత్వరఁగోహ్లానిపోయివేగమే
 యనినట ఖండఖండముగ † నందరినికదెగటార్చి ధీరుడై
 జనపతికీర్తివంతుడయి † సౌఖ్యతరంబుగపుష్పివేలఁగఁ.

గీ॥ అల్లుడగపతి పరిధన † మంది, లింగ
 రాయుడనుశూరుబిలిపించి † రయముగాను
 మేటిమగలగునీరుల † వించికొసఁగి
 ధర్మగంభీర దేశాయి † ధాత్రివరునిఁ
 జూరిజయమొందితేనియా † యూరిసగము
 నీకుకొసఁగదబొమ్మచ్చ † నెమ్మివతఁడుఁ
 నాగుఁగొని నువ్వుదిసముల † నతఁడుపోరి

సైన్యములుఁగూల జవమును † సన్నగిల్లి

భీతిఁబాఱంగవెన్నాడి † బిట్టవగుచు

వానిఁజంపియుఁగూపానఁ † బాఱవేయ

భువిని “లింగన్నదలఁగొట్టు † బొంద” యనఁగఁ

బ్రబలమయ్యెను నిప్పటి † నరకుఁగూడ.

85

వ॥ ఇట్లు జయంబుఁగాంచి గంగరాడ్వరుడు గోలకొండపా
దుపాగారిచే “ధర్మగంభీరరా” వను బిరుదంబునందిదుష్టుల
శిక్షించుచు శిష్టులరక్షించుచు ధర్మంబు నాల్గుపాదంబులనడ
పించుచు రాజ్యపాలనంబుఁ జేయుచుండెను.

గీ॥ వేంకటాద్రియు లింగన్న † పేటలతఁడ

నొకటిగాఁజేసి రమణీయ † మొప్పఁగాను

ధర్మగంభీరపేటనా † ధరణిపెలుంగఁ

జేసినారాజగుణములఁ † జెప్పఁదరమె.

86

వ॥ అంతఁగొండొక కాలంబునకు.

క॥ జనపతి దివమునకరిగిన

జనన యకుభార్యయైన † జానకిరాజ్యం

బనయముఁగాపాడుచుదా

జనులను రక్షింపఁదొడఁగె † క్షౌరలిఖితఁ,

87

ఈ॥ ఆద్యమచిత్రవృత్తివినయంబునపృథ్విభదించమూర్గము

జాయునిరాచబుద్ధిపరి ♦ పాలనఁజేయుక్రమంబుఁగాంచియా
కాయజుతల్లియోశివుని ♦ కాంతయొభారతియోయటంచునా
ధీయుతజానకాంబసర ♦ దేశముబోల్తురులోకులెప్పుడు ||

గీ॥ అపెయొకనాఁడు కాపువా ♦ డర్శకుండు

గోవులనుగాచురాతనిఁ ♦ గొడుకువోలె

పెంచిపెద్దఁగజేసి యా ♦ పిదపవాని

యాధిపత్యంబుచొసఁగితా ♦ నరశెడివికి

89

వ॥ అతఁడు ధర్మగంభీరరావనంబరగు.

గీ॥ ధర్మగంభీర రావంతఁ ♦ దల్లిమార్గ

మనుసరించుచుఁబురి నేలు ♦ ఖ్యాతిఁగనుచుఁ

గూర్చిపాపమ్మయనియెడి ♦ కునలయాక్షిఁ

జేమఁబెండిలియాడి సం ♦ ప్రితినుండ.

90

గీ॥ అమహాభాగ్యరాసి తా ♦ సధిపువలనఁ

గూతునొక్క తెఁగాంచె వి ♦ ఖ్యాతిఁబిదప

సంతతియులేకన్దనరహరి ♦ సంస్కరించి

పరముఁగాఁ దెను విమ్మట ♦ పార్థివుండు॥

91

క॥ గాలక్కయ నెడిక న్యను

లీలఁదగఁబెండ్లియాడి కు ♦ లీను సుపుత్రుఁ

శీలుఁవరసింగ్రావను

జాయు నటఁగాంచె గనుల ♦ పండువగాగఁ.

92

ఉ॥ అంతటనాకుమారుడుజ ♦ యంతవసంతులమించియామిసి
కాంతునివోలెనివ్వటిల ♦ త్నోతలనాధుడుగాతికర్మముల్
సంతసమొందజేసి బుధ ♦ సంతతిబంధులకొక్కనాడు వే
వితగుపిండివంటలను ♦ విందులతాబచరించె నెంతయున్.

న॥ ఇటులఁగొన్నిదినములు గడువ.

గీ॥ అంతబాలక్క మృణి నొంది ♦ సంత నృపుడు
చేంకమాంబచుఁబెండ్లాడి ♦ వేడ్కమీరి
యాతిలోదరియందున ♦ సతిఁగుఁగాంచె
ముగురుఁబుత్రుల మస్మధ ♦ మూర్తులనఁగ

94

క॥ ధరలక్ష్యుణరావును బూ

• వరువేకట కృష్ణరావు ♦ నరలఁగరాజ్ఞ
శ్వరరావుఁ త్రితీయుఁడనా
వరలుచు సద్గుణులు ధృతి వి ♦ భాసితలగుచున్.

95

వ॥ దినదినప్రవర్థమానులై యెప్పురుచుండ.

క॥ ధరశౌండవభార్యకునా

నరవరుగకుఁబుట్టినట్టి ♦ నుసింగ్రా) వా
ధరణీతలి కధిపతియై
పరిపాలనసేయఁగొడఁగె ♦ ప్రజలిలమెచ్చున్.

96

• వ॥ అంతనారాజన్యుఁడు.

క॥ ఎడవడియనుగ్రామముఁ

గడువడిఁగ్రాలించుప్రభుని ♦ గాదలికూతుఁ

వడిరాజమాంబకన్యనుఁ

బుడమీశుఁడుబెండ్లియాడె ♦ పూతచరిత్రుఁ.

97

క॥ సంతాన ప్రాప్తిలేమినిఁ

జింతించియు నృపుఁడు మిగుల ♦ జింతాస్పదుడై

వంతంబున పాపమ్మును

కాంతను వరియించెమేలు ♦ కన్నియఁబ్రీతిఁ.

98

క॥ ఇరువురుభార్యలు ♦ గలిగియు

ధరణీశ్వరుఁడంతపుత్ర ♦ దశఁగానకఁదాఁ

బరిపరిచింతలఁజిక్కియు

హరిఁజేరె తడంఘ్రియుగ్మ ♦ మాతృనుగనుచుఁ

99

ఉ॥ ఆజననాధుభార్య సుగు ♦ కాంచితధగ్మ ప్రవర్తనంబుచే

రాజలఁగీర్తిగాంచి పెర ♦ రాజులగుండెలు దద్దరిల్లఁగా

రాజతరాజ్యమేలినిజ ♦ రాజ్యమునందునఁ బౌరులందు న

వ్యాజితప్రీతిఁజూపిబుధ ♦ వర్ణనకెక్కిను రాజమాంబిలఁ.

క॥ తనరాజ్యప్రతినిధిగా

నొనరించెనరసింగరాయ ♦ నుర్వీసురునిఁ

విసయంబుతోడనాతఁడు

జనులకు సౌఖ్యంబుఁగూర్ప ♦ సాగెనుప్రీతిఁ.

101

గీ॥ భామినీమణియొకనాడు ♦ భాగ్యవగర
పాలనాధీశు నుద్యోగు ♦ భవ్య రాజ
యింద్రజిత్తును జూడంగ ♦ నింతివోవ
నతడుఁగూర్చుండ నియమించె ♦ సర్వపీఠి. 102

గీ॥ అంత మానకొండూరన ♦ కధిపుడైన
సాంబశివరావుకూడన ♦ చ్చటకివచ్చి
రాజబాయగ్రహీరి వి ♦ రాజిలబొడ
గాంచిమోర్వక నిటులదాఁ ♦ గారులటచె. 103

గీ॥ భర్తృహీనపు నీవునీ ♦ పగిదిమిరి
మానవతివయ్యుఁబురుషుని ♦ మాడ్కిసభను
దనరుపీఠంబుఁబుండుట ♦ తిగవుఁగాదు
అంగనలకిట్టి స్వాతంత్ర్య ♦ మర్హమగునె' 104
వ॥ అనిన యావీరప్రణ్ని.

గీ॥ కనులురక్తిమమొందంగఁ ♦ గనలిమిగుల
నొరి! దుర్మార్గ! కారుల ♦ నటువఁబోకు
మూడె నీకునుఁగాలమ్ము ♦ మూర్ఖచిత్త!
మాకు మునుసేవఁ జేయుట ♦ మరచితౌర! 105

గీ॥ మానవాధమ! కాలులు ♦ మానుమింక
నీదునాలుకనిప్పజీ ♦ నిముగ మందుఁ

దునియ తునియలఁజేసెద ♦ తులవ! కాని

పరుని యిల్లగు కతనబో ♦ బ్రహ్మకీర్తి 106

ఉ॥ ఓరిదురాత్మా! నీవుబుధ ♦ లొప్పనిభంగిదురూప్తి లాడుటే
సారము! దుష్టవర్తనమె ♦ సాధనమయ్యెజినిప్రతాపమున్
భీకతగర్వమున్ నణఁగఁ ♦ దీనియు నిన్ను బహుధానంబుచేఁ
శారఁగఁజేయుదానఁగన ♦ వచ్చెడునింతకు నోరి దుర్మతి!

వ॥ అనిపలుకు రాజాశాయిదేశాయిగారి నవలోకించిసాంబ
శివరావు కోపోద్దీప్తితుండై యిట్లనియె.

చ॥ పడతిరా! యేలకోయిటుల ♦ బల్కెదపెగ్గెలునన్నుజంపఁగా
నడిదముఁజేసెనుంగలద ♦ లంచుఁగ్గర్ బడబోకు నేనిదే
గడవుకొసంగుపాఁడ రణ ♦ కాక్షంయె నీకిలఁగల్గునేని నీ
నగిఁగలతేజముఁహరఁగ ♦ వచ్చెద నీపురికింత లోపల్.

అ॥ అనిన రాజమాంబ ♦ యధికకోపంబునఁ

గనలివానిజూచి ♦ కలుషమతుండ!

స్వీయస్తోత్రమేల ♦ జేసెదననిలోనఁ

గాంచుదాననిదు ♦ ఘనతబోర! 109

వ॥ అనియిట్లా రాజాబాయిదేశాయికడుంగడురోషకషాయత
నేత్రయై సాంబశివరావు దేశాయినిదూలినాడి ప్రళయకాల
మార్తాండసదృశంబైనమోమునెఱ్ఱబార గిరుక్కునగద్దియఁ
డిగ్గి నిజనివాసంబగు లింగన్నపేటకుంజనియె.

గీ॥ అంతశినరావు మనుకొండఁ ♦ కరిగిపిదవఁ
బదియుఁబండ్రొందు వేల రణ ♦ భటులఁగూడి
శతశతఘ్నులు గుఱ్ఱముల్ ♦ సమరవీధి
నగుననేతెంచె లింగన్న ♦ నగరమునకు. 110

వ॥ ఇట్లరుదెంచు పగతుర సైన్యంబులను జూచివీరపత్నియగు
రాజాబాయి సర్దేశాయిగారు.

గీ॥ కొటమార్గములన్నియు ♦ మాటుఁజేసి
శతశతఘ్నుల బురుజులఁ ♦ జక్కనిలిపి
నేర్పుఁగలవీరులచ్చోట ♦ నిలునఁజేసి
కవచమునఁదాల్చి చేబట్టె ♦ ఖడ్గమపును. 111

క॥ దురమున శివరావుఁగని
బరిమార్చఁగ దలఁచి వీర ♦ భామినిశౌర్య
స్ఫరణఁ గలచిత్తముతో
దరుణముగని వైరిదశముఁ ♦ దలఁగొనుచుండెన్. 112

చ॥ కురిపిరిలింగరాడ్పురపు ♦ గోపురమందలిమందుగుండులన్
ధరనటవైరిమూకయును ♦ దత్త్రుతొత్తోపుఁ కొటమీదిన్
బరిపినఁగోనఁబోకఁబురి ♦ బ్రక్కనఘోలులఁదాకి న్యర్థమై
పరిఘములందెగోళములు ♦ భాసిలెతాశఫలంబులయనన్

వ॥ అంతరాజాబాయి సర్దేశాయిగారు నిజసైన్యంబునుంజూచి
యిట్లనెఱు

క॥ రణశూరుల లక్షణముల

దనకెదురగు రిపులబలము ♦ దర్పణమునణసన్

ఘనమైనకీర్తిగావున

వెనుకాడకపొండువైరి ♦ వీరులనడచన్.

114

క॥ గురిచెప్ప నీకశరములు

పరసైన్యముమీదఁగుప్పి ♦ సైబడివారిన్

నఱకుఁడుపొడువుఁడటంచని

బురిఁగొల్పుచునుండెరాద్రీ ♦ మూర్తియువోలెన్. 115

గీ॥ బలములన్నియు నేకమై ♦ బడుచుఁబగఱు

సైన్యమంతయుఁబన్నమై ♦ సన్నగిలఁగ

హోరుఁగాఁబోరదొడఁగిరి ♦ వీరమాత

రాజఁగాయికిజయమంచు ♦ రణమునందు.

116

వ॥ అంతరాజాఁగాయి సద్దేశాయిఁగారు.

క॥ బలవంతులు నిజబటులటఁ

దలఁచుటఁబరసైన్యమట్ల ♦ తత్తర మొందన్

గలఁబడిపోఁచుచునుండఁగ

నలివేణియునశ్వమెక్కి ♦ యతితీర్థిగతిన్.

117

వ॥ యుద్ధభూమినింబ్రవేసించి.

గీ॥ తనవాంఛకునుధా ♦ ధానుమైగనిపించు

బతులకుచంపాంశుఁ ♦ బగడిచోచుఁ

దనసైన్యముంజూచు ♦ తరిశాంతముంచాల్పుఁ
 బగతులంగననగ్నిఁ ♦ బర్వసేయఁ
 నిజబలంబులఘోదా ♦ నగడ్డిధైర్యమునిచ్చు
 బరులదిట్టతన్యర్థ ♦ పడఁగఁజేయఁ
 దనచేతిఖడ్గంబుఁ ♦ దనవారికానంద

భరితంబునొరులకు ♦ భయదమృత్యు

గీ॥ వనగరాజాంబ శౌర్యంబుఁ ♦ దనరయద్ధ
 భూమిమార్గొని పారల ♦ భూతతతికి
 బలియొనర్చుచుఁగదనభూ ♦ భాగమందు

రమణి తిరుగాడజొచ్చే మా ♦ ర్తాండుమగిది. 118

వ॥ సాంబశివరావు దేశాయి బలవంతులగు కొండరివీరభటు
 లను దోడ్కొని రాజాంబదేశాయి నెదిరించిపోరుచుండ,
 మ॥ కనిరాజాంబయు భూరికోపమడరం ♦ గా శస్త్రసంపన్నయై
 దనువుల్ సించియుద్రుంచివై దిమిగులకదత్ఫాలదోర్ద్రవంద్వలో
 చనయుగ్మంబులతాణముల్ గురిచియూ ♦ శ్చర్యంబుసంధిల్ల సిం
 హానినాదాబాసరించెనిస్తులితశౌ ♦ ర్యాటోపముకజాపుచుక
 క॥ పదునుఁజెడి సాంబశివుఁడును

మదితత్తర మొంది భీతి ♦ మారుకొనంగక
 బెదరియు మదిచెదరియుఁ

బడములకునుబుద్ధి సెప్పి ♦ పలుగిడజొచ్చెక.

గీ॥ అపుడు రాజాంబ తీవ్రతఁ ద సరగి వానిఁ
బట్టికిఁగఁకుబడఁద్రోసిఁ ద పాటుఁబాతఁ
ప్రాణభీతిని జీవముల్ ద పట్టిచేతఁ
కాటిపోవుటశౌర్య సం ద పన్నగుణమె! 120

గీ॥ మరచినాడవె'యానాటి ద మాటలన్ని
యిప్పుడుఁజూపుము నీశక్తి ద చపలమతుండ!
శమనవీటికి నినుఁబాపు ద సమయమబ్బె
ననిననాతఁడు గోల్పోడ్చి ద ననియెనిటుల. 121

క॥ శరణంటిని కరుణించుము
చరణంబులఁబడినవానిఁ ద జంపుటతగువా!
వరవీరభామినీమణి
ధరననుఁ గరుణించిబోవు ద తల్లీ! యనినక 122

వ॥ అనియిట్లు కాళ్ళంబడి దుఃఖంచెడిసాంబశివరావుదేశాయని
కరుణించి.

చ॥ అలఘుడయాసముద్రయగు ద నాయమవానిని లేవ నెత్తి భీ
తిలనిక నేలఁబొమ్మునృప ద తీరెను నాదుప్రతిజ్ఞ నింక నీ
బలమునుశౌర్యముందరికె ద భద్రతనీదగు నూర జేరి యీ
కలుషపువృత్తుల విడచి ద గౌరవరీతి మెలంగుబొమ్మికె!

వ॥ అని సముచితరీతి నీతులంగరపి పరిహసించి విడువనాతఁడు
జీవచ్ఛ వంబుభాతి, హతశేషమగు పైన్యంబునుఁదోడ్కొని

జనివాసంబగుమానుకొండూరుఁ జేరితనపరాభవంబునకెంతయు
జింతించుచుఁ గుములుచు మాసత్రయములో విగత జీవ్రం
డయ్యెను. తడనంతరంబ.

క॥ తనతోఁడు బుట్టినట్టుల

ఘనతరముగ పాపమాంబ ♦ కాంతామణిని

గనుచుఁముదమునఁదానట

మనమలరఁగ గ్రామమొకటి ♦ మాన్యతనొనఁగన్. 124

గీ॥ వరగరాజేశ్వరుండ నడి ♦ బంధునొకని

దత్తుఁజేకొనిదొంతినం ♦ స్థానరాచ

కన్యవేకాంబఁదెచ్చియు ♦ ఘనముగాను

పెండిలినిఁజేసె రాజాంబ ♦ ప్రీతితోడ.

125

చ॥ సరసతవారలిద్వరును ♦ సంతతమోదముతోడ శ్రీహరి

కరుణప్రసాదముగఁగనియుఁగొంచరిపుత్రుని, రూపసంపదా

కరమహనీయపెన్నిధిని ♦ గొంచినయంతటరాజదంపతుల్

హరిఁగననేగిరోయనఁగ ♦ నమ్మహనీయులుఁబొందిరై కృష్ణున్

గీ॥ వారు హరిఁజేర దుఃఖనం ♦ పాప్తమైన

చింతనలఁజిక్కి రాజాంబ ♦ చేరెదివిక

జంతుపాపాంబ యధికార ♦ మపుడు బూని

మృతఁదిరెండవకొమరుని ♦ మానవీయుఁ

దైన వేంకటనరసింగఁ ♦ మనెడిబాలు

దత్తుఁడెకొనె బుధులు సం ♦ తసమునొంద.

127

గీ॥ పాపమాంబయుఁ దోఁబుట్టు ♦ భవ్య లక్ష్మి

రాజరాయుని పుత్రియాకాఁ ♦ రాజమాంబఁ

దెచ్చి నరసింగరావున ♦ కిచ్చి పెండ్లిఁ

జేసెనాయింతివైభవ ♦ శ్రీలుఁజెలఁగ.

128

గీ॥ కొంతకాలమునృపుఁడు ప్రి ♦ శాంతముగను

గాలముంగడపి యటచూడ ♦ త్నావరేఖ్యఁ

డశ్వమున నుండిపడియుఁ దా ♦ నవశుఁడగుచు,

బరముఁ జెందెను వైకుంఠ ♦ ప్రిపుడగుచు.

129

గీ॥ పుత్రశోకంబునఁ బొక్కి ♦ పూతచరిత

పాపమాంబయు మృత్యువు ♦ వాతఁబడిన

రమణి నాయమ్మ కోడలా ♦ రాజమాంబ

కాధిపత్యంబు లభమై ♦ యలరెనంత.

130

గీ॥ భగినిపుత్రికపుత్రుగో ♦ పాలప్రభుని

వరలగంభీరదత్తునా ♦ బిరుదొసంగి

దత్తుఁడెకొని ముదమునఁ ♦ దనరుచుండు

సంతలోపల నారేడు ♦ నరగ దివికి.

131

వ॥ అంతట రాజాబాయిదేశాయి మున్ముందు రాజ్యపరిపాల
నార్థమైన వంశోద్ధారకుండు లేమినిఁజొతించి.

ఉ॥ పంకజనేత్రి దత్తువేరొకని ♦ భాసిలఁజేకొన నొచికోడలా
వేంకటలక్ష్మీతో నడుగ ♦ వేడ్కతో నామెయానమ్మతింపమీ
నాంకునిఁగేరుసుందరును ♦ దొచితసద్గుణపూర్ణుడౌబుధున్
వేంకటనారసింగనృపవీరుని రాజమ దత్తుఁజేకొనన్. 132

వ॥ ఆనృపతనూజుని వంశక్రమంబెట్టిదనిన.

గీ॥ అటునునూరువంశాబ్ధికి ♦ నలరఁజేయు
ననఘపాతూరి రామకృ ♦ ణ్ణాఖ్యనృపుని
నయతి సూనుండు వేంకట ♦ నారసింగ
పుర్వీధరణుండు విద్యాప్ర ♦ వీరుఁడరయ. 133

సీ॥ శాంతిచే నలరారి ♦ దాంతిచే ముగమొంది
తల్లిదండ్రులమాట ♦ దాటఁజెప్పుడు
పెద్దలగ నుగొన్న ♦ ప్రీతి భక్తినిఁజేరి
సేవల జేయఁచు ♦ జెలఁగుచుండు
బరులుఁగప్పింపంగ ♦ నెరిసాయముంజేసి
నాత్మశ్రీహరిసేవ ♦ నలరుచుండు
విత్తాధికారత ♦ విష్టవీగక నెపుడు
నిండుభావముతోడ ♦ నుండుజగతి 134

గీ॥ సకలసద్గుణ సంపన్న ♦ చక్రినర్తి
రమణవేంకటశరసింగ ♦ రాయనృపతి

యతనిగుణములునుతియింప ♦ నలవియగునె

నలువక్తైననువేనోళ్ల ♦ చిలువక్తైన.

135

చ॥నురుచిరమూర్తియు భవనసుందరుడు సుకుమారదేహుఁ

దరస్యపలక్షణాంశమున భాస్కరతేజమునొప్పివిద్యలఁ [దై

నిరుపమపాండితివడియు ♦ నేర్చునవేంకటనారసింగరా

డ్వతుమహానీయమైన గుణ ♦ వర్ణన వర్ణితమయ్యెనంతటఁ

నీ॥ కడుపేదవానికి ♦ గనకమబ్బినయట్లు

గల్పనృక్షమునింట ♦ గాంచుపగిది

దానైనవానికి ♦ ధనలబ్ధమగురీతి

పిరికిపందకుహరి ♦ కరణసరణి

మృత్యుభయనఁ ♦ మృతముఁ జిక్కినభాతి

వైరాగ్యవిషయముల నడలు సరణి

మ్రొక్కబోయిన వేల్పు ♦ మ్రోలనిల్చినయట్లు

ననిశూరునక ఖడ్గ ♦ మబ్బు సరణి

నీ॥ రాజగాయగుదేశాయి ♦ రమణినార

సింగభూపాలుడత్తును ♦ జెందుటెల్ల

బూర్వపుణ్యంపుఫలమున ♦ బాసఁగఁగాని

యరదుఁగాదట! సద్గుణ ♦ లబ్బుటెలను.

137

నీ॥ చెఱుపనేరఁడు విశ్వ ♦ సింఛి జేరెనవాని

నభిలషింపఁడునీచ ♦ మైనకనుట

నిందింపనేరఁడు ♦ నరిశత్రువులనైనఁ
 బొంకనేరడుహాస్య ♦ మునకునైన
 విడువనేరఁడుసదా ♦ విద్యద్వరులగోష్ఠి
 తల్లిదండ్రులజూచు ♦ దైవములగ
 నడుగఁబెట్టఁగనేరఁ ♦ డపయశంబగుతోవ
 జనఁగనేరఁడార్త ♦ జనముఁద్రోచి

గీ॥ నాల్గుపదముల ధర్మంబు ♦ నడపుచుండు
 గరుణారసమున దీనులఁ ♦ గాచుచుండు
 నవనిమిత్తభాష వ్రతముచే ♦ నలరుచుండు
 రమణపేకట నరసింగ ♦ రాయనృపుఁడు. 138

గీ॥ ఎలమినింఁద్రుండు సుగలోక ♦ మేలినట్లు
 శ్రీమండలకాపురంబు రఁగిఁచునరణి
 సరస లింగన్నపేట సం ♦ స్థానమరయఁ
 బాలనముఁజేయు నరసింగ ♦ ప్రభుఁడు ధరను 139

గీ॥ సంతతముజాగరూక్మజ్జ ♦ సర్వరాష్ట్ర
 కార్యములుజూడి స్వయముగాఁ ♦ గారించుచుండు
 పౌరజనముల ముంగొంగు ♦ వసేడిగాగ
 నరయచుండును కుశలమ్మ ♦ ననుదినంబు. 140

వ॥ ఇవ్విధంబున శ్రీగోరంట వేంకటసరసింగరావు
 పద్మేశ్వరయ్యగారు రాజ్యపాలనముఁ జేయుచుండుట!

సీ॥ సకలభూపాలకా • స్థానహర్ష్యంబులు
 వర్జితంబేరాజు • ప్రతిభ నెపుడు
 గడుబీదలేరాజు • కరుణకు పాత్రులై
 సన్నుతించురుహరి • స్మరణగాఁగ
 దిద్దిత లేరాజు • దివ్యయశోలక్ష్మి
 బ్రహ్మాత్మవంబుగఁ • బరిణమించు
 సుకవిగాయకశ్రేణి • స్తోత్రపారంబుల
 సలరునేరాజు గే • హంగణంబు

గీ॥ నతఁడు 'తడసి' వంశాబ్ధి • నలరినిండు
 చంద్రుండన దొంటి సగ • స్థానమునను
 భద్రయశమునుఁ బాలించుఁ • బ్రభుఁడుచూడ
 రమ్యగుణవిధి గోపాల • రాయ నృపుఁడు.

141

సీ॥ అలకాధిపతికన్న • సమృతాంశుననుగేరి
 కలిమిరూపునమించి • నలరువాఁడు
 జలజాప్తుఁడగురాము • నలవాయుజునిమించి
 కిరుణవీర్యంబులఁ • గ్రాలువాఁడు
 నురరాజ్యముంమీరి • పరవైభవంబులు
 నిజరాజ్యమునగల్గి • నెగుడువాఁడు,
 తనపురమునఁగల • జనుల బిడ్డలమాడ్కి
 శుభదృష్టి నిరతుంబుఁ • జూచువాఁడు

గీ॥ శాంతితనుఁగూడ సత్యమ్ము ♦ సరసనుండ
 దైవభక్తియు గురుసేవ ♦ దనరుచుండ
 రమణవేంకటగోపాల ♦ రాడ్విభుండు,
 గొంతిసంస్థానమేలెడి ♦ దొరయతంగు

142

గీ॥ చిత్తమలరంగనీరాజు ♦ జేస్తపుత్రి
 భవ్యవేంకట నరసాంబ ♦ భాసురాంగి
 నిచ్చి పెండ్లిలిజేసెను ♦ హెచ్చుగాను
 రమ్యగుణదామునరసింగ ♦ రావుకెలమి,

143

గీ॥ ఈమహీవరుభార్యయై ♦ యింతులందు
 సాధ్యయైనట్టినర్సాంబ ♦ సద్గుణాబు
 లరయనుతిజేయతిరముకా ♦ దబ్బభవుని
 నాల్గుమోముల, శేషుని ♦ నాలుకలకు.

144

సీ॥ శివునికర్కాంగియై ♦ చెల్వొందుగౌరికి,
 సమతుల్యమీనాతి ♦ జాడ జూప
 హరికురోభూషణం ♦ బైనశ్రీలక్ష్మికి
 సమతుల్యమీనాతి ♦ జాడజూడ
 నలువవాక్సానంపు ♦ నలినాక్షివాణికి
 సమతుల్యమీనాతి ♦ జాడజూడ

సురరాజభార్యయై ♦ శోభిల్లిడాశశీ

సమతుల్యమీనాతి ♦ జాడజూడ

గీ॥ మగనికనుకూలసతులని ♦ సిగలబూవు

గవులపచ్చిభిబుధలకుఁ గల్పతరువు

పౌరజనముల ముంగొందు ♦ పసడిగాఁగ

నయతినర్థిల్లు వేంకట ♦ నర్సనూరి.

145

గీ॥ సరసిజాతులనల్వర ♦ శాంతసుతులఁ

గూతులఁగాంచిచక్కని ♦ కొమరనొకనిఁ

బడసివడసెను నోముల ♦ పుటగాఁగ

మన్మథాకారుగుణగన్యా ♦ మహితశీలు.

146

గీ॥ కనులపండువగాఁగను ♦ కాంచి సుతుని

నామకరణంబుఁజేసిరి ♦ ప్రేమనలర

సచ్చిదానందరావన ♦ జగతిదనరఁ

దల్లిదంగుమృదుభూరిమో ♦ దంబుఁగనుచు

147

క॥ ఆశువు సేయకీడలు

దశదిశలవెలుంగగీర్తి ♦ దనరఁగఁబృథ్వి

శశిధరుఁడొ లేకహరియొ

శిశువైజన్మించెగనుచు ♦ శిష్టులునొగడఁ.

148

సీ॥ బీరంబునంజేరి ♦ పేర్నిఁబొరులఁగొలుపు
 నుండుచందమునఁ గూ ♦ ర్పుండనేర్చె
 ధర్మంబునాల్పు పా ♦ దంబులనడపించు
 ననురీతివత్స జో ♦ గాడనేర్చె
 పల్కుఁబల్కునఁదేన్ద ♦ లొల్కుఁగానొక్కొక్క
 పలుకులుముద్దుగాఁ ♦ బలుకనేర్చె
 వర్ణాశ్రమంబుల ♦ వరుసఁదప్పకయుండ
 నిలిపెదననుభంగి ♦ నిలువనేర్చె

గీ॥ బాలుఁడీపీఠిఁగ్రీడలఁ ♦ బ్రబలుచుండి
 మోదమునఁగూర్చుముద్దుల ♦ మూటగాఁగ
 దల్లిదండ్రులకనిశంబుఁ ♦ దనయుడైన
 సచ్చిదానందయువరాజు ♦ శాస్త్రితుండు. 149

చ॥ సుతుడునుకూతులుక వెలయ ♦ సూన్యతచారణినర్సమాంబస
 మృశినిజబంధువుల్ హితులు ♦ శాస్త్రవిశారధులైననత్కవీ
 తతియునుపండితావళిస ♦ దాతనుఁజేరిభజించుచుండ శ్రీ
 పతికృపనారసింగస్మృత ♦ భాస్కరుక్మీర్తివెలింగెనల్లిశల్ 150

సీ॥ తనవినిర్మలికీర్తి ♦ యనిశంబు భూపాల
 నరులకుమిగుల సం ♦ బరముఁగూర్పఁ

దననిరంతరమహా ♦ దార్యంబునకలార్థి
 జనులకుఁగల్పభూ ♦ జంబుగాఁగ
 దనభుజాటోపంబు ♦ దర్పితరిపుప్రాణ
 చయముకుఁగాలసా ♦ శంబుగాఁగఁ
 దన దయారస దృష్టి ♦ ధారుణీజనముల
 పాలిటముంగొంగు ♦ పసడిగాఁగ

గీ॥ నలరిజగమారురణవీరు ♦ ఘనవిదూరు
 సరసగుణగణ్యనరసింగ ♦ త్మైతలేందుఁ
 జాయురారోగ్యసిరులతో ♦ నలరిపృథ్విఁ
 గీర్తిగాంచుతశ్రీహరి ♦ కృపను ధరిను.

151

వ॥ అనియిట్లు లేద్వంశావతరణంబ భినర్ణించియభ్యుదయ పరం
 పరాభివృద్ధియు నభీష్టఫలసిద్ధియుంగా నాశీర్వదించి నాయొన
 ర్పంబూనిన శ్రీరుక్మిణీ కళ్యాణ కథాక్రమంబెట్టిదనిన.

శ్రీ రస్తు.
కథా పారంభము.

క॥ శ్రీమహి మోక్షత శుభకర
నామాశ్రిత పారిజాత! ♦ నారదవినుతా!
భీమాసురభూభృత్సు
త్రామా! సుగుణాభిరామ! ♦ రవికులసోమా! 1

గీ॥ సూతు బహుపురాణ కథాస ^ మేతు నిఖిల
భువనవిఖ్యాతుఁ బఠిపూతు ♦ బుణ్యచరితఁ
గాంచి మునిముఖ్యు లడిగిన ♦ కథల శుకుఁడు
పాండవాన్వయు తోనిల్లు ♦ బలుకఁ దొడఁగె. 2

ఉ॥ ధీరుఁడు నైనతుండుమును ♦ తేకువతోడ విరించియాజ్ఞచే
సారసగంధినిఁ సుగుణ ♦ సాంద్ర విశారదయైన రేవతిఁ
మీఱినప్రేమ బంధులను ♦ మేలుసుపర్వలు మెచ్చ, హెచ్చుఁగా
సీరికినిచ్చి పెండిలిని, జేసె బుధుల నుతిస్తేయ భూషరా! 3

క॥ మును నీకు నీకథాకృతి
వినుపించితిఁగాదె భూవ! ♦ విస్మయమలరక
వినినాడ విపుడుమాధవు
ఘనమగు కళ్యాణగాథ ♦ కరము వచింతుఁ 4

మ॥ గరుడఃపాసురనాథఃగైర్భిసుధముః ♦ గైకొన్న మార్గంబు
ధరణీనాథులఁజెద్యసాత్వులభుజా ♦ దర్పంబు వోనాడిశ్రీ [నక
కరచంద్రాననఁ బద్మ భీష్మకసుతక ♦ గంజాక్షినిక రుక్మిణీ
వరిగుండై హరితెచ్చె, వేల్పులుసుమా ♦ వర్షంబువర్షింపఁగన్. 5

క॥ అనవిని యద్భుత పాత్రుఁడు

మనమునఁదభుకొత్త ముదము, ♦ మానీంద్రునితో

వినయంబుఁగదుర నిట్లనుఁ

జనువును నొకకొంతగలిగి ♦ త్మావరుడవనిక 6

క॥ ఒక్కడె కృష్ణుం డెఱువలె

ఒక్కడఁచెను బోరిమగధ ♦ చైద్యుల ననిలో

నక్కజముఁ దోచెనెమ్మది

నిక్కము వచ్చింపు చూని ♦ నమ్మి యశవుడుక 7

క॥ స్థులభంబులు ముక్తికి, మద

కలభంబులు గాఢలోభ ♦ కంజములకు, దుః

ఖిల్లముంబులు శమన మనో

చలవంబులు, కృష్ణనామ ♦ సంస్కరణంబుల్ 8

క॥ పర మేశు విమలచరితముఁ

బరమంబగు భక్తి విధిన్ ♦ భవహరమగునో

కరుణానిధి! బుధనుత ముని

వర! తెలుగుగద్యము! విన ♦ వాంఛిత ముదిక. 9

వ॥ అనవిని శుకమునీండుఁ డిట్లనియె.

10

మ॥ సకలాధీశుఁ డనంతుడవ్యయుఁడునా • యోద్విష్ణుఁడీభాత్రిలో
సకశంకంబుగఁగృష్ణ రూపమున మా • యామానుషాకారియా
టకునౌమూలములక్షిణైస్మియయి బుట్టఁ హేతువేదవ్యయో
సకలంబు వినిపింతునయ్య'విచుమా! • యైనాథ వంశోత్తమా!

చ॥ ఇలను చిదర్థ దేశమున • కెంతయు వన్నెనుఁబెట్టి భవ్యమై
వెలయుచు రాణఁజెంది నృప • వీరునికీ నిలయంబుగాఁగ శో
భిలుచును గుండినంబ నెడి • పేరున వర్ధిలుచుండె నీధరా
లలనకుభూషిణంబనుక • శక్సిరులొప్పుచునుండునప్పరిక 12

క॥ అతులప్రాభవసూక్తి

యుతమై నల్లిశలఁగీర్తి • యొప్పుచుఁ దేజో
వితత శత్రుఘ్న శతపరి

వృతమై యప్పురమువెల్లు • విశుత భంగిక

13

గీ॥ చారుతర శిల్ప నైపుణీ • స్వశస్త్ర

శుంత్రీసముదాయ రిపుభయ • లంత్రీనిలయ

హాటకాంచిత సౌధక • వాటగోవు

రములతో నొప్పివెల్లురా • రాజధాని.

14

గీ॥ సూతకూగధ యోధులు • సురుచిరముగ

నిండికొలుపుండఁ గన్నుల • పండువయ్య

వార వనితల సృత్యోత్సవములతోడ
సలరుచుండును సురలోకమునఁగ భువిని,

15

క॥ కరి హారి రథ వైమానిక

పరిచ్యతమై ఘనగభీరము పరిభావ్యతమై
పరులకు దుర్భేద్యంబై

కర మొప్పుచు నప్పురమ్ముఁగ గ్రాలుచునుండెన్ 16

చ॥ అలరఁగ నప్పురోప ననముందున హంసలు రాజకీరముల్
సలలితశారికావిహంగమునఁగ సంతతిఁ గూయఁగఁగోకిలంబులు
జెలఁగి నినాదముల్ వరలఁగ జేయఁగ నావనలక్ష్మీసాంపుషం
పలరఁగ నృత్యగాత్రముల నచ్చట నాడెడి రీతిఁగోచెడిన్.

వ॥ ఇట్లుభాసమాన తేజోవిరాజితంబగుకుంజీననగరంబు నిఖిల
సంపత్నముదాయసంచితోనై నయలకాపురంబునోతి, పరబ్ర
హ్మవిచారణ తత్పరంబగుటచేత సత్యలోకంబునై వడి, దివ్య
మగు దేవభాషావైష్ణవాలంకార పరిశోభితంబగుకతంబున
బుండరీకాక్ష పాలితంబగు వైకుంఠంబులీల, దృఢతపో
సంపన్నసిద్ధ ప్రకాశంబగుటవలన ప్రముఖగణసేవిత దుద్ర
పరిపాలితమగు కైలాసంబువగిది, నకలజన మనోరథ సఫలీ
కృతంబగు కారణంబున భోగవతీ, పురంబు రేవతివివ్రం
వైకమనీయ కమల కల్పార రాజమాన బకబలాకాది విరా

జితంబులగు సరోవరంబులను, సరసజనకీదా యోగ్యంబు
లగు నుద్యానవనంబులును, గజరథాశ్వముఁ విచ్చలవిడిగా
నడయాడుటకు మేఁగురజితచూర్ణ మిశ్రితమయ్యె ధవ
ళాకృతిని వెలింగెడి రాజమార్గంబులను, రాజమార్గంబుల
కుభయపార్శ్వంబుల రసాలసాలంబులును, సాలంబుల కడ్డం
బుగాఁ గట్టంబడిన విద్యుద్దీపికాతంతువులును, తంతుమ
ధ్యాంతర్గతంబునఁ బ్రవృత్తిలైడి దీపికాగోళంబులుగలిగి
దేవేంద్రపురంబును ధిక్కరించెడిచందంబున మణిస్థగిత
కనకసార్వభౌమముదయప్రకాశంబునుంగల్గి సకలసౌభాగ్య
సాలంకృతంబై యొప్పెడి నప్పరంబున.

|| అరయఁగ నప్పరద్విజాలు | నచ్యుత ఎవ్యపదారవింద సం
స్మరణముఁజేసి వేదములు | జక్కఁగ దాముబడించి ధర్మమా
చరణముఁ జేసి పౌరులకుఁ | శాస్త్రములన్నియు నేర్పించులు
సురలనుమించె భూసురులు | సూన్యతవృత్తిని నెల్లవేళల

గీ|| స్నాన సంధ్యలు ధ్యానమ్ము | జపము తపము
విధిగ నిత్యాన్ని హోత్రంబు | విదున కెపుడు

దిరుగుచుందురె గాని జం | దెములుఁదీసి

వశశలను బెట్టదప్పరి | బాపలెప్పుడు.

20

చ|| అమరఁగ దేవదావపుల | నంచిత బాహుబలంబుగేరి, ధీ

విమలాంశ ప్రసాదముల | పురిలందుఁ బ్రకాశములు

దమకముతోడఁ బోరఁగలఁ దైర్యముఁ గల్గియు నర్థిరక్షణా
సుమతులుచీరవర్యులుయ శోభరమూర్తులుక్షత్రియోత్తముల్

చ॥ ధనదుని నీసడించి విలు ♦ ధావళినిఁ దగనాదరించి స
జ్జసనుతమైన భర్మములఁజక్కఁగ జేయుచు నెల్లప్రాద్దులం
బనివడి నీతిశాస్త్రములఁపద్ధతిఁ గాంచియుఁ గూర్చిబీదలన్
గనికర మొప్పుఁ బ్రోతురతిఁగౌరవనీయులు వైశ్యులవృత్తి

గీ॥ అనఘ' నాల్గవ జాతివా ♦ రతులమైన
ఘనపరాక్రమ మహావీర్య ♦ మున వెలింగి
కృషియు గోరక్షణంబునఁ ♦ గెరలుచుండి
ప్రబలి వర్ధిల్లుచుందు రా ♦ ఃట్టణమున.

23

ఉ॥ జారులు లేరు పేర్కొనఁగఁజారు లసద్గుణరూపులే యనా
చారులులేరు, తత్త్వసువిఁచారులు, శూరులెఘోరతస్కరా
కారులులేరు, నిచ్చుటప ♦ కారులుగాని తలంప నప్పరీ
పాదులలోన నెచ్చటనుఁపాపులుకోపులు లేరుచూడఁగన్.

ఉ॥ ఆపురి నేలుధాత్రివరుఁ ♦ డించిత భూరిభూజాబలంబు చే
జాపముఁబూని వీరిరిపు ♦ శక్తులడంచుచుఁ గీర్తిసర్దిశల్
వ్యాపిత మొండఁగా సుజనఁవందితుడై యలరారుభీష్మరా
హ్మపతి భీష్మకుండ నెడి ♦ భూపలలాముడు మేదినివరా!

వ॥ ఆమనుజేశ్వరుండు గొంతకాలంబునకు నిజకాంతయందు.

గీ॥ రుక్మి రుక్మరథుండును † రుక్మసాహు

రుక్మకేశియు మీదట † రుక్మనేత్రుఁ

డనెడి నేవురుపుత్రుల † సంతగొంత

కాలమేగఁగ నొకసుతఁ † గాంచె నతఁడు.

27

ఆ॥ పాల కడలి వోలెఁ † బార్ధిపు గేహంబు

దనరఁ దొడఁగె గూతు † తనకుఁ గలుగ

సిరినిఁజూల్చుదగిన † చిహ్నంబుతోఁబుట్టె

సంచుసంతసించె † నధిపుఁడధిప'

28

చ॥ కరమపురూపమైచెలఁగు † గౌరవమొప్పఁగ విప్రకోటికిఁ

బరఁగనభీష్టమై వెలసి † భాసిలు కాంచన రత్నహారముల్

పరమసుకీర్తితో నొసఁగి † బంధుల మిత్రుల నెల్లవారి సం

ధరితముదంబుఁగూర్చెనిజఁపంక్తినివారికివిందొనర్చుచున్.

ఉ॥ అత్తరి హేమరత్నమయ † హర్యత్నలంబున సంతసంబునన్

జిత్త వికాసమా మణివి † శేష సమంచిత రమ్యఙ్గోలకన్

బుత్తడి బొమ్మనాగ నృపఁపుత్రిక నూపుచు జోలపాటలన్

మత్తమనాళగామినులు † మంజుగళంబుల బాడికొంతయున్.

వ॥ అంత గొంతకాలంబున కాబాలిక కన్నప్రాశనంబుఁగావింప

మెసపక నాగడంబునేయ దాసీజనంబులా శీశువునుఁ జూక

నిడుకొని సాధాంతరంబున నిలువంబడి యాచిరుతనుబుజ్జ
గించు నుపాయంబుఁ గానకనాకసంబువంక నిండుచందురుని
వేలఁజూపుచు నిట్లనిరి. 81

ఉ॥ అల్లదె తారకాధిపతి † యాకసమందున నిన్నుఁజూచి రం
జిల్లుచు దుగ్ధమున్ మధువుఁ జిందెడియాకదళీఫలంబులున్
గొల్లలుగాఁగఁదెచ్చెనిది ఊరిమిఁగైకొనుమమ్మయంచురం
జిల్లఁగఁ జేతురానతులు † చిన్నితనూజగు రాజపుత్రికన్.

అ॥ రశిత పాత్రీయందు † రాజిల్లు నన్నంబు

పసడిపాత్రీయందు † పాలుఁ బోసి

చంధమానుఁజూపి † సంతోషమునఁ బువ్వ

దినఁగ జేతురధిప! † తెఱవ లవుడు. 82

ప॥ ఇట్లు దినదినఁ బ్రవర్థమాన యగుచు ద్వాదశ వర్షంబులు
నిండిన యశ్వాళికామణి. 83

ఉ॥ అచ్చపు వజ్రహారతి † నక్కునఁ దేజముసాంపునిండుగా
నచ్చెలుఁతందరిగొక్కటఁ నయ్యముతో జలఁగూర్చి యాడుచున్
ముచ్చటఁగూర్చుచుండె కడుఁముద్దులమాటలఁదల్లిడంఁట్రులన్
పొచ్చుగ నాటపాటలను † నింపుగరుక్మిఁగైశవంబునన్. 84

సీ॥ చిగురుటాకులఁ బోలు † చిన్ని చేతుల తోడ

బొంగరంబులఁ చిత్రీ † భంగియాడు.

బాలికామణులతోఁ బఱువెత్తి యొకసారి
 బ్రీతితో దాగురు ధూతలాగు
 కమలాక్షి యొకమారు ధౌతూహలంబొప్పఁ
 గ్రమముతో నచ్చని గాయలాడు
 సంతసం బిగురొత్తఁ జపలాక్షి యొకవేళ
 బూలబంతుల నాడ బూనుచుండు

గీ॥ గూర్చి జెలరేగి యోమన ధౌగటలాడు
 పిల్లలం జీరి చిరుతన బిల్లలాడుఁ
 బ్రీతి రెట్టింప బొమ్మల పెండ్లిసేయుఁ
 గోరి సఖులకు గుజ్జన గూల్లవెట్టు.

86

క॥ ఆలేతప్రాయమందున
 బాలికలక గూడియాట పాటలగదురక
 బాలామణి రుక్మిణిగని
 చాలగమది సంతసితెను జనసీ జనకుల్.

87

సీ॥ ఆపిన్నపాప దా నభివృద్ధి బొందుచు
 స్వేచ్ఛగాఁ దిరుగాడ సిగ్గుగనియె
 మగవారి యెడుటమ మగున నిల్వంగ జూకె
 తరుణుగాఁ తాదయ్యెఁ జంకికదకుఁ

వింతవింతలు మేన • వెలది కాంచదొడంగె
 దొలగనీయదు పైఁట • నెలత యెపుడు
 వాలుచూపులు వింత • యొయ్యారములనేర్చి
 పలుకులందునఁ దేన • లొలకఁజేసె

గీ॥ ప్రౌఢభాషలు యుపకేతు • భావములను
 కలుగుముచ్చట లాడెడి • నెలవులందు
 నుండఁగాఁబోదు సిగ్గున • నుండునొకట
 శైశవముఁబోయి యౌషన • సంభవమున

38

సీ॥ నిడుద పెన్నరివేణి • జడసోయ గమునింప
 నెమ్మనంబునఁదేట • నిండుకొనియెఁ
 గనుదోయి లోసిగ్గుఁ • గానుపింపఁగసాగెఁ
 జెక్కులందున మెఱుపు • లెక్కువయ్యె
 కలదొలే దనురీతిఁ • గలమధ్య మముతోడ
 నందమైవట్టి నూ • గారుదోచె
 నూత్నయాశనలక్ష్మి • నోమినఁగలమునా
 గురునిలింబప్రభా • పరులుదోచె

గీ॥ నడకలందున హంసల • దుడుకు మాన్పె
 బలుకులందునఁ జిలుకల • కలుకఁజేసె

నవ్వులందున మల్లిక ♦ క్రొవ్వణంచె

రమణి రుక్మిణి యవ్వనా ♦ రంభమందు.

39

ఉ॥ అంతట రుక్మిణీమణికి ♦ నందితమై చనుదోయయొప్పెన
త్యంతము మానసాబ్జమున ♦ నంగజాభావములంకురించెమో
మెంతయుఁ దేజరిల్లె, పిరులీనుచు నానభినాక్షీచూఢులున్
గంతునిమేలు బాణముల ♦ కైవడి దోచెమనోహరంబుగన్.

మ॥ తలుకాశ్రేల్లి పసండిబొమ్మకరణి ♦ డట్టంపునెప్పేనిచా
యలునద్దిక్కులగ్రమ్మిపర్వంగవయ ♦ స్యాబృందముగూడితా
బలుసుతోషముతోడనుందరవనా ♦ వాసంబునన్ జూడఁగాఁ
గలకంతిమణియే గెమానసమునం ♦ గౌతూహలంబొప్పగన్

వ॥ ఇట్లు సఖియలంగూడుకొని చతుర్విద్యనోదగబునకై నిర్మించిన
దర్శనవనంబునఁ బ్రవేశించియందుగల లోచాపంజరాంత
ర్గతసింహాశరభ శార్దుల శశిశల్ప భల్లభల్లూక సారంగసా
లావృక వరాహ మహిష మహేహూంగ మర్కటనిఖిల
మృగావ లోకనంబుఁజేసి, హర్షించి, శాశికాకీర మయూర
హంస కారండవకుక్కుటజలకుక్కుట బకబలాకవిహంగ
కలకలరవంబుల నాకర్ణించుచు, చిత్రవిచిత్రధర్మ వినిర్మిత
సాలభంజకలంగాంచి సంతసించి, యావనమధ్యమంబున

మణివిభాసితంబైన కొండొకమందిరంబునఁ బ్రవేశించి
నృప నృపకుమారుల చిత్రపటంబులం బరిశీలించి యవ్వా
రలయన్వయ నామగోత్రంబులు నెచ్చెలిసడుగ నాయుందు
నిభాస్య క్రిమంబుననిట్లు వక్కాణింపదొడంగె. 42

చ॥ సరసిజనేత్రి! యీశ్వరుడుఁగంగరమందు విరోధివర్గముక
థరణిని మృగ్గజేసి నిజః దర్శిత భిక్షప్రతాపకీలం
నరిబలమంత దొడ్లువడ • నంచిత బాహుబలుండు సజ్జనా
భరణుండు ధర్మవర్తనుడు • భద్రతమాళవ నేలుసీతఁడే!

ఉ॥ వీరుఁడితండు మేటిరణ • విక్రమ తేజాఁబేరుఁగన్న గం
భీరుండు భాగ్యవంతులగుఁ బేరుండు బోరున మేటి విక్రమా
కారుండుమారు గేరునర కాంతులతో వెలుఁగొందునుందరా
'కారుండుదుర్జనప్రకర • కారుండుధీరుండుచైద్యజూడుమా!

మ॥ అతివా! యీతఁడు ద్రావిడాధిపతివో • రండంగ లేకెందరో
క్షీతిలోన గడుభీతిఁబొలు ధృతియ • క్షీణప్రతాపంబునక
గుతుకంబొప్పుఁగ మేదిసీతలమునక • గోదండ ముంబూనిదు
ర్గతులక బట్టఁగఁ జేయువాడునృపులక గంభీరయధ్ధంబునక

శా॥ ఏలేగోచన! యీమహీధవుండు భా • త్రిశాసతంబుండు వే
చాణింకావముఁబూనినంతట నెదిక్కులో భయపబోయి

క్షోణింబాపియఁబుల్లెత్తుదురుశ్రీ శూలిందగంగొల్చిదా
బ్రాణంబుల్ గల బాణముల్ వడసెఘోపాలాన్వయఁజూడవే!

వ॥ అంత వేరొక పార్శ్వంబునంగల పటంబుల నన్నియుం
జూపుచు. 47

సీ॥ సుదతి! చూచితె నృప ♦ సోముఁడీతఁడు పృథ్వి
పాలించు కొంకణ ♦ ప్రభువితండు
నతివ! కాంచుము వీని ♦ యందమ్ము చందమ్ము
నేపాళ దేశపు ♦ నృప వరుండు
పడతి! విశాకించు ♦ భాసురంబుగ లాట
దేశంబునేలు మ ♦ హీశుఁడీతఁడు
గుటిలకుంతల! చూడు ♦ కుంభిసిందులలోన
నందమొప్పెడి పాండు ♦ నందనులను

గీ॥ అంబుజాతాక్షి! కాంచితే ♦ యమరవిభుని
సముండు దృతరాష్ట్ర సృపుపెద్ద ♦ కొమరుఁడీతఁడు
నతఁడు కర్ణుండు వీరుండు ♦ నర్కతేజః
డవనినాథులు వీరలు ♦ నరయుచెలియ! 48

వ॥ అనియిట్లు పటంబులన్నియుం జూపుచుఁ బిమ్మట దివ్య
మాలాలంకృతంబైన యొండొకపటంబు దెసకుంజనియిట్లభి
వర్ణింపఁదొడంగె. 49

సీ॥ నీలరత్నచ్ఛాయః ✱ నెగడు కాయంబునఁ
 గనకాంబరంబునుఁ ✱ గ్రాలుచుండ
 బహువిశాలంబైన ✱ భాసిల్లువక్షంబు
 శ్రీవత్స లాంఛన ✱ శ్రీలువెలుగ
 మస్తకంబునదివ్య ✱ మణికిరీటముగర్జ
 కుండలంబులుకాంతి ✱ గండుమిగుల
 జానులనంటుహ ✱ స్తముల శంఖముఁ జక్క
 మును ప్రకాశింపఁగ ✱ ముదముఁనోప

గీ॥ ఫాలతలమున తిరురేఖ ✱ పరిధవిల్ల
 హారవితతులు నారమునం ✱ దతిశయింప
 భభిర! యీరాజ కందర్పు ✱ చెలిమిసీకుఁ
 గలుగవలదట! తొలిపుణ్య ✱ ఫలము కలిమి. 50

వ॥ దేవి! యీరాకుమారుని చరిత్రంబించుక నఱింగించెద
 వినుమని యిట్లుచెప్పందొడంగె. 51

చ॥ యదుకులవార్ధిచంద్రుఁడుద ✱ యాగుణసాంద్రుఁడమందసుం
 స్పదుఁడమలప్రతాపుఁడువిశాలయశోనిభమూర్తిసంతత ద్రరా
 త్రిదశగణార్చితుండు వస్సు ✱ దేవతనూజుఁడు గోపికామనో
 సదమలమానసాస్పదుఁడు ✱ చక్రధరుండగు కృష్ణుఁడీతఁడే! 52

గీ॥ బాల్యమందున గోపికా ♦ వాటియందు

నాచరించిన లీలల ♦ సభినుతింతు

వినుము వినినంత నీకు నీ ♦ వేల్పుతేని

మీదచిత్తంబుఁ దగులకఁ ♦ బోదు తరుణి!

53

సీ॥ పాలుఁద్రాగెడి లేత ♦ ప్రియంబు నందునే

బలితంపుపూతనఁ ♦ బాలియఁజేసె

మారుతాసురుఁ ద్రొంచె ♦ మద్దులఁ బెకళించి

బకనామ రాక్షసుఁ, ♦ ఒట్టిఁజూపె

శంఖచూడునిఁ గూల్చెఁ ♦ జక్కాడె వృషదైత్యుఁ

గేశిరాక్షసు వ్యోము ♦ గీటణంచె

నఘరాక్షసునిఁ దేర్చె ♦ నతులకాళియునొంచె

దవశిఖమింగి గో ♦ త్రిముధరించె

గీ॥ బరగజాణూర కంస న ♦ ద్బలులఁ దునిమె

నలజరాసంధ మూర్ఖులౌ ♦ ఖలులఁ దటిమె

నరయనిల్వెను, దావరకా ♦ పురిని జలధి,

మనుజమాత్రుండె రుక్మిణీ! ♦ మాధవుండు.

54

ఉ॥ చెప్పెడిదేమి కృష్ణ యదు ♦ శేఖరు చక్కదనంబుఁగన్నులం

దప్పకజూచిరేని యల ♦ దర్శక ఘోరశిలీ హతాత్ములై

యొప్పుల కుప్పలైన గరు ధోరగ కిన్నెర నాగకన్నెలున్
ముప్పిరిగొన్న మోహమున ముద్దియ బుద్ధిచలింపకుందురే

శా॥ ఆపూత వ్రతయైన గోపవనితా ధంకంబునందుండియీ
గోపీమానస రాజహంసముదయా కూపారుడై బాగుడై
వాపీపర్వత భూనభోంతరములన్ వర్ధిల్లు రేపల్లియున్
జూపించెదనమోమునందునమహా చోద్యంబుగాదల్లికిన్

శా॥ ఆదివ్యాత్మకుడైనమాధవుడు సత్యంబెంతయున్ బృథ్విలో
మోదంబొప్పగనిల్పిచుర్జనబలం బుల్ భస్మమొందింపఁగా
వైదర్భీ భవదీయ రూపవిభవై శ్వరంబె మూలంబుగాఁ
జేదీ మాగధ గర్వచిత్తులఁ గడున్ ఛేదించుఁజక్రంబునన్.

వ॥ ఇట్లుమాయా మానుషక్రీడాలోలుండైన గోపాలమూర్తి
విచిత్ర చరిత్రంబు నెచ్చెలిచే నెఱింగి, రుక్మిణీమణి య
వ్వసుదేవనందనుచిత్రపటంబున గనుంగవనిల్పి యంజలి
బద్ధయై తత్పదార విందధ్యాన నిష్ఠాగరిష్ఠత్వంబున జలనం
బులేని పుత్తడిబొమ్మవోలె నిలువంబడి యంతటమేల్కొని
చేదోడు వాదోడుగా యున్న నిజసఖంగని. 58

చ॥ సకలబుధార్ప సీయుడగు శౌరిగుణంబుల నెల్లప్రాద్దుమ
న్నికటముజేరిచెప్పెదర నేకులు నేనట మోదమొందుచున్

బ్రకటితమొప్పవిందుసురః | వంద్యునిదివ్యచరిత్రమెంతయున్
నకియరొ! చక్రిరూపమును | చక్కఁగజూచితి నీపటంబునన్

మ॥ అనితానెచ్చెలితోడఁజెప్పనపుఁ | జాయజ్ఞాస్వయున్ రుక్మిణీ
వనితారత్నముఁ గాంచితాననియె నో | వైదగ్ధి! నిక్కంబునీ
జనయిత్రీజనకుల్ యదూద్యపుని మె | చ్చుంజేసియవ్వారు నీ
కనుకూలంబగురీతిమాధవునిఁజయ్యన్ గూర్పయత్నించెదన్

వ॥ అనియిట్లా నెచ్చెలి ముసిముసి నగువులతో ముచ్చటించిన
భీష్మకన్యపాల పుత్రిసంతసించి నిజసఖులంగూడి వనంబు
వీడి నిజమందిరంబునకుం బోవుచు నిట్లనియె. 61

ఉ॥ ఓరమణీమణీ! తగనియూరటలేలకొ సేయనెంతు వా
వారిజనేత్రునిన్ సుగుణః | వంద్యునిఁగృష్టుని నందసూనునిన్
జేరఁగనిచ్చునా చెనటి | చేతలుఁ జేసెడి రుక్మి, శ్రీహరిన్
గోరఁగనిచ్చునా తెలియఁ | గోరెదజెప్పమ! కార్యతంత్రమున్

గీ॥ అనెడి రుక్మిణిఁ జూచియో | యంబుజాక్షి
చింత నొందెద వేల నీ | వింతలోనఁ
బంతమలరఁగ యదువంశ | పావనునట
సతివియయ్యెదు వెఱవకు | సారసాక్షి!

62

క॥ నవలా' నీచిత్తం బభి

నవ లావణ్యంబుతెఱఁగు | నలినాక్షునకుం

జెవిసోకఁ జేసియంతటఁ

దవిలివెసక బిలువసేతుఁ ♦ చాత్పర్యమునక. 64

క॥ అనునెచ్చెలి మృదునూత్తుల

వినితా హర్షంబునొంది ♦ వికసితముఖయై

తనరారు ప్రేమతోఁ గడు

వినయంబునఁ బల్కెనిటుల ♦ వేడ్కఁ దలిర్పక. 65

ఉ॥ సారసనేత్రి! నీదునెర ♦ జాణతనంబున మన్మనోరథం

జాతయఁ దీరఁగా బరమఁపావనమా హరిపాదయుగ్మముక

గోరికలార నాకనుల ♦ కుక గనిపించినయంత, దివ్యమా

హారములిచ్చుదానవినుఁమంబుజనేత్రిముదంబుమీరఁగక.

వ॥ అనియిట్లా నిజసఖమనంబును సంతసింపఁజేసి. 67

సీ॥ జిలుగుపైఠాణి కం ♦ చెల పిక్కటిల్లెడి

కులుకు జొబ్బిలు గబ్బి ♦ గుబ్బి లొప్ప

బిత్తరంపు బిసాళి ♦ బెళుకు వాల్చాపు

లొయ్యారమున మోహ ♦ వైఖరలర

నిడుద పెన్నెరివేణి ♦ జడను కీల్లంటలు

హరిమధ్య కటిపైని ♦ నాడుచుండ

గమలాక్షి మృదుపాద ♦ కంజయుగ్మంబునఁ

గనకంపు టందియల్ ♦ ఘల్లనంగ

గీ॥ నగుమొగంబున వెన్నెల ♦ నాట్యమాడ
రాజహంసంబు మాడ్కియా ♦ రాజవదన
చేరెనింటికి మాధవు ♦ జిత్రపటము
కండ్ల మ్రోలను గట్టిన ♦ కరణి దోప.

68

వ॥ ఇట్లాయందునిభాస్య నెచ్చెలులంగూడుకొని యంతిపురం
బునకుంజనియె, తదనంతరంబొక్క దినంబున భీష్మకభూ
పాలుండుఁ గూతునకుం బెండ్లిసేయ నిచ్చగల్గి ధనగుణ
రూప యౌవనకులశీలంబు లొప్పెడివరుని విచారింపఁదలంచి
యాప్తవరులగు నిజపరివారముంగని యిట్లనియె.

69

చ॥ అరయసుశీల రుక్మిణి మఃపాత్యజ కేనిఁ గూర్మిఁబెండిలిక
గరమరుదారఁజేయఁగను కాంక్షమదింగలదయ్యమీరుసం
భరితముదంబునకా దెలియఁబల్కుఁడువీరునిరూపనంపదా
కరుని లసద్గుణాకరుని ♦ గౌరవనీయుని బుద్ధిపెంపునకా. 70

వ॥ అంత నచ్చటంగల మంత్రీసామంత పురోహిత బాంధవ
శ్రేణి యేకగ్రీవంబుగా “నీకూతునకు లోకనాయంకుడైన
శ్రీకృష్ణుండే తగువరుండని” నుడువఁదలంచి యువరా
జును క్రూరచిత్తుండునగు రుక్మివాసుదేవుని యందుఁగిన్న
వహించి సహృదరినిఁ జేదిదేశాధీశుండగు శిశుపాలుని
కియ్యందలంచిన వాడని యెఱింగిన వారగుటచేతఁ దమ

తమమనోభీప్రాయంబులఁ దెలియఁజేయ భీతిల్లి యుండు
టఁబట్టి, లోకరక్షకుండును సర్వభూతాంతర్యామియునగు
శ్రీకృష్ణపరమాత్మ నిజవిభూతియును విష్ణుమాయానుంబ
నుప, నయ్యదిసభ్యులందరికి నన్నివిధంబులఁ జిరపరిచిత
రాజకుమారుఁడునాఁ గనంబడి సభాముఖంబున నిలువం
బడి నృపుండువిన, సభ్యులందరు నివ్వెరనడ, రుక్మిణార్జున
మున కేమాత్రముంజంకక నిట్లనియె. 71

చ॥ ఘనుఁడు కలండుద్వారకనఖండపరాక్రమశౌర్యమూర్తిస
న్మునిహృదయాబ్జముల్ సతతము నెలకొన్నపరాత్పరుండు స
జ్జననుతుడైన కృష్ణునికి † సారసగంధిని రుక్మిణీమణి
మనుజవరేణ్య! యిచ్చియసమానసుకీర్తిని బొందు మెంతయు
మ॥ భవదీయోజ్వల గర్భరత్నమగు న † పుంకేరుహాస్యార్థమై
ధవునింగూర్చి యదేల దింతిలెడవా † ధాత్రీశ! లేరెవ్వరి
భువనాధీశులలోనఁ జూడఁగను సద్బుద్ధి విచారింపమా
ధవుఁడా దేవకిపుత్రుడే, నరుఁడుత ధ్యంబెంతయు జూడఁగ
మ॥ అలగోవర్ధన పర్వతంబుఁ దృటిలో నంబంబుగా వ్రేలునక
నిలిపె గానలయాలగోపవరుల † నెమ్మిదగఁ బ్రోచివే
కలుషాకారుల దుష్టనర్తనులఁ జక్రంబారిలోఁదున్ని తా
వింసత్పూజ్యత నిల్పెధర్మచయము † విశ్వంభ రాధీశుడై.

వ॥ అనవిని యిదియే! సమయంబని.

75

ఉ॥ అంతబుధుల్ సుమంత్రులునఁ భాంతరమందుననిల్చిభూవరా
చింతిలనేల సీతఁడు వఁ చించిన మార్గము లెస్సబుద్ధి, ధీ
మంతుఁడుకృష్ణఁడెమ్మహిని ఁ మానిని రుక్మిణినిచ్చివేరె య
భ్యంతరముఁ దలంపకవిఁవాహముఁజేయుముకీర్తిఁజేకురొ

క॥ అని పలుకు సభ్యులందరఁ

గని వారల సరకుఁ గొనక ఁ గర్వోన్నతుఁడై

కనలుచు రుక్మియుఁ బౌరుష

మునఁ బ్రబలుచుఁ బల్కెనిటుల ఁ మూర్ఖుడగుచున్. 77

ఉ॥ గొల్లలయిండ్లఁ బాలెఱుగుఁగొల్లలుగఁ గడుపారఁద్రావిమ
త్తిల్లియరణ్యమందెపుడుఁద్రెమ్మఱుచుండెడిగొల్లబోయినిన్
బల్లిదుఁడంచు వీరలిటఁ ఁ బల్కఁగఁ గర్ణరసాయనంబుగా
నుల్లమునందుఁగోరివినఁటాప్పన! త్వాదృశులైనవారికిన్.

చ॥ సరసత బుద్ధిహీనులగు ఁ సభ్యులమాటల విశ్వసించుచున్
వరసుకుమారియున్ సుగుణ వైభవలక్ష్మియుమన్మహిమదరిన్
బరమనికృష్టఁడౌ హరికి ఁ భార్యగ నిచ్చుటఁజూడఁ బృథ్వీలో
గురుతర వజ్రహరి మొక ఁ కోరికి నిచ్చుటఁగాదె! భూవరా!

గీ॥ అనుచు యశావన బలమున ఁ నాడు రుక్మి

మాటఁ గాదన కవుడు భీ ఁ ష్మక నరేందున్.

డూరకుండుటఁ బొడఁగాంచి ♦ యుగ్మఁ డగుచుఁ
గుపిత మతియైన యారాజ ♦ కొమరుఁ జూచి. 80

ఉ॥ ఓన్మపసూన! శాంతమునఁ నొప్పిదమౌసుజనాళి వాక్యముల్
పూనివినంగ లేవ! మదఁ పూరితవాక్కులఁ ద్రుళ్లఁబోకు. తే
జోనయశాలియైనమధు సూదనుఁగృష్ణమహత్వమించుకన్
గానఁగ లేక మిట్టిపడి ♦ కానిదురూక్తుల నాడుటాప్పునే! 81

వ॥ వైకుంఠనాథుండైన నారాయణుండు భూభారనివారణ
ర్థమై దేవకిగర్భంబున నవతరించి, పాపప్రవర్తన్ములైన
తృణావర్త శంఖచూడ బకవృషభాసురుల బింకంబణించి
సాధు సజ్జనజనంబులకాష్టాదంబొనరించినట్టి భగవంతుం
డగు వాసుదేవుని కపకారింబు నీబోటి యశఃకాములు
దలంచుట యుచితంబుగాదు. మనోవాక్కాయ కర్మంబు
లాపరమేశ్వరుని యంగుంబొందుఁబరచి నెయ్యంబుగ నమ్మ
హాత్మునితో వియ్యంబంది, సద్గుణగరిష్ఠయగు భవత్స
హమాదిరెనొసంగి భాగవత జనోపాసకుండవై, పుణ్యజన
సేవా సమూలభ యశోవిగత కల్మషుండవై, ధన్యుండవగు
మన, రుక్మి యామాటల కియ్యకొనక యిట్లనియె 82

సీ॥ గొల్ల పిల్లలఁ గూడి ♦ గోవులఁ గాచిన

వాడ' నాసోదరీ ♦ నరుడు' చూడ

పాలీయ వచ్చిన ♦ పడతి పాణముదీయు
 వాడ! నాసోదరీ ♦ 'వరుడు' చూడ
 గొల్లకొంపల వెన్న ♦ గొల్లఁ గొట్టిన ముచ్చు
 వాడ! నాసోదరీ ♦ వరుఁడు! చూడ
 మర్యాద లేకయే ♦ మౌమబుట్టుకఁ జంపు
 వాడ! నాసోదరీ ♦ వరుఁడు! చూడ

గీ॥ చాలుఁ జాలును మాటలు ♦ సాలునింక
 గొల్లకులజని దొంగను ♦ గుణములేని
 తుచ్చు, వ్యభిచారి, నీచుని ♦ తులువ నిచట
 బల్లిదుండంచు సభలోనఁ ♦ బలుకఁదలనె! 83

ఉ॥ మారహతిక్రవజాంగనలమాశములకహరియించినందుచే
 జారుడనంగఁ బేర్వడిసిఁచౌర్యపువృత్తిని గొల్లలిండ్లలో
 దూరుచువెన్నదొంగిలెడుఁదుప్తచరిత్రుని మూర్ఖగొల్లనిక
 శూరునిగాఁగబల్కుటదిఁచోద్యము! లోకులువిన్నవవ్వకే!

వ॥ అనిన విష్ణు మాయా విలాసుండగు రాజకుమారుఁడు
 యువరాజగు రుక్మిణోనిట్లనియె. 85

చ॥ పలుమరుఁ డెల్పినేటికి నృపాలతనూభవ! మాధవుండు దాఁ
 జెలులనుఁగూడెనంచుఁజెడు జింతలతోనిరసింపఁబూనుటలే

కలుషముఁగాని వేరొకటి * కాదని నీమదినమ్ము! కృష్ణుడా
నెలఁతలకిచ్చె సాధువులు * నమ్మదిఁగానని నిత్యసంపదల్.

క॥ పంకరుహాసన వాసవ

శంకరులుం బొందనట్టి * సత్ఫల మిచ్చెన్

బంకజ నేత్రుల, కెంతయుఁ

బంకజనాభుండు వారి * భక్తికిఁబ్రీతిన్

87

చ॥ హరిమది నెంచెనేనియిసుమంతయుఁ గష్టములేక రుక్మిణి
గరమనురాగ మొంద నృపకాననమున్ నిజచక్రిదీప్తి ని
ర్భరముగ ముట్టఁజేసి సుపాలతనూభవ! నీస హూదరిన్
ధరణిసుక్తిఁ జేకొనునుతథ్యము నియ్యది యెన్నిభంగులన్

ఉ॥ పన్నగవైరి వాహనుఁడు * పద్మదళాక్షుఁడు చక్రహస్తుఁ డ
త్యున్నత శక్తిమంతుఁడు రఘోద్ధతిమిమ్మిటువచ్చిదాకినన్
జెన్నుదొరంగి నీవునిటుచేదివిభుండును బాటుచుండఁగాఁ
గన్నులఁగాంచగాఁ గలవు * కానరమేటికియిమ్మురుక్మిణి.

చ॥ నరసురయక్ష కింపురుష * నాగనభశ్చర సిద్ధసాధ్య కి
న్నర గరజాదులందరు ర * గంబున మీకుసహాయులైననా
గురుతర బాహువిక్రమ స * కుంతిత తేజని వాసుదేవుని
బరగజయింపలేరునరపాలతనూభవ! నమ్ముమెంతయున్.

చ॥ గురుతరశౌర్యుడయ్యరణ కోవిదుడయ్యసమర్థుడయ్యని
ర్జరులకజేయుడయ్యబుధసంఘమునున్ దగఁబోచినద్దుగా

కరుణనుగీర్తిఁగొన్నహరిఁగంసవిరోధినిఁ గూర్చివైరమున్
నరవరపుత్ర! పూనుటది * నాశమునొందుటగౌరవకయ్యమే.

ప॥ అనవిని రుక్మిణిట్లనియె. 92

చ॥ క్రచ్చరమాధవుండునిటఁగయ్యముఁజేయఁబూనివచ్చినన్
హెచ్చగునాదువిక్రమము * నేర్పడఁజూడక బోధయ్యద్ధతిన్
వ్రచ్చెద ఖడ్గధార మధు * వైరిని వైరముతోడ నాజిల్,
నిచ్చెదగాక రుక్మిణిని * నింపుఁదలిర్పఁగ వైద్యుకెంతయున్.

ప॥ అనిన విష్ణుమాయా విలాసుండైన రాజకుమారుండు కడుం
గడు కోపోద్దీప్తిత మానసుడై యిట్లనియె. 94

క॥ తగునిది తగదని యెదలో

నొగిఁజెంతన సేయక్లిష్ట * నొప్పని నుడులన్

బగఁగల్గి పలుక నేలను

నిగమార్చితు తోడఁ బోరి * నిలువం గలవే! 95

ప॥ అని యిట్లాతఁడు పెద్దయుంబ్రొద్దు దుష్టుండగు రుక్మితో
వితిర్కించికనలిరూక్షవీక్షణంబున వానింధస్మమ్ముఁజేయం
దలంచి శ్రీకృష్ణాజ్ఞలేని కారణంబున శాంతుండై విష్ణు
మాయా విలాసుండగు రాజకుమారుడౌ సుభనువీడి
జనియె. 96

గీ॥ అనుచు సూతుఁడు శౌనికా ♦ ద్యులమునులు

'సంతసింపంగఁజెప్పిన ♦ సరణిశుకుఁడు

వరపరీక్షితుకారీతి ♦ వరుసఁడప్ప

వినియు నవ్వల కథఁజెప్ప ♦ మనుచునడుగ.

97

క॥ తరుణార్క వంశవర్ధన!

ధరణీసుత హృదయలోల! ♦ దానవహరిణా!

సురవంద్య! మేఘగున్నిధ

వరదేహ! విమలచరిత ♦ వారిజనాథా!

98

మాలినీవృత్తము.

సరసిజనిధనేత్రా! ♦ చారుసీతాకళత్రా!

నిరుపమగుణశీలా! ♦ నిర్మలానందరూపా!

తరణికులనలంసా! ♦ దర్శితానందభూపా!

పరమసుజనపాలా! ♦ పాహిమాంరామచంద్రా!

99

ఇది శ్రీహనుమద్దేవ దయారస లసత్కటాక్ష

కవితాదురీణ పాఠము గోపనార్య ఖత్ర

లంజనేయకవి కృత శ్రీ రుక్మిణి

కళ్యాణమను కావ్యమునఁ

ప్రథమా శ్వాసము

సంపూర్ణము.

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీ రుక్మిణీ కల్యాణ ము

ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

జానకీ మనోహర

భూజనసురనంద్యవీమల • పూతచరిత్రా!

రాజాది రాజనందిత!

రాజీవ దళాక్ష రామ! • రామ నరేంద్రా!

1

వ॥ శౌనకాదిమహా మునులకు సూతుండెఱింగించినట్లు వ్యాస
సూతుండగు శుకుండా పాండవాన్వయనితో నిట్లుచెప్పం
గొడగొగె.

2

క॥ నరవర! విను భీష్మక భూ

వరుడెంతయు రుక్మిణూట • వలదన లేక

ధరచైద్య స్వపుని కంటిట

బరిశియ శుభ వీక నిగలం • బంపెను క్రిత.

3

ఉ॥ రమ్మన గోద్ర కుంకింపుకొమ్మనకుఁ గలిచివాప్తబంధుజా
లమ్మనఁ గూడితి సఖిలమ్మగఁ బ్రీతికొనంగువాడభా
గ్యమ్మన పుత్రిక సరస • జాక్షి సర్వ రుక్మిణీమతి
సమ్మతి నీవుకైకొనును సంతసెలంగమఁజేయు భూవరా! 4

వ॥ అంతట సంతఃపురంబున రాజపుత్రితన్నుంగూర్చి జనకుండు
 వివాహప్రసంగంబుఁజేయుటయు, సహోదరుని మూర్ఖపు
 బట్టును వీడంజేయఁజాలక రాజుసమ్మతించుటయు, శిశు
 పాలునిఁ బాలువనంపుటయు మొదలుగాఁగల విషయంబుల
 నెఱింగి చింతాక్రాంత మానసురాలై తనలోఁదానిల్లు
 వితర్కింపదొడంగె.

5

చ॥ గరసగుణాబ్ధిచంద్రుండగు ♦ చక్రపదాంబుజ చింతనంబును
 స్థిరముగ మానసాబ్జమునఁ ♦ జేరియు నుండఁగవీడనొప్పనే
 పరిమముదంబునఁ గనకఃపద్మములన్ భుజియింపనెంచునా
 సరసులచుండు హంసములు ♦ తొరజలంబులనిచ్చఁగోరునే!

చ॥ వనజనళాత్ముదివ్యపద ♦ పంకజయుగ్మము భక్తితోడ నేఁ
 గనులనుజూచుపుణ్యమగు ♦ కాలమదెన్నఁడువచ్చునో హరిం
 గనిమధురోక్తులఁ హృదయ కాంక్షనుదీరెడిభంగి నెమ్మదిఁ
 దనగుచు సంతసంపఁగల ♦ దాననో నావిధి యెట్టులున్నదో!

స్త్రీ॥ తగళిరంబున శౌరి ♦ తలఁజాఁగి బోయఁగఁ

బుష్పరాశిని శంభుఁ ♦ బూజ సేతు

శ్రీహనుదేవుఁ ♦ చెట్టఁ బట్టిర బ్రీతి

ఫణిహారు నిరతంబుఁ ♦ బ్రహ్మజేతుఁ

జక్రి నాతోఁ గూడి ♦ జలకంబు లాడంగ
 శివదేవు కమ్మతాభి ♦ పేకమిత్తుఁ
 బురుషోత్తముఁడు నాదు ♦ పొత్తునఁ గుడువంగ
 నంగజారికి ధూప ♦ మమర నిడుదుఁ

గీ॥ గృష్ణుఁ డేతెంచి చైద్యుని ♦ కీలడంచి
 వైరి మూకలఁ దునుమాడి ♦ పోరగెలచి
 కరుణఁ జూచుచుఁ జేబట్టి ♦ గారవింపఁ
 బరమ భక్తిని పార్వతీ ♦ పతినిఁ గొల్తు.

8

క॥ అని యిత్తెఱఁగున హరిపైఁ
 దనచిత్తము నిల్పి విమల ♦ తాపసి నోలె
 మనమునఁ జిరితిలు చుండఁగఁ
 గనినెచ్చెలి యిటులఁ బల్కెఁ ♦ గాంతా మణితో. 9

గీ॥ విప్రవర్యుని శాస్త్రార్థ ♦ వేద విదుని
 హితగుణాకరు మీపురో ♦ హితుని సుతునిఁ
 బంపఁ గదవమ్మ ద్వారకా ♦ పట్టణంబుఁ
 జేరి దోడ్కొని ఎచ్చుదా ♦ శ్రీనివాసు. 10

వ॥ అనియిట్లుఁ జెప్పిధరామరునిఁ దోడ్కొనివచ్చి నిల్విన
 రుక్మిణీచుణి యాభిప్రకులావతంసుని సముచితసత్కారం

బులఁ బూజించి పీఠంబొసంగి ముకిళిత కరకమలాంజలియై
యిట్లనియె 11

చ॥ ధరణిసురేశ పావన సు ♦ ధానిధి' నక్షత్రప నాదరించి యి
త్తరినుపకారమొండొకటి ♦ నధ్యముగానొనఁగూర్చ నెంచిమ
ర్భరమగు నామనోవ్యసన ♦ నహ్నికడుంగడు నార్పనీకృపా
కరమగు వృష్టినిం గురిపి ♦ కావఁగదే! బుధలోక వందితా?

గీ॥ అచును రుక్మిణి మరియు ని ♦ ట్లనుచుఁ బలికె
వరధరామర! చక్రికిఁ ♦ వైరియగుచుఁ
బాపమతి రుక్మి నను శిశు ♦ పాల నృపుని

కొనఁగ నొచ్చెను తిండియు ♦ నొప్పు కొనెను. 13

ఉ॥ ఓవసుధాసుధాశనకు ♦ లోద్భవ' చిత్తమునందు నెప్పుడుకా
బావనమైన కృష్ణపద ♦ పంకజయుగ్మపు సేవఁగోరుచుకా
గేవలభక్తి భీష్మసుత ♦ కేరుచునున్న దటంచు నీవు నా
దేవకులావతంసు వసు ♦ దేవ కుమారుని తోడఁజెప్పుమా?

వ॥ అనురా కన్నయంగాంచి విప్రగ్రాడిట్లనియె. 15

ఉ॥ ఇందిరవీవు చూడఁ దర ♦ లేక్షణ శ్రీ సరి ధాత్రిలోన గో
వింగుండనంగఁ బుట్టి యనువీరుల సంతన మొద జేసెనా
నందముతోడఁ జక్రహతి ♦ గాక విరోధులఁ గూల్చెనికనా
సుందరమూర్తిసాదగు ♦ శాసనసాధుర రుక్మ గోకము

వ॥ అదియునుఁగాక.

17

ఉ॥ నీవు చరాచరంబులకు † నేతవు, సత్వ తమః ప్రిధానివై
పావనివై వెలుంగుదువు † పాచమయాత్మకమైనతత్త్వముల్
నీవలనైన మువ్వరును † నిన్నె నుతింతురు లోకపావనీ!
దేవి! శుభప్రదాయభవదీయముగాదె సమస్తలోకమున్.

వ॥ అనియిట్లు విజ్ఞానమయంబగు మృదుమధుర వచనంబుల
స్తోత్రంబుసేయు నయ్యగ్గి కులోద్భవుని భావనా నైపుణ్య
తకు నెంతయు హృదయంబున మెచ్చుచు నిట్లనియె. 19

చ॥ అఁడుపరాక్రమాధ్యుఁడుమ † హాగుణశీలుఁడుధర్మవత్సలుం
డతిహితకారికృష్ణుఁడుద † యాశుఁడుఁ గావున నీవుఁజెప్పఁగాఁ
జతురత నాతెఱంగు విని † చైద్యునిబట్టి నిశాతమార్గణ
ప్రతతులనొంచినోదరు దు † రధ్వముఁ బాపకమిన్నకుండునే!

చ॥ అనవిని విప్రుఁడిట్లనియె † నంబుజలోచన! నీదుకష్టమా
యనకునుఁ జెప్పియంతటను † పాయమునేర్చినగంగిశ్రీహరిన్
వనజదళాయతాక్షునిట † బంపియు నిన్ వరియింపఁ జేయకే
వెనకకు బోతినేని విను † విప్రపథంబునుఁదప్పదెంతయున్ ,

గీ॥ చింతసేయకు నీదగు † చిత్తమందు

బద్ధనాభుండు నిటవచ్చి † పద్మగంధి!

నిన్ను వరియించుఁ దప్పదు ♦ నిక్కువంబు

పఱుఁగునీడఁజేయు శిశుపాల ♦ పాపమతుల. 22

వ॥ ఆంతసంతసించి రుక్మిణీమణి. 23

శా॥ అన్నా! కృష్ణుని భక్తవత్సలునిను ♦ వ్యక్తప్రీతాపాత్మునిన్
నన్నుఁబ్రోవఁగ వేగరమ్మనుముఖ ♦ న్నత్వంబు చేఁగ్రాగి నే

విన్నఁజెందినదెల్లియుండెల్లియ ♦ వీర్వుఁ హరిఁమాధవుఁ
గ్రన్నఁవచ్చియునన్నుఁజేకొనఁగనిప్రా! తెల్పుమా యెంతయుఁ

ఉ॥ ఎప్పుడువచ్చుగోపవిభుఁడెప్పుడు దుర్మదుఁడై ద్యువంచి న
న్నెప్పుడుకోర్కెదీరిఁబురి ♦ కెప్పుడుదోస్తాన వేడ్కఁబోవు, న
న్నెప్పుడుగారవించుఁదుదియెప్పుడుమద్వ్యసనాంబురాశికిఁ
జెప్పఁగదయ్య విప్రకుల! శేఖర! యుల్లము తల్లడిల్లెడిన్. 25

సీ॥ శ్రీకృష్ణ ముఖపద్మ ♦ సీమ శూడఁగలేని

నయనోత్పలంబులే ♦ నయముఁ గాంచు

యదువంశు రుచిర క ♦ రాలంబనములేక

హస్తాంబు జాతమే ♦ హయిఁ గనును

మధుసూదనుని ప్రేమ ♦ మధుర వాహినిలేక

గాఢతాపాగ్ని యే ♦ కరణిసడఁగు

కాళింగమధన సం ♦ గతిలేక నాకును

సౌఖ్యాబ్ధి నిండేలు ♦ సరణియెట్లు

గీ॥ భూసురోత్తమ! నీవేగి ♦ పురుష సింహు

భువనమోహను సురవంద్యుఁ ♦ బూతచరితు

నాత్మఁ దోపఁగ నేఁబడు ♦ నట్టిగతులు

విన్నవింపుము బుద్ధి సం ♦ పన్న! నీవు.

26

ఉ॥ మారునిగేరుచారు సుకుమారునిఁ గృష్ణుని వాసుదేవునిఁ

గూరిమిమీఱఁదెచ్చిమదిఁగుండెడిన బ్రతికింపుమయ్య! యీ

ఘోరమనోభవవ్యధల ♦ కుఁ నిలయంబగు దుఃఖరాశియఁ

నీరధి దాటఁ దెప్పగదె! ♦ నెమ్మిభవత్కరుణాను కూలముఁ

వ॥ అదియునుంగాక.

28

చ॥ ధరణినురేంద్ర! నామనవిఁ ♦ దప్పక శ్రీహరితోడనీవు నీ

తెఱఁగున “వాసుదేవ! భవదీయపదాంబుజసేవయందును

స్థిరతర చిత్తయై కరముఁ ♦ జింతిలుచుండెడిదాసురాలిఁజె

చ్చరంగరుణించివ్రావయదు శేఖర! రమ్మని” చెప్పనత్వరఁ

వ॥ అనియిట్లు చింతా సాగరనిమగ్నయైన భీష్మక రాజపుత్రిం

గాంచి విప్రుండిట్లనియె.

30

శా॥ తల్లీ! యేలవిచార మొందెదవు నీతత్త్వంబుఁ దధ్యంబుగా

పుల్లంభోరుహపత్రినేనునకు సంపూర్ణంబుగాఁజెప్పియు

ద్యుల్లీలా చతురత్వ వాగ్విభవ సం ధానుంశనైభక్తిమై
యుల్లాసంబునదోడితెచ్చెదనుకృష్ణుల బ్రీతిరెట్టింపగన్

ఉ॥ ఒచ్చెముఁ గల్గి గోపవిభుఁడొండుఁదలంచినవాఁడుగాఁడు నీ
విచ్చట నిట్టులుంట నతఁడెన్నఁడుగానియెటుంగఁడమ్మ! నే
నచ్చటకేగి నీదు విధ మంతయుఁ జెప్పిన తక్షణంబె, తా
వచ్చు ననేకవీర పరి వారముతో ఘనసైన్య యుక్తుడై.

క॥ వచ్చి విరోధులఁ బారిఁగొని

చెచ్చెర నిజకీర్తి నిలుపఁ జేయుచు ననిలోఁ

గ్రచ్చర శిశుపాలాదుల

వచ్చియు విజయంబుఁ గొనును వారిజనేత్రీ! 33

క॥ నినుఁగొని వోవఁగ గృష్ణుఁడు

జనుదెంచినఁ జూచిసుర ని శా చరులైనన్

మనసిజ రివుఁడేనియు ధృతి

ననిఁజొచ్చిన్గ నిలువఁగలఁడె' హరి ధీరతకున్. 34

ఉ॥ మానిని! యేలజింతిలెదు మధవుతో నటనీమతంబు నే
జానుగఁజెప్పి గోపసుతు మత్వర్కమొప్పుఁగ రేపటింతలో
భూనుత విక్రమం బలరఁబొందుగఁ దెచ్చెద నిన్ పరింపనం
చానలినాక్షి కిందెలిపి యూనతిఁ గైకొనియేగనంతటన్.

గీ॥ పంపెనేగాని భూసురుఁ డ బడతి యెదను
దిగులునుంగల్గి మోమున డ దీపతయును
గనుల నశ్రులుఁ గాల్వలై డ కారుచుండఁ
చెలులఁ జీరియు నీరీతిఁ జెప్పఁ దొడఁగె.

36

సీ॥ చెలులార! క్రాహ్మణ య శ్రేష్ఠుండు ద్వారకా
పురికి నేగతినిఁ దా డ నరుగఁ గలఁడు
అరగె పో యన్యులుఁ డ జొరరాని శుద్ధాంత
మందిరంబునకు నే డ మాడ్కిఁ బోవుఁ
బోవఁగాఁ గలఁడేని డ బురుషోత్తమునితోడ
నాయుదంతము నెట్లు డ నచ్చఁజెప్పు
జెప్పి'బో కృష్ణుండు డ చిత్తమందున జాలిఁ
గొనినన్న భార్యగాఁ డ గోరుటగునె!

గీ॥ కోరెనేనియు నీపురిఁ డ జేరుటెట్లు
చేరి దుష్టులఁ దుచుమాడి డ మీరి నన్ను.
దీసుకొని బోవురావంత డ గాసివడక!
కర్మమేరీతి నున్నదో, డ కాదు తెలియ.

37

చ॥ అది నెఱింగి చుక్కలు డ నంతకు సన్నిధి కంపనెంచుకో!
మనకటఁబోవనేలగణః సూక్ష్మముఁ ప్రొక్కఁగఁగాదటముఁదా

మనమునఁ జింతఁజేసి హరిఁమానునా! రానుతలంపుఁజేయఁదో
 వనజభవుండు నెన్నొనట † వ్రాసిన కర్మమ దెట్లు లున్నదో!
 మ॥హరియే రాకయుపేక్షఁజేయు నెడగర్వాంధుండుచైద్యుండువే
 ధరణీనాథుల తోడఁగూడి మిగులఁ † దర్పంబుఁజూపెట్టి న
 న్వరియింపఁసమకట్టు, సోదరుఁడునఁవానింగడఁ మెచ్చిస
 త్పరమాచైద్యునికిచ్చినన్నునికవై †వాహంబుఁగావింపఁడే!

గీ॥ ఎన్నఁడా హరివచ్చి నా † యెదనుఁగల్గు
 ఠోక్కెలిగురెత్తఁజేసి యా † కుమత రుక్మి
 గర్వభంగంబుఁ గావించి † కదనమందుఁ
 వైద్యుఁ బాఱంగఁ దరుమును † సకియఁజూడ! 40

వ॥ మరియుఁదనలో నిట్లు వితర్కింపఁ దొడంగె. 41

ఉ॥ మక్కువతోడ మాధవుండుమాన్యతనఁదరిఁజేసేకొగిటఁ
 జిక్కఁగఁజేసి ముద్దులిడి † చెచ్చెర నాకళ లంటఁబొంగినేఁ
 జొక్కిసుధారసంబుఁ బ్రతిఁచుంబనలఁజనిసూపి నెమ్మదిఁ
 దక్కఁగ జేసుకోగలనా! †తామరసాక్షుని చిత్త మెంతయుఁ

గీ॥ అనుచు మనినెంచి మోహంబు † నతిశయిల్లు
 మారినమఱి సోదరు † మాధ్వముచకుఁ

గొంత జింతించి హృదయంబు † గొందలమునఁ

బొర్లి పొర్లాడ నిలుకడఁ † బొగదలేక.

43

గీ॥ కురులు దిద్దదు గొప్పన † విరుల నిడదు

సెరులు చిక్కులు పడుఁ గుచ † గిరులమీద

వీడదీయఁగ నెంచదా † విద్రుమోషి

ముద్దు మోమునుఁ జూడదు † ముకురమందు.

44

గీ॥ అందమైనట్టి పల్లెర † మందు రుచిర

భోజనంబునుఁ దెచ్చినఁ † బొలఁతి మసలి

మెసవ నెంచదు విసగుచు † నుస్సురంచుఁ

గసరి కచరియు నొకగొంత † మెసఁగి లేచు.

45

ఉ॥ ఆకుమణుంగులిచ్చు నెడ † నాయమ యెల్లొపరాకునుండి యా

యాకులనుల్నివేయు మరి † యట్టులె పచ్చనిపూలసీయఁ జీ

కాకున వీడెమంచది వి † కారతఁ దావిడియంబుసేయు ద

ర్వీకర వేణి కృష్ణపద † వీక్షణ దీక్షనహించి యుండుటఁ

ఉ॥ మానిని కృష్ణునిందలఁచి † మాన్యతనాతనివంకఁజూడ్కులఁ

బూనియె నుండుఁగాని నిజ † బుద్ధి బయల్పడఁ జెప్ప దేరికిఁ

జానుగఁ దల్లిదండ్రులను † చంద్రనిభానన జూడఁబోదుదా

మేన ధరింప బుద్ధివ ద † మేయ విభూషణ తార హారముల్.

గీ॥ ఇతైఃతాం గున నాయంతి ♦ చిత్తవృత్తి
 మాధవా యత్తమయ్యను ♦ మగువ కంఠ
 భక్తిపెంపొంద నొరుల సరి ♦ భాషణములు
 వినకఁ జూడక యుండఁగా ♦ విసిగి చెలులు.

48

చ॥ పడతిరా! యేలకోయిటుల! భావమునన్ వ్యధఁజెంది ఖిన్నవై
 తడఁబడియుండుటల్ తగదుతామర సాక్షుఁడునిన్నఁగూర్చి తా
 వడినిట వచ్చుఁగద్యమిది! పౌరులు సంతసమొంద, దుష్టులౌ
 పుడమిపతుల్ పరాభవముఁ బొందుచునిండ్లనుదూరిదాగఁగన్

క॥ ఆహారముడిగి నీవిట

నాహా! యిటులుండఁ దగునె ♦ యంబుజ నేత్రీ!

సాహనుఁడు చక్రి నిను సరి

దేహము లేకుండఁ గొనును ♦ దీనత విడుమా!

50

చ॥ చలమిదియేలకోతెలియఁజాలముమున్నిల రాజపుత్రులన్
 వలచిన వారులేక! నిను ♦ వంటి నృపాలకపుత్రి నెచ్చటన్
 వెలయఁగ చూడలేదు మది! వీడని మోహవికార చేష్టలన్
 గులుకుమిటాని లక్షణముఁ ♦ గోమలి! లోకులు విన్ననవ్వరే!

క॥ చీటికి మాటికి మమ్ములఁ

బాటింపక కూలరాడి ♦ పరికించెన వో

బోటిరొ! జననీ జనకుల

మాటేనియుఁ దలఁపవైతి ♦ మర్యాద చెలీ'

52

సీ॥ చలువ పన్నీటిలో ♦ స్నానంబుఁ జేయవు

గంధంబుఁ బూయవు ♦ గడుసు దనమె'

భూషణంబుల మేన ♦ భూషింప నొల్లవు

తిలకంబు దిద్దని ♦ యలుక తగునె

ముద్దుమోమునుఁ జూడ ♦ ముకురంబుఁ గనఁబోవు

పుష్పహారములేల ♦ ముట్టవమ్మ'

పాటించి పెన్నెరుల్ ♦ పడతి! దువ్వఁగ బోవు

భోజనం బొల్లని ♦ యోజ తగునె!

గీ॥ రమణ రుక్మిణి భయమేల ♦ రాగలండు

నందసూనుండు, మరిరేపె ♦ నమ్ము మమ్మ'

సంశయమువీడి నీప్రాణ ♦ సములమైన

మమ్ము నిటఁజూచి భాషించు ♦ మంజువాణి!

53

చ॥ పలుకులు వేయినేల మురి ♦ పంబునఁ జంద్రశీలాంతికంబునన్

గులుకుచు రత్న తల్పమున ♦ గోపవిభుండును నీవుఁగూడి పూ

విలుతుని క్రీడలందగిలి ♦ వింతగుచూపులఁ జొక్కు వేళలన్

దలఁపున కెక్కువార మటె! ♦ తామర సానన! నీకునయ్యెడన్.

గీ॥ అనుగు చెలులంద రీరీతి ♦ ననుచునుంట

రమణి రుక్మిణి లజ్జాభ ♦ రంబు తోడ

వినయ వినమిత ముఖయయ్య ♦ మనమునందు

నూటంటజెందె నొకకొంత ♦ నువిద యవుడు. 55

వ॥ అంత రుక్మిణీమణి నెచ్చెలులంగూడుకొని సరస సంభాష

ణంబుల గొంతప్రాద్దుఁ బుచ్చుతరి లోకలోచనుండా రాజ

కన్యావలోకనంబునఁ బడుతరి. 56

గీ॥ భైష్మి కుచసీమ రత్నాల ♦ ఫలకముర్వి

రక్తిమాకార మొందిన ♦ రహిని తపను

దీప్తి దిశలెల్లఁ బాండుర ♦ దీక్ష వీడి

అరుణముంజెందెఁ బద్మాప్తఁ ♦ డపర దిశను 57

చ॥ కనులకుఁ బండువై వెలుంగు ♦ కల్వలతేనికి లోకపాలనా

ఘనతపఃపంపఁజేయఁగను కౌతుక మొందుచువార్ధితోయమున్

పనివడి నెచ్చునాయపర ♦ భామిని చేగల హేమపాత్రనా

దినమణిదోచి యస్తగిరి ♦ దిగ్విసరాశి మునింగె నంతటన్. 58

ఉ॥ జారులుచోరు లెంతయును ♦ సంతస మొందఁగజక్రవాకముల్

జారులుఁ దీసిపాటి గుహ ♦ పట్టుల వీడిదివాంధమూక సం

చారముఁజేయ నల్లనగు ♦ సందుక నింపిన కాటుకోయచఁ
ధారుణినిండ్లె నంతటను ♦ దట్టపుఁ జీకటి బెట్టదంబుగఁ 59

ఉ॥ నాలుగుదిక్కులఁదమి ఘనంబుగనించుచుఁబర్వీ యీజగ
ద్లోళిము నంతయుఁ వెసనఁగోచరమై గనుపించుచుండఁగాఁ
నీలపటంబుపై నెగడి ♦ నెమ్మివిరాజిలు ముత్తియంబులఁ
బోలివెలింగె తారలునఁభోవలయంబునఁదఱ్ఱునఁ.

సీ॥ బ్రాహ్మి సంతసమొంది ♦ షడ్మాతృనింగూర్చి
పంపిన రత్నాల ♦ ఫలకమనఁగ
నందునిసతి మహా ♦ నందంబుతోఁ గృష్ణ
మూర్తికై యిడురత్న ♦ ముకుట మనఁగఁ
బొలోమి రుక్మిణీ ♦ భామలలామాకుఁ
బంపిన చెంగల్వ ♦ బంతియనఁగ
మారుండు రుక్మిణీ ♦ మాధవు పై వేయఁ
బూనిన కెందమ్మి ♦ పూజనంగఁ

గీ॥ గాలరూపుండు ప్రాకృతీ ♦ కాంతకొరకుఁ
బంపినటువంటి పగడాల ♦ భరణి యనఁగ
జేయపు మీతిన యోంగీద్రీ ♦ చిత్తమట్ల
చంద్రబింబంబుఁ బొడనూపె ♦ చల్లగాను

గీ॥ అంతః గమలారి తనరక్తః ♦ కాంతి విడిచి

సరవి కౌలనున హంసంబు ♦ కరణి దివిని

యల్ల నల్లన మెల్లగ ♦ తెల్లనయ్యె

ధరణి జనముల కామోద ♦ కరముగాఁగ.

62

వ॥ అంత శ్రీకృష్ణవిరహవేదనాతప్త మానసయై కడుంగడు

గృశించిన రుక్మిణీమణికా శీతలచంద్రకిరణంబులత్యంతంబు

దాపంబురెట్టింప భరింపజాలక యుండుటఁగనిపెట్టి నెచ్చె

లులా రాజపుత్రికనుఁ దోడ్కొనిపోయి చిగురుటాకుల

తల్పంబునఁజేర్చి శిశిరకృత్యంబులు సేయందత్సమయంబున.

సీ॥ కుచయుగంబులఁగల ♦ కుట్మలహారముల్

పొడి పొడియై భూమి ♦ బడఁగఁజొచ్చె

కర్ణమూలంబుల ♦ గలువలుఁ గన్నీటి

కాల్వలచే వాడు ♦ గతనిఁ బట్టె

నురమున గంధంబు ♦ నుడుకుఁ బట్టియుఁబొంగి

నటులఁ దోచెను మంట ♦ లగుచు జెలికి

కచభరంబునఁ జూట్ట ♦ గాబడ్డ విరులును

గంధహీనములయి ♦ కాంతిఁ దప్పె

గీ॥ జిగిని దనరారు క్రొమ్మావి ♦ చిగురుఁ బలుపు

పెట్టి నట్టుల వేడిమి ♦ నట్టకట్టె

నన్న కాజ్యంబు నిడువీతి ♦ నబల కపుడు
చెలుగు విరహాన్ని కై నేయు ♦ శీతకృతులు. 64

గీ॥ తరుణి విరహాన్ని చేబడు ♦ తాపమునకుఁ
బదతలంబున బూసిన ♦ ప్రసవ రజమా
తప్తమై రాలి వేడిమిఁ ♦ దగులు కతన
పొక్కులెక్కిను చేతులఁ ♦ బొలతులకును. 65

క॥ ఎంతెంత శిశిరకృతులకు
నంతంతయు వేదనాన్ని ♦ నధికము గాఁగఁ
గాంతామణి రుక్మిణీ నిజ
కాంతావళిఁ జూచిమిగుల గన్నీరొలుకఁ. 66

వ॥ దుఃఖించుచు మిన్నులఁబొడమిన చంద్రనితీక్షణంబున
వీక్షించుచు. 67

సీ॥ పాలసంద్రపు ముద్దు ♦ పట్టి వగుటయె యాక
సిరితోడుఁ బుట్టువై ♦ చెలఁగు వోడ
మురిదాన వారికి ♦ ముద్దుమరందివై
శివుజటాటవి వెల్లు ♦ శీత కిరణ
కువలయప్రియుఁడవై ♦ కోరి లోకాళికి
సంతసంబునుఁ గూర్చు ♦ చెలువ తేడ

కుసుమగాఢనకుసు ♦ గొమరారు మామయై

జతిగలోకాస్తుని ♦ సఖుడవయ్య

గీ॥ నిట్టి కఠినంబుఁ బూని బల్ ♦ రట్టుజేసి

తేపతేపకు నల్లుని ♦ పాపుఁ జేరి

యబలగు మమ్ము వ్యధఁ గూర్ప ♦ నగునె నీకు

శీతలాకార రోహిణి ♦ చిత్తచోర! 68

చ॥ గురువరుభార్యనుంగవిసి♦కూడినద్రోహివటంచెటింగియున్

ధరణిని లింగధారివగు ♦ తత్త్వమునుం దలపోసికాదె శ్రీ

హరుఁడును నెత్తిబెట్టుకొనె♦హానిగలంపక చంద్ర' యెట్టిదు

శ్చరితులనై నద్రోమఁగదశంకరుఁడున్♦దనుఁగొల్పువారలన్

గీ॥ శ్రీకి దోబుట్టువీవని ♦ చెలఁగి జనులు

నిన్నున్లాఘింతు రేకాని ♦ నీను నైచ్య

మరయఁగాలేడు విషమున ♦ నట్టెపుట్టి

క్షుశుము నొందెదవంచని ♦ చంద్ర నిన్ను. 70

క॥ హరునకుఁ దలమట్టియు శ్రీ

గురుతరుణిం బట్టితీపు ♦ కూశతనమ్మొ

ధరఁగల తమ్ములు వగవఁగఁ

జరియించెడి దుండగీడ! ♦ చలువల తేడా! 71

గీ॥ సతులకేచకు నీసాంపు ♦ సన్నగిల్ల
వగపుఁగూర్చకు నినుఁబెద్ద ♦ పాము మింగ
మానవతులను దుఃఖంప ♦ మాననటర!
శీతలాకార! శివ జటా ♦ శ్రితకుటీర!

72

ఉ॥ అల్లుడు మామయ్య గలసియల్లరిసేయుట పాడిగాదు నీ
కిల్లును వాకిలిక సతియు ♦ నిమ్మహిలేవొకా! వైరివయ్యనీ
యల్లరిసేయఁగా దగద ♦ టంచని నీకును బుద్ధిజెప్పఁగా
నొల్లరు పెద్దలేనియును ♦ నొప్పనివాడవుగాదె చంద్రమా!

వ॥ అని యిట్లాకన్నియ వెన్నెల రాచవేలుపుం భూషించి
దూషించి నృశంసుండగు పృథ్వీబాణు నుపలక్కించి. 74

సీ॥ వనదసంభవు నంత ♦ వానినే పడఁద్రోచి
కూతుఁగూర్చిన మహా ♦ పాతకుండ!
గురుభార్యతోఁగూడు ♦ కొనఁజేసి చందుని
కీర్తి దగ్ధముఁజేసి ♦ కేరువాడ!
యలపరాశరు నేటి ♦ యందు నీచపుతన్వి
సంధింపఁ జేసిన ♦ చవటివాడ!
బల్కొడిగాఁ జేసి ♦ పాకశాసనునంత
వాని నహల్యై ♦ వాసిజెరపి

గీ॥ తొర నీడుండగఁబంత † నడుగుఁ బట్ట
 యభవుపైతేగి పొందితి † వతను వింక
 మూలఁబడియుండ కీరీతి † మోహ జలధి
 ముంప శరముల సంధింపఁ † బొంచినావ! 75

వ॥ అని నెచ్చెలులంగఁచి. 76

గీ॥ సరసమతులార! మునపటి † మరుఁడుకాడు
 యింత నొప్పించు వాడని † యెన్నఁడెఱుగ
 నిండువెన్నెల నేయిచే † మండఁ జేసి
 చంపుచున్నాఁడు చందుఁడు † జలువ చంపు. 77

సీ॥ అహికన్నియలుబ్రీశి † నారగించుయువీడ
 బవనుని తెక్కలు † భగ్నపడవె!
 చెలఁగి మామిడిపండ్లఁ † గలజీడి చేఁజిల్క
 గమి నాలుకలు పొక్కి † కమలి పోవె!
 మదనముల్వాసన † కొదమ తుమ్మెదలకుఁ
 దగిలి ప్రాణమువీడి † తన్నుకొనవె!
 చిగుఱుటాకులమేసి † చెలఁగు కోకిలకు
 వడికిరాతుఁడు జాలిఁ † బట్టుకొనఁడె

గీ॥ చెఱుకుచుబట్టి చీమలు † ఛిద్రవఱుప
 బువ్వఁదేరును నాయూర్పుఁ † బోనడంగ

మదనుగర్వంబు నంతట † మాయమయ్యు

విన్ననంజెంది యరుంగఁడే † విడిది కవుండు

78

వ॥ ఇట్లు బహుప్రకారంబుల సుమభాణవికారంబులకుఁ గలా
పంబులుగాఁ బ్రలాపంబుల నెఱుపుచు నర్థగర్భంబుగా
సఖిజనంబులాడిన సల్లాపంబులఁ దలంచుచు నాభీష్మకరాజ
పుత్రి గాంధర్వంబున శ్రీకృష్ణుండు దనుగ్రహణంబొనర్పఁ
గలండనిమగంబుననాసించుచుఁ జీమచిటుక్కుమన్న వాసు
దేవునిరాకగాఁజింతించి దిగ్గునలేచి నలువంకలంబరికించి
కానకఁగళవళించుచుఁ జింతాపరిక్లాంతయై గనుంగవమూ
సియు మూయమి శ్రీహరినింగలయంగాంచి బయలుగొగ
లించుచుఁ బలవరించుచుఁ గుందుచుంబొరలుచుఁ దెరలచుఁ
గసరుచు వేసరచు, నుస్సరనుచు, నస్సరనుచు నుల్లంబున
దెల్లంబోయి మూర్ఛిలైడినయ్యబైతలోచనంగాంచి సఖిజ
నంబులింకయు శీతలోపచారంబులుం జేయఁదొడంగి వీవన
లవిసరుచుండఁ గొంతవరకావిదుఁడ్రొమ్మి కినుంగవఁదెఱచి
బహిఃప్రాణులగు నెచ్చెలులంగాంచి

79

చ॥ విసరకుండమ్మ! వీవెనల † వీచినఁ దత్పవనంబు తాకుచే
ననువులువాయనమ్మ! మదనాంకురమింకయు హెచ్చునమ్మ! పూ

రసములతోడఁ బయ్యరుడుఁ | రాణఁజెలంగియుఁ దేంట్లఁజెచ్చినా
దెసనిడగాఁగలండు సుద | తీ మమలార! వివేకహీనతః, 80

గీ॥ తెల్లవారిస వెనుక మ | దీయహృదయ
వల్లభుండైన కృష్ణుండు | వచ్చుఁగాన
భావజునిచేతఁ జిక్కినేఁ | జానకుండ
నంతదనుకను నరయుడో | యమ్మలార!

81

సీ॥ అంత నెచ్చెలులంత | నానందమున లేచి
విమలమృళాల హా | రములనైచి
పన్నీరు నొకకొన్ని | పద్మమ్ములంజేర్చి
తోరంబుగాఁ జను | దోయిఁగట్టి
పద్మమ్ములందున | భాసిల్లు బిళ్లఁ
బొందుగాఁ దలక్రింద | నందఁజేసి

గీ॥ పూదేనియలతోడ, పుష్పాదీ మర్రించి క్షుప్తమృగాజ్ఞేమనఁ, బట్టఁజేసి
చలువచిగురులఁ బొడ తో | క్షులముఁజేసేమనఁ, బట్టఁజేసి
కటిభరంబున విరులు గా | గర ఘటించి
పొన్నపొగడల నలుదిశల | పొందుఁ బఱచి
చెలులుజేసిరి యొకగొంత | శీతకృతులు

82

గీ॥ కాని నయమించుకేనియుఁ | గానఁబడదు,
అంతకంతకు సంతాప | మగ్గలించె

నినుడు దాగిన జలమయ్యె ♦ నింతిమేను!

కానఁగారాదు శైత్యోప ♦ కారమెటులా! 33

క॥ చదువుల వినలేదెటు లీ

మదవతి విరహాగ్ని నణచు ♦ మార్గము, మరియే

సుదతియు నిటుపరితాపముఁ

గదియంగా జూడలేదు ♦ క్షౌతలిలోనక. 84

ప॥ అయిట్లు తమదేవికింగల విరహతాపావ శాంతినింగూర్చు
చెలికత్తియిలు నానావిధముల విచారించుసమయంబున.

ఉ॥ తోయజబాంధవుండలరి ♦ తూరువుకొండకు రాదలంచె భూ
నాయకపుత్రికామణి ఘ ♦ నంబగు సూనశరాగ్నివేదనం
గాయముడల్లడిల్లెడుపి ♦ కంబులు! గూయకుడంచుఁగొక్కుకో
కోయని బిట్టుమ్రోసెదొలి ♦ కోడిగృహంబులసారెసారెకున్

ప॥ తడనంతరంబ. 87

సీ॥ అసనూన గరిమచే ♦ పసఁగల్గు మల్లికా

కుసుమగుచ్ఛములపైఁ ♦ గోర్కెనలరి

విమలంబునైవెల్లు ♦ కమలా తటింజేరి

.పద్మగంధంబుల ♦ పడసిప్రీతిఁ

గమనీయ శీతలా ♦ కరమైన కదళికా

వనములఁ దిరుగాడు ♦ వన్నెఁగాంచి

మాలతీమందార † మంజీరములదూరి

సౌజన్యలీలలు † జరిపి జరిపి

గీ॥ యతుల గతులగు రతులతో † నలసినట్టి

సతుల పతులకుఁగల ఘర్మ † జలముఁ బాపి

ముదముఁ గూర్చుచుసంతోష † మునఁజెలంగి

చల్లఁగా వీచె గాలి యా † సమయమందు,

88

క॥ తూరుపు తెలతెలవారఁగ

దారల గృహదీప తతులు † తమలోఁదామే

సారవిహీనంబగుచును

తోరమ్మగు కళలఁబాసి † తోలఁగ దొడంగెన్.

89

మ॥ బిసిసికాంత మనోవ్యధఁగలిగి త † ద్భీతాహతిఁ చింతనా

గ్రసినయైయుంట నెఱింగివైద్యుఁడను న † క్షాలహ్వయుండంతనే

ర్పెసగఁదద్రుజఁబాపభద్రమతుఁడై యింపొందఁగాదెచ్చుబల్

రససింధూరపు టుండఁగాదనరు మాఁర్తాండుండు పూర్వాద్రిపై.

గీ॥ అబ్జములఁ జేరి భ్రమరము † లలరి మధుర

గానములఁజేసి ‘మోహిణి † కాంతుఁడైన

యర్కుఁడే తెంచె తెమ్మను’ † నటలు బిట్ట

మోహిణి దొడఁగెను కుముదముల్ † మొగము ముడువ.

గీ॥ కష్టతరముగ రేయెల్లఁ ♦ గడపి బైష్ణి
దత్తరిల్లుచు వేకువ ♦ తరిని లేచి
కృష్ణవీక్షణదీక్షనుఁ ♦ గీలుదప్పి
పడినబాహ్మ్యునఁ జెంగల్వ ♦ పాన్పుఁబడియె. 92

వ॥ నాటిదనంబున భీష్మకభూపాలుండు బంధుమిత్రపరివార
ముంగూడి యనుంగు గూతురగు రుక్మిణీదేవి వివాహ
మహోత్సవకాలంబు సమీపించుటంజేసి నిఖిలధరామం
డలాధిపతుల నాహ్వానంబుజేయందగు రాజబంధువుల
నియోగించి. 93

సీ॥ ప్రతిష్ఠిధిలోన రం ♦ భాస్రంభముల నిల్పి
పచ్చతోరణములఁ ♦ బర్వజేసి
ప్రతిగృహంగణమందుఁ ♦ బరిమిళ సంయుక్త
మగుపుష్ప హారము ♦ లమరఁగట్టి
ప్రతివేది మాక్తిక ♦ ప్రతిచే బహుచేత్ర
రంగవల్లులు దీర్చి ♦ రమణమీర
ప్రతిరాజమార్గ స ♦ త్రాకారముల దీప
కాంతులఁ ఇత్యవై ♦ ఖరులఁగూర్చి

గీ॥ పురమునంతయు వైకుంఠ ♦ పురముగాఁగ
వనములన్నియు నండన ♦ వనములనఁగ

సురపురంబున మించిన ♦ సిరులతోడ

నలరఁజేసి కుడిన ♦ మనెడిపురము.

94

మ॥ భూమిశుండువసించు మేడయునుసాంపుల్మీర నెంతేసిను
త్రామాగారమువోతె దివ్యగతులక ♦ శోభిల్లఁగాఁజేసి రా
భూమి రుక్మిణిపెండ్లిజూడఁగమహా ♦ పూజ్యంబుగాభూతల
స్వాముల్ బంధులఁగూఁగివచ్చిరెలమి ♦ సంతోషహృద్భాసులై
వ॥ ఇవ్విధంబున జతురంగబలసమేతులై బంధుమిత్రపరివారం
బులఁ గూడుకొని బటతెంచినరాజేంద్రుల నారాజచంద్రుం
డన్నివిధముల సత్కరించి రుచిరభోజనాంబర దివ్యభూష
ణంబులొసంగి పిడిదలకైనియమించిన మేలుభవనంబుల
నుండఁజేయ నంతనచ్చట చేదిదేశాధీశుండైన శిశుపాలుం
డు వివాహశుభ లేఖనుఁ బరిగ్రహించి సంతసించి యాలేఖా
వహునికి వలయుధనంబులొసంగి.

96

ఉ॥ అంతటవానివీడ్చొలిపి యాప్తులుబంధులుమంత్రులుకమహీ
కాంతులుసంతసింప శుభ ♦ కార్యము వారికెఱుంగఁజేసి పీ
డంతయలంకరించి పుర ♦ మంతయుఁ జారులుసంతసింపఁజే
మంతులగుచ్చితోరణపుమాంబులఁగట్టెపురంబునంతయుక

వ॥ అంత శిశుపాలుండు మహాలాసంబున బంధుమిత్ర

పరివారచతురంగబలసమేతుడై విదర్భదేశమునకుం జోవ
సమకట్టుతరి.

98

సీ॥ సరిగమ పడనిస ♦ స్వర సంజ్ఞలనుఁబర్చి
పాణిసీమను వీణ ♦ ప్రబలుచుండ
భాగీరథీ పయః ♦ పరిపూర్ణ మగుహేమ
కలశంబుఁ జేతిలోఁ ♦ గ్రాలుచుండ
సమరనృత్యంబున ♦ సందడిఁగొనఁగేశ
బంధంబుశిరమునఁ ♦ బర్చుచుండఁ
బ్రణవమంత్రాక్షర ♦ పరనీయ స్ఫటికాక్ష
వలయంబు గంఠమం ♦ దురుచుండ

గీ॥ ధరణి కరుదెంచి శిశుపాల ♦ ధరణినాథ
పాలితంబగు చేది నా ♦ బరఁగుపురికి
సత్వరముఁజేరి నృపుడుండు ♦ సౌధమునకు
నరిగె నారద మానీంద్రుఁ ♦ డమిత ప్రీతి.

99

క॥ ఎదురేగి మానిందోడ్కొని
ముదమొప్పఁగ హేమవీర ♦ మున నిల్పుచుఁ దా
గుదురుగఁ బూజించియు. వే
మృదుసూక్తుల నిట్టలనియె ♦ మించినభక్తిన్.

100

వ॥ అట్లు పూజించి జ్ఞానదమగు భగవద్గుణానుభవంబుపడే
శించి సన్నంధన్యంజేయుమనిన. 101

చ॥ అసఘండుమౌనిచంద్రుడతిహర్షముతోనటజైద్యుఁజూచి.
జనవరసీవుమున్నుహరిసన్నిధినిహరిలోకమందునక (యో
దనరెడిదివ్యమూర్తివయి తత్త్వరహస్యములన్నియుకసదా
మనమునఁగాంతువిప్పుడొకమానవమాత్రుడవైతిభూవరా

గీ॥ అడుగ నెంచితి, శ్రీహరి ధీమా దలచి
చెప్పువాడను వినుమయ్య! ధీమతీభూప!
మనుజ జన్మంబు నెత్తిన ధీమానవులకు
వలయుజ్ఞానంబు జన్మసా ధీమతీమునకు. 103

వ॥ ఎట్లంటేని 104

సీ॥ ఫలసంగ రహితమా ధీమతీ విజ్ఞానంబు
నియమింపు నీమది ధీమతీతోడ
ఫలమబ్జినప్పడు ధీమతీఫలమబ్జినప్పడు
సమబుద్ధిచే గర్మ ధీమతీసరణిజేయు
మనఘ! యోగంబెట్టి ధీమతీయంటి వేనియు
కర్మమ్ము సేయంగఁ ధీమతీగలుగు ఫలము
సిద్ధిబొందియు మరి ధీమతీబొందనివేళ
సమచిత్తమే యోగ ధీమతీసమత్తము

గీ॥ ఈఫలంబెల్ల దేవుని ♦ కేర్పరించి
 బుద్ధియోగంబుతోఁ జేయఁ ♦ బూనుకర్మ
 మధిక మందున సత్యంబు ♦ నరయఁ గాంచి
 కనుము శిశుపాల! పరమ సు ♦ జ్ఞానమతిని. 105

చ॥ అనఘ! మహానుభావులు ని ♦ జాత్యల కర్మజమాఫలంబు లం
 దనుమతిమాని భేదముల ♦ నందక సంతతమోక్షతుల్యమై
 దనరెడి నవ్యయంబుననుఁ ♦ దార్కొనఁ బూనుదురట్లుగాన నీ
 వనిశము కర్మమూల ఫలమాశయొనర్పక నుండుభూవరా!

శా॥ సందేహింపక నాదుబుద్ధివిని యీ ♦ సత్సౌఖ్య కర్మంబులా
 నందస్ఫూర్తిని యాచరించి మదిలో ♦ నంగాంక్షవర్జించి యిం
 పొందంగాదగయోగివై మెలఁగుమ♦య్యోగంబుచే జ్ఞానమున్
 జెందంగాఁగలవయ్య! చైద్యవృష? నీ ♦ చిత్తస్థితిన్ జూడుమా!

ఉ॥ దేవునిఁజూడలేక నిజ ♦ దేహ సుఖంబులు మానినంతనే
 బోవఁగ నేరదాస, విను ♦ బుద్ధిఁ బవిత్రతఁ జేసి సాధువై
 దేవునిఁగూర్చి కర్మమును♦ధీరత నర్పణజేయ వాంఛలున్
 బోవునుఁగాని వేరువిధిఁ ♦ బోవఁగ నేరవు చైద్య భూవరా.

నీ॥ ధీరోక్తిఁ దనకుఁ దా ♦ దెలివిలోఁ గానకఁ
 దనబుద్ధి విషయముల్ ♦ తగిలెనేని

యా కోర్కెతోసంగ ♦ మతనికి భాసిల్లు
 సంగముచేఁ గోర్కె ♦ సంభవించుఁ
 గోరికవల్లను ♦ క్రోధంబుఁ జేకూరు
 కోర్కెతోసంగ జాల ♦ కుటిలమైన
 యజ్ఞానమంతట ♦ నావరించియునుండు
 సజ్జానబలమున ♦ నాత్మలోనఁ

గీ॥ దొల్లిదొరకొన్న సుజ్ఞాన ♦ మెల్ల మఱచు
 నందువల్లను సద్బుద్ధి ♦ యణగిపోవు
 బుద్ధి యడగినఁ బెనుదుఃఖ ♦ ములనుగల్గి
 యార్చి సంసారజలధిని ♦ నతఁడు కూలు.

109

చ॥ అటువలెనాచరింపక మహామహిమన్ హరినాశ్రయించినీ
 చటులభవాబ్ధిపోతమగునన్నిహితంబగు నింద్రియంబులన్
 బటుతరమైన కోరికల ♦ పట్టునఁ జిక్కక సర్వకాలమున్
 నటమటలేకమానసము నందుహరిన్ భజియింపుమెప్పుడున్

ఆ॥ మనసు వశ్యమగుట ♦ మరి ప్రకృతింగల
 దుఃఖపుంజమెల్లఁ ♦ దొలగి పోవు
 శ్రీయుతంబుగవాఁడు ♦ శేముషి నెప్పుడు

పరమునాశ్రయించు ♦ భవ్యమతిని

111

చ॥ అకటశరీరధారులకు ♦ నాత్మప్రకాశముఁగాదు, యామినికా
సకలమెఱుంగలేకఁ గడు ♦ శంకలఁ జీకటిదోచుపోలిక
బ్రకటితమొప్పునాత్మఁగనుప్రాజ్ఞనికాత్మప్రకాశమా, దివికా
వికలమొకింతలేకఁ దగ♦విశ్వముఁ గానఁగ వచ్చుపోలిక.

క॥ భువి సంసార సుఖంబులఁ

జవిఁగొని వర్తింతుజనుల ♦ జాగ్రతలెల్ల

రవిలేని దివముతెరఁగున

నవివారల కెటులదోచు ♦ శయ్య! నరేంద్రా! 118

వ॥ కావున నీవు రజస్తమో గుణంబులవిడనాడి సాత్వికంబున
జగదంతర్యామియైన శ్రీమన్నారాయణ పాదారవిందభజ
నానందంబున నిరతిశయానంద రూపుండవై బ్రహ్మసం
దంబునుంబొందుమని చెప్పి యానందేంద్రునిగాంచి; నృ
పాలా! నీవుతొల్లి వైకుంఠంబున సర్వమంగళాకరమైన
తద్ద్వారంబున వెలెంగెడి ద్వారపాలకుడగుజయుండవు,
బ్రహ్మమానసపుత్రుల నవమానించుటచేత నమ్మహాత్ము
లశాపంబున నిరుజన్మంబుల నిశాచర వంశంబునంబుట్టి
హరిచేమడసితివి. ఇదియేకడసారిజన్మంబు. ఈజన్మంబున
భగవంతుండగు వాసుదేవునిచే బరాజితుండవై కర్మభూ
యిష్టంబగు నీశరీరంబు విడనాడి మహాయోగీంద్రులకై నను

నందరానియపవర్గంబు సధిష్ఠింపఁగలవనిన నారాజన్యుఁడు
ముకుళిత కర కమలాంజలుఁడై. 114

చ॥ ఎఱుంగుదువాసు దేవుఁడుర † మేళుఁడుజక్రధరుండునొట, నే
నెఱుంగుదు రుక్మిణీమణి మ † హేళునిపుత్రిక లక్ష్మీగాఁగ, నే
నెఱుంగుదు నాకు నాయదుకు, † లేళ్వరుజేతి వధ క్రమంబు. ని
ట్లెఱిగియుఁబై స్మిఁబెండ్లిఁగొన నేగదఁగృష్ణుఁడుగిన్నవొందఁగఁ
వ॥ అని విజయనోగతంబై న రహస్యంబు లన్నియు నమ్మునొందు
నికి విన్నవించి రుక్మిణీ కరగ్రహణాభిమతుండు చెలంగెడి
తెఱంగున లోకంబునకెఱుంగం దేయసమకట్టి, భేరిమృదంగ
కాహళధ్వనులుఁ బోరుగొల్ప వందిమాగధులు కై వారంబు
సేయ చతురంగబలసమేతుండు కుండిన నగరంబునకుం
జనియెనని. 116

గీ॥ ఎఱుంగజేసెను సూతహా † నీంద్రుఁడలరి
శౌనకాదుల కారీతి † త్కౌవరేణ్యుఁ
డైన భరతకులాధీశు † కటుల శుకుఁడుఁ
దెలుప నవ్వలికథరాజు † తెలుపఁగోరె. 117

చ॥ హరనుతదిన్యలీల విలే † తాంబుజమిత్రకులీన! ధీర! సుం
ధర ధరహాస! మేరుగిరిఃపైర్య! విశారద! దేవధేవ! భూ

తరుణిసుతాసమేత! పరః ✦ తత్త్వవిచారణ! మానిసన్నతా
భరణ! విసీలగాత్ర! సురః ✦ వందిత! రాఘవ! కామభూవరా!

మాలినీవృత్తము

పరమకరుణశీలా ✦ భక్తసందోహపాలా!

సురమునిపరిపాలా ✦ నూరిసంస్తుత్యలోలా!

తరణికులవిశాలా ✦ ధారుణీజాతలోలా?

భరితగుణగముద్రా ✦ పాహిమాం రామచంద్రా! 119

ఇది శ్రీహనుమద్దేవ దయారస లసత్కటాక్ష

కవితాధురీణ పంథము గోపనార్య పుత్ర

ఆంజనేయకవి కృత శ్రీ రుక్మిణీ

కళ్యాణమను కావ్యంబునఁ

ద్వితీయాశ్వాసము

సంపూర్ణము.

— — —

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీ రుక్మిణీ కళ్యాణము

తృతీయాశ్వాసము.

సీతామహిళాహృది

కాసారవిహారహంసః కస్తభభరణా

వాగవ శివ సురహిత

దాసార్చిత పారిజాతః దశరథరామా!

1

ప॥ అట్లు నూతుండు శౌనకాది మహామునులకుఁ జెప్పినట్లు
శుకుండు పాండవాన్వయ కులాభరణుండగు పరీక్షిన్నరేం
దునితో జెప్పెడి కథావిధానం బెట్టులన.

2

చ॥ పలు తెరఁగుల్ ప్రయాసబడిఁ బైష్ఠినియాశిశుపాల భూపుకే
కలతయులేకఁ గూర్పఁదగుఁ జాంక్షమర్ది గలవారలయ్యుని
స్తులచతురంగ సైన్యమునుఁ దోడ్కొనిపాండ్రకదంతవక్త్రులు
జలమునసాక్ష్యఁడు జరనిఁ శాచరపుత్రుఁడు వచ్చిరెంతయున్.

ప॥ శిశుపాలుఁడు చతురంగబలసమేతుఁడై కుండిన నగరంబు
నకుఁజనుదెంచిన వార్త నెఱింగి రుక్మిణీమణి తనమనంబున
నిట్లు వితర్కింపఁదొడంగె.

4

ఉ॥ అక్కటసోదరుండిలులఁ నాటడిఁబెట్టఁదొడంగెఁదండ్రీయున్
మక్కువఁజూపి యాకుటిలఁ మార్గమునే ననుజైన్య చేతికిం

దక్కఁగఁజేయ నెంచెడును, †దైవముఁగూడనువారితోడై
చిక్కువడఁగఁజేయు విధి †చేత తెలుంగ తరఁబె' యేరికి.

వ॥ అనియిట్లు పరిపరి విధంబుల డోలాయమాన మానసయై
ముఖంబున విన్నదనంబుఁడోప మందగమనంబున నాసుం
రాంగి యొంటరిగా నిజాంతికంబునుంబాసి కేళీవనంబు
నుండేరి.

6

గీ॥ కూరిమినివీడి తుమ్మెద † కొదమ కదుపు

రాయిడిని వీడిరేకులు † రా లి నట్టి

ప్రసవదళములు కలువని † పలుపుగాఁగ

వెలఁది రుక్మిణి యచ్చట † విశ్రమించి.

7

ఉ॥ అక్కమలాక్షి యన్ద్ర దను †జారిపడంబులు చిత్తమందున

దక్కఁగఁజేసి నిశ్చలపు †తత్త్వనిరూఢినిఁ జొక్కియుండఁగా

నక్కజమయ్య దేవతల † కందఁగరాని మహావిభూతిచేఁ

జొక్కెడి రుక్మిణీసుదతి †చూడ్కులచంచలమై వెలుంగఁగ

మ॥ లలితాంభోరుహనేత్రుగోపరమణీ †లావణ్యపాత్రున్ సము

జ్వలమై వెల్లెడి నీలగాత్రుఁ గబరాం † చత్వింశతీలు నిన్ని

శ్చలవేదాంతరహస్యతత్త్వనిలయు †జర్పించిపూజించిహృ

న్నిలయంబందున నిల్చిగాఁదొడఁగె నా †నీరేజపత్రేక్షణు

వ॥ అనంతరమా రాచకన్నియ శ్రీకృష్ణస్తోత్రంబుఁ జేయు
తెఱంగెట్టిగన. 10

శా॥ బృందారణ్య తరుప్రదేశముల గోవిందుండు సానందుఁడై
యందంబొప్పఁగ గోపికామణుల కా * హ్లాదంబుసంధించి యా
నందబ్రహ్మము నందఁజేసి మురళీ, నాదాను కూలంబునన్
విందుల్ గూర్చినమాధవాంఘ్రియుగముల్ * వీక్షింపఁగానేర్తునే
మ॥ భగవంతున్ వసుదేవసూనునిహరిన్ * బద్ధాక్షులొకేశ్వరున్
సుగుణభ్రాజితభక్తరక్షకుఁడరింజ్యోతి బ్రభున్ మాధవున్
జగదానంద పదార్థమూల నిలయున్ * సద్భక్తిమైమ్రొక్కి నే
ఖగరాడ్వాహుని నిత్యమంగళునుతుల్ * కావెతు శశ్వద్గతిన్.
శా॥ భూనాథుండునురుక్మిచైద్యుఁబిలువంబోనంపెనవ్వాడునున్
సేనల్ దోడ్కొనివచ్చుఁడెడిలికి, నాచిత్తంబునున్ భీతిచే
నానావస్థలఁబొందుచున్నయది, మున్నాథుండుకృష్ణుండుసై
న్యానీకంబులఁ గూడి వచ్చినఁగదా * నాకోర్కె లీజ్ఞరెడిన్
రగడ॥

దేవకినందన- దేవాశ్రితపద । పావననుతగుణ - భక్తజనావన*
నిరుపమకరుణా-న్విత గుణభూషణ । ధరచక్రాంకిత - దానవ
మర్దన*గోవిందాఘృత - గోపరిపాలన । భావాతీతశుభంకర
వర్తన*సారదసనకస-నందనవందిత । సారససంభవ - సన్నుత

చరితానిగమములెన్నడు - నినుగనజాలపు । పగతులునిను
 గన-భస్మమయ్యెదరుకలుమరహితనీ । ఘనమహిమంబును ।
 తెలియగజాలరు । దేవతాళిమది*నధ్వుతంబునీ । యఖలజగం
 బాలునుదృవవృద్ధిల । యోపాయంబులు*నరయగనీచే । నగు
 నిశ్చయముగ । చిరకాలమును । స్థిరుడవుజూడగ*నంతటికిని
 వంతర్యామివి । శాంతిరూపుడవు । శాస్త్రునుతుండవు*నీవేయ
 నిగద । నినుబూజింతురు । దేవదేవ! మది । దేవతలెప్పుడు*
 బ్రాణులకెల్లను । పాణసముండవు । రాణజెందిసుర । రాజు
 రాజవట*లజరుద్రాదుల । కన్నివేళలను! భజనీయంబగు । పర
 మమూర్తివట*సత్యసంధుడవు । సర్వోత్తముడవు । నిత్యుడ
 వజుడవు । నిరుపద్రు*డవు*వేదమయుండవు । విశ్వాతీతుడ
 వాదియనంత్యము । లమరగగానిని*యక్షరరూపుడ! వభవని
 రంజన । పక్షింద్రీధ్వజ । భవభయభంజన * మాధవకృష్ణా ।
 మధుసూదనహరి । సాధుజగొప్పితి । సన్నుతీజేతును*కన్నతం
 డ్రియును । ఖలుడుసోదరుడు । పన్నుగననుశిత । పాలమూ
 ర్ఘనికీనీయదలంచిరి । నీతిదప్పినను । గాయజరూపా । కాల
 హరణము*జేయ నెంచకుము । శ్రీహరిమ్రొక్కెదఁ । బాయని
 ప్రేమను । బాలించుమునను*సన్నుతీజేసిదఁ । జయ్యనరావే!
 ఖన్నురాలహరి! కేశవ! దయతో*మన్నించుమునను । మరిమరి

వేడెద । కన్నులుగానని । గర్వోన్మత్తుల*ననిదునుమాడియు ।
 హరి! ననుజేకొన । మనమునఁజింతులు । మంజులభావా!*
 త్రాహిత్రాహియని । తల్లడిల్లనిను । పాహిపాహియని । ప్రణు
 తిఁజేసెదను * దిక్కులేమిసీ । దిక్కునజేరితి । మ్రొక్కెదనీసద ।
 ములకునుదేవా! * పక్షివాహనా । పరమదయాళూ । రక్షరక్ష
 జగ । ద్రక్షక వేడెద*వలసితిసీ । వలనుజేయఁగను । తెలియ
 లేవయీ । దీనురాలిమొర*హరిసర్వోత్తము । డంచునన్నమది
 పరిపరివిధముల । ప్రార్థనఁజేసెద. 14

చ॥ నిరతము తానకీయ పద • నీరజయుగ్మవు సేవనంబు ను
 స్థితర నామకీర్తనము • జేసెడి భక్తులకిందియింబులీ
 శ్వర! భవదర్శితంబులయి • సాత్విక నిశ్చల మోక్షమార్గమం
 దురువడిఁజేరికృష్ణ! మహి • మోన్నతిఁజెందునుగాదెమేదిని
 వ॥ అని యనేకప్రకారంబుల వాసుదేవస్తవంబునుంజేయుచు
 నారాచమిష్ణ యోగనిద్రాందగిలిన మహాయోగినివోలె
 గనుంగవమూయునమయంబున. 16

సీ! విరులపానువుఁజేరి • హరినిజింతులుచుండ

వరదుండై కృష్ణుండు • వచ్చినట్లు
 వచ్చిన నాథుని • వదన పద్మముఁజూచి

ప్రాణేశు పదములఁ • బడిన యట్లు

పదములకెఱఁగిన ♦ పడతిమెల్లననెత్తి

గుచ్చికొగిటఁజేర్చు ♦ కొన్నయట్లు

గుచ్చికొగిటఁజేర్చి ♦ కోరిరుక్కిణిమోము

ముద్దాడిచికురముల్ ♦ దిద్దినట్లు

గీ॥ దిద్దినాథుండు గడుఁబ్రేమఁ ♦ దిగిచి తేరుఁ

దన్నుఁజేర్చుకు ఫురికేగు ♦ చున్నయట్లు

నిదురయందున రుక్మిణీ ♦ నీరజాక్షి

మేలుకలఁగాంచి యంతట ♦ మేలుకొనియె.

17

క॥ ఇదిశుభమగు కల యని వడి

మదిలోఁ దలపోయుఁ బ్రియుఁడు ♦ మాధవుఁడకటా

యదియేల రాజాకోయను

సదమలుఁడౌ విప్రవరుని ♦ జాడఁదలంచున్

18

చ॥ అతిమరితక్రియాభిరతుఁ ♦ డైన మదీయసహృదరుండు న

నృతిచెడి చేదిపాలునకుఁమానినిగా నొనఁగూర్చునెంచి యా

క్షీతిపతిఁ బిల్వనంపె నికఁ ♦ జేయువిధంబని యెట్టులొనొ మ

ద్గతిపతియైన కృష్ణపద ♦ కంజయుగంబునుఁ జూడనబ్బునో!

ఉ॥ ఎన్నఁడుచూడఁగాంతుదర లేక్షణుమాధవుముద్దుమోము,న

న్నెన్నఁడు పెండ్లిచూడు, మన ♦ మింపుఁదలిర్పఁగ సంతసిల్లి నా

వెన్నుని మస్తకంబున న † వీనములా తెలిముత్తయంపుఁ బ్రా
 వెన్నఁడునింతుభక్తి హృదః యేశ్వర! యంచని ముచ్చటెందుకో!
 వ॥ అనియనేక ప్రకారంబులఁ దలంచుచు నమ్మించుఁబోడి
 యించుకఁదలవంచి తలవనితలంపుగా శ్రీకృష్ణసందర్శనాతు
 రత మనంబున నగ్గలంబుఁజేయ.

21

సీ॥ నిట్టూర్పు లెంతయో † నిబిడమై జనియింప
 హామాధవా! కృష్ణ! † యంచుఁబారలు
 మోహగ్నిచేఁ గ్రాగి † ముదిత విక్కిలి నొచ్చి
 హాపద్మదళనేత్ర! † యంచుఁబొక్కు
 దనువల్లి కెంతయుఁ † దాప మగ్గలమైన
 వడవడఁ గృశియించి † ననటఁ గుందు
 ఘర్మాంబువులతోడఁ † గాయంబు నిండిన
 నళినాక్షుపైఁ గీర్త † నములఁబాడు

గీ॥ హరినిఁ బఠిఁజేయఁ బార్వతి † నాత్మనెంచు
 బద్ధనాభుండు తనపాలి † భాగ్యమనుచు
 సంతసించుచు సంతలోఁ † జైద్య నృపుఁడు
 దలఁపునిల్చిన భీతిచేఁ † దత్తరిల్లు.

22

సీ॥ భృంగంబు లన్నియు † సింగమ్మలై దోచె
 గాలిబాలకు నుగ్ర † కీలయయ్యె

బికములన్నియుఁ గూడి † మెకములై కనుపించెఁ

జాతవల్లవములు † భీతిఁ గొలిపె.

బన్నీరు గాల్వలు † మున్నీరు గాఁదోచెఁ

గలువలు చెలియకుఁ † జలువలయ్యె

శారికంబుల పిండు † మారిగాఁ గనుపించెఁ

దామర తూడులు † త్రాచులయ్యె

గీ॥ నేమి సెప్పఁగవచ్చు రా † కేందు ముఖకిఁ

బ్రీతి నొనఁగూర్చు నవియన్ని † భీతిఁగదపఁ

దాళఁగాలేక హృదయంబుఁ † దల్లడిల్లె

భాసురాంగికి శ్రీకృష్ణు † ప్రణయమొగు. 23

వ॥ అంతనంతఃపురంబున రాకన్నియ లేనికారణంబున నెచ్చె
లులు తత్తరపడి.

ఉ॥ బాలికయింటలేదు మరు † బాణపుఁ దాకునకోర్వలేక యా
జ్వాలల మేనుఁగంది వన † వాటికి నేగనా యెందుబోయెనో
వైశము జూడనేగెదము † వావిరి వచ్చెద రమ్యయంచు న
బ్బాలిక నెచ్చెలుల్ చనిరి † వారిజనేత్ర విహరనీమణి.

వ॥ అట్లుజని వనంబున రుక్మిణీమణి నన్వేషింపదొడంగి. 24

సీ॥ ఈత్రోవనేయేగ † నిందీవరేక్షణ

చరణాంచలంబుల † జూడఁ గనుడి

లేమావి ఛాయల ♦ లేమ విశ్రమమొంది
 లేజిగుళ్లుచు విక్కు ♦ లీల దోచె
 రాజిల్లు జాబిల్లి ♦ రాతిన్నెపై గొమ్మ
 కూరుచుండఁగఁ దోచె ♦ గోరికలర
 నీమహీజముచెంత ♦ నించుక తడవుఁదా
 నేదదేరఁగఁదోచె ♦ జెలియకనుమ

గీ॥ ఈనిగారపు సూనము ♦ లింతిచేత
 పద్మదళనేత్రుఁ కర్పింపఁ ♦ బడిన యటుల
 గానఁగావచ్చె నొకమ్రోలఁ ♦ గాంచనములు
 పొగడ మల్లెలు విరజాజి ♦ ప్రోగు వడుట.

27

నీ॥ అక్కజంబుగ పాన్పు ♦ నెక్కనేరని బాల
 యీకప్పరపుఁదిప్ప ♦ తెలులనెక్కె
 విరిదీగె సోకిన ♦ వెరపు నొండెడి కన్య
 మీరి యీ పొడరిండ్ల ♦ మారె నెలుల
 వీణవాయింపంగ ♦ వినలేని సుకుమారి
 శుక విక రనములే ♦ చొప్పువినెనొ
 వింజామరమువీచ ♦ విసుగునొండెడిలేమ
 యేరీతి నుడిగాడ్పు ♦ కెదురనిలచె

గీ॥ పిల్ల లాటలఁ ద్రవ్విన ♦ పిల్ల కాల్య

దాట పెరగొందు చుండెడి ♦ తలిరుబోణి

మేటిగొజ్జంగి పూసీటి ♦ యేటి కాల్య

దాటనోపెను చిత్రంబు ♦ బోటులార! 28

వ॥ ఇట్లువెదకుచు రుక్మిణీ దేవినిడాయంజన నత్తలోదరి. 29

గీ॥ హరహరీయంచు గృష్ణుని ♦ నాత్మఁ దలంచు

భృమరములు జేయుధ్వనులకు ♦ భయము నొందు

చిలుక పలుకల కొకయింత ♦ యులికి పడును

మదనవేదన కతమున ♦ మగువ యపుడు 30

వ॥ అంతసెచ్చెలులు వైదర్భినింగాంచి. 31

ఉ॥ కొమ్మరొ! మోహముండగిలి ♦ గుందుచునిల్లెడఁ బాసియిమ్మె

మమ్మఱజేసి యెంటరిగ ♦ మానినివచ్చుట పాడిగాదు నె ట్లై

త్తమ్ములగేరు నీమృదుప ♦ దంబులు గుండెగదమ్మ! దిట్టపా

దమ్మ! తలంపరాని పను ♦ లక్కట చేయఁగవచ్చునే చెలీ! 32

ఉ॥ చెంతకుఁజేరి యూడిగవు ♦ చేడెలు రుక్మిణిగాంచి ప్రేమతో

నెంతయుమక్కువన్ బెనచి ♦ యిడ్డమయూరమరాళ శారికా

సంతతిఁగాంచి భీతిలుచు ♦ సారెకు వాటినదల్చెదేల శ్రీ

కాంతునిమోహమున్ దగిలి ♦ కామిని నిర్దయఁజూపహంపునే!

చ॥ మదనసమాసమూర్తి యగునూధపుపాదనరోజయుగ్మమున్

మదిదలపోసి యిట్లుపలు ♦ మారు స్మరించి కృశింపనేల స
 మ్ముదముననీమనోహరుడు పూజ్యుడై తప్పక నచ్చునింతలో
 మదకలహంసయాన! దిను! మా యనుచూస మదేలరుక్మిణీ!
 చ॥ చెదిరినముంగురుల్ మిగుల ♦ జెమ్మట చేతనునిండు జెక్కులున్
 వదలిన వేణిబంధమును ♦ వాసివారంగెడి మేనుదీవయున్
 బదములదొడ్డువాటుగల ♦ భామినిరుక్మిణిఁగాంచి నెచ్చెలుల్
 పదిలమునొండఁ జేసిమ్మరు ♦ వాళ్తులధైర్యముఁగొల్పి రెంతయున్
 గీ॥ విరహ వేదన వీడిన ♦ వేణిజుట్టి

చికురముల్ దిద్ది హారముల్ ♦ చిక్కు విప్పి

కామ బాణాగ్నిఁగుందిన ♦ మోముఁదుడిచి

తిలకముం బెట్టిరాసతీ ♦ తిలకమునకు

36

ఉ॥ అంతట రుక్మిణీమణిని ♦ నంతిపురంబునఁజేర్చి మోహమా
 క్రాంతముగాగ చిత్తమునఁ ♦ గ్రాగెడియూ సరసీరుహక్షిణిన్
 మంతనమందుఁజేరి, 'చలి' ♦ మానుమసంశయమచ్యుతుండు న
 త్యంతముదంబునన్ బురము ♦ నందున బారులుజూడవచ్చెడిన్

వ॥ ఇట్లుభీష్మక రాజపుత్రికి మృదూక్తులశ్రీకృష్ణాగమన ధై
 ర్యంబునిచ్చుచు వాసుదేవుండెప్పుడువచ్చునోయని తదేక
 దీక్షగా నంతిపురాంగనలుండిరచ్చట రుక్మిణిదేవివలన నను
 పంబడిన భాసుగోత్తముం డతిత్వరింబుగాఁజని. 38

మ॥ చనివిప్రోత్తముండంతఁగొంతవటకున్ సాంద్రద్రుమాక్షిర్ణకా
ననముల్ కొన్నిటిఁదాటి గోపవనితా॥నందంబుదనన్ వెల్లు హ
ర్యనికాయంబులఁగల్గు ద్వారవతిని॥రంజిల్లుచుంజొచ్చి శ్రీ
వనజాక్షుండు వసించునంతిపుర స॥ ద్వారంబునుం జేరియున్.
వ॥ తన రాకరాజభటులచే నెఱిగింప.

40

చ॥ వినిముదమొదిక్కున్లుండరివిందభవాస్వయుండొడితెండటం
చని తగువారలంబనుప॥ జయ్యన వారలమేయ భక్తితోఁ
జని హరియాళ్ళ విప్రునకు॥సౌమ్యుడెల్పుచు మ్రొక్కిప్రేమ న
వ్వనజదళాయనేత్రు సురి॥ వంశ్యుని నద్దకు దెచ్చిరెంతయున్.
వ॥ ఇట్లువచ్చిన విప్రోత్తముని కెమరుగాశ్రీహరిచని తోడ్కొని
వచ్చి పరిరంభణ మాచరించి దైవభక్తి స్ఫురణంబున
నమ్మహాత్ముని కుచితాసనంబొసంగి పూజించి, మహాత్మా!
భవదీయదర్శనంబున ధన్యుండనైతి ననిన నగ్నిద్యోతనుండు
శ్రీకృష్ణపరమాత్మునికిఁ బ్రతివదన మాచరించి యిట్లనియె

సీ॥ స్వస్త్వస్తునీకు నో॥ జలధిపన్నగతల్ప!

శ్రీరస్తు! యచువంశ॥ శ్రీవిలాస!

దీర్ఘాయురస్తు! పృ॥ శ్వేత సన్నతకళా!

కళ్యాణమస్తువి॥ కృమవిశాల!

విశ్వర్యమస్తు! దైత్యారి! ♦ మాధవ! హరీ!
 విశ్వసన్నుతిరస్తు ♦ వేదవినుత్!
 సాభాగ్యమస్తు! స ♦ జ్ఞన పాలనాధ్యక్ష!
 భూరిసుకీర్త్యస్తు ♦ పుణ్య చరిత!

గీ॥ నిగమ లోకవిహార వి ♦ నీలగాత్ర!
 లలిత శ్రీవత్స లక్షణ ♦ లక్ష్మీతాంగ!
 హారవనమాలభాసిత ♦ చారువక్ష!
 అవ్యయానంద! పరమేశ! ♦ యాదిపురుష!

48

సీ॥ వందనంబొనరింతు ♦ వంశగానవిహార
 యంజలి యెనరింతు ♦ నాదిమూర్తి
 జోహారు గావింతు ♦ సుత్రామ వందిత!
 దండంబు లిడుదునే ♦ దైత్యహరణ!
 ప్రణుతిజేసెదనీకు ♦ ఫాలాక్ష నుతలీల
 కైమోడ్పు విరచింతు ♦ కంస దమన!
 సాష్టాంగము ఘటెంతు ♦ సర్వాఘ సంహార
 సన్నుతి సేసెద ♦ సారసాక్ష!

గీ॥ దాస్యమొనరింతునీకునో ♦ దానవారి
 శరణుజొచ్చెద హోకై క ♦ శరణనీకు

ధన్యనైతిని భవదీయ ♦ దర్శనమున

నిగమసంచార శ్రీకృష్ణ ♦ నీరజాక్ష!

44

చ॥ సరస మునీంద్రవంద్య! బుధ ♦ సంఘ సుసేవిత లీల, దేవక్తి
తరుణితపఃఫలంబ! నిజ ♦ దాసమనోహర! గోపకామినీ
వరద! యశోదబాల! సుర ♦ వందితపుణ్యసుశీల! సుప్రభా
కర! కరుణాలవాల! హరి ♦ కంసవిచారణ! లోకపాలనా!
దండకము.

శ్రీమన్మహాదేవ దేవోత్తమా నార్యభామా! రమా
మానినీ మానసాంభోజసారంగ! రంగద్దళత్పద్మనేత్రా! మహా
మాయ! లీలానతారా! యుమానాథవంద్యా! లసద్దివ్యమా
పా! జగద్వ్యాపకా! భక్తబృందావనాకరది! గంభీర! ధీరా!
దయామాప! గోవింద నారాయణా! సర్వకల్పాంత కాలంబునం
దీపు సద్యోగ నిద్రావశత్వంబుచేగొంత కాలంబుఁబోనిచ్చి
ఝాపైనినీచిత్త మందీపు నీలోకనిర్మాణముంజేయ సంకల్ప
ముఁబూన సీనాభిమధ్యంబునందొక్క బంగారపద్మంబునుత్ప
న్నమయ్యెగదా, దానిలో శారదాజానియుంబుట్టియాపద్మనా
ళంబునుంజొచ్చి యందుకవిలోకించి నీలీలదా గానగాలేక
యాపద్మముంజేరి వీనాత్ముడై నీదుపాదాగవిందంబు లందం
బుగాచిత్త మందుకదగఁనిల్చి వేయేండ్లుధ్యానింప నీవు బ

సన్నుండవై సృష్టినిర్మాణముంచేయు శక్తిన్ ప్రసాదించియా
 బ్రహ్మరూపంబునన్ లోకసృష్టిన్ బ్రకాసింపఁగాఁజేయఁగానంత
 విష్ణ్వఖ్యచేఁ బాలనాధిక్యతఁగాంచి యీశానురూపంబునన్
 సృష్టిని బాపితీరతి నీలీల లెంతేనిగూఢంబుగానుండ నేకాకివై
 నామ రూపంబులు లేక లోకాళి నీకుక్షిలోఁజేర్చి సానంద
 బ్రహ్మంబవై రూపనామంబులుంగల్గి రూపించు నిఁగానఁగా
 లేకఁ జిత్తంబునన్ నెందరెన్నేనిమాన్ద్రానూహించినన్ గోయ
 కుంఠాంతరాళంబు నుదొక్కసూర్యుండు పెక్కండుగిగాఁ
 దోచుభంగిన్ దలంపంగ బంగారమున్ బెక్కురూపంబులన్
 సొమ్ములైదోచు చందంబునన్ నీవునానాప్రకారంబులన్ దోచి
 నన్ గాని నేఁ టుల్ తుదిన్ సింధువున్ జేరురీతిన్ రమానాథ
 నీకున్న దేభేద మజ్ఞాను లూహింపఁ గాలేక నానావిధుల్ సేతు
 రోదేవనీదివ్య లీలావతారంబు లీధూమిపై నెత్తి ధర్మాత్ములన్
 బ్రోచి దుష్టస్వభావాత్ములన్ ద్రుఢిపవే కృష్ణ! గోవింద! నీ
 దివ్యశ్రీపాదపద్మంబులంగంటి నాజన్మసాఫల్యముంజెందె నీలీల
 లాదేవదేవుల్ స్మరింపంగలేరన్న, నేనెంతవాఁడన్ నరుండన్
 జడుండన్ కృతార్థుండనైతిన్ నినున్ జూడఁగంటిన్ ననున్ లెస్స
 రక్షింపు మోదేవదేవా! హరీ! వానుదేవా! నమస్తేనమస్తే
 నమస్తేనమః.

క॥ అంచితముగ హరినిల్లు ను

తించుచుఁగొనియాడు విప్ర ♦ తలకుఁగని విశే

షించియు ముదమున హరితా

నెంచుచు నీవిధిని నడుగ ♦ నెంచెను భూపా! 47

చ॥ వననిధిదాటఁగల్గి సుర ♦ వర్యులకుఁ జొరరాని దీవికిఁ
మనుజకులావతంస! బుధ♦మాన్యుఁడ! యెట్టులవచ్చితయ్య! యే
జనవరుపట్టణంబునను ♦ సాధులుమీరలునుండురయ్య! యా
మనుజనరేణ్యుఁడెంతయును ♦ మాన్యుఁడుఁబూజ్యుఁడు మాకుఁ
[జూడఁగఁ.

గీ॥ అనిన విప్రుండు శేల్కొడ్డి ♦ యనియె నిటుల

బరమపావనచరిత గో♦పాలకృష్ణ!

వినుము నాయున్కి భీష్మక ♦ జనవరేణ్యు

పాలితంబైన కుండిన ♦ పట్టణంబు. 49

క॥ ఆనరనాథునిపుత్రిక

గానఁగ భవదీయసేనఁ ♦ గాక్షించిమదిఁ

దీనావన! శుభవార్తను

మానుగఁబంపిం చే వినుము ♦ మాధన! ప్రితిఁ. 50

క॥ నీకంటె నొండెఱుంగు

నీకంటెం బరుఁజూడ ♦ నేరగుకనులఁ

నీకశ్యాణ చరితమనయము

లోకస్తుతే' చదువు లోల ♦ లోచనభక్తికా. 51

వ॥ పురుషోత్తమ! రుక్మిణీమణి భవత్పాదారవిందములకు గండ
నములాచరించి నాచేబుత్తెంచిన పార్థనందెద్దియన. 52

క॥ హరికీజస్కంబున నే

కొరగామిని యశాదునేని ♦ కుంభినిలోనకా

మరుజన్మమెత్తి శ్రీహరి

వరియించెడఁగాని పరుల ♦ వరియించెదనే' 53

గీ॥ అంతి పురమున నేనుండ ♦ నచటిబంధు

వర్గముంజంపి జెచ్చుట ♦ పాడిగాద

టంచుఁ బల్కిన మరి యుపా ♦ యంబుఁగలదు

విన్నవించెద వినుము స॥ ♦ పన్న మతిని. 54

గీ॥ పరిణయమునకు ముంగు నకాధపునిరాణే

యాలయమ్ముకు మావార ♦ లభిప' పూజ

సేయఁబంతును నీవునా ♦ చెలువ మెఱిగి

వేగఁ గొనిపొమ్ము నీవెనువెంట కృష్ణ! 55

వ॥ అనియుచుగాక,

56

సి॥ విమల మానస సరోః శ్ర విహరణంబులఁగోరు
 మదహంస చేరునే ♦ మడుగులకును!
 ఘనమేఘముల నీరు ♦ గాంక్షించు చాళకం
 బరుగునే తొరమా ♦ వారిఁ గోల!
 నరవింద మకరంద ♦ మాసించు రోలంబ
 మిశ్రురసంబుపై ♦ నిచ్చఁగొనునె!
 మాకందపలముల ♦ మాధుర్యముంజొక్కు
 రాచిల్క పెనువేప ♦ రసముఁగొనునె!

గీ॥ పద్మదళనేత్ర! భవదీయ ♦ పాద పద్మ
 చింతనమునందుఁ జొక్కెడి ♦ చిత్తమన్యఁ
 జేరనంచునె నిత్య సు ♦ స్థిరతనొంది
 భక్తమందార! గోవింద! ♦ పరమపురుష!

57

వ॥ అనియిట్లా రుక్మిణీదేవి ప్రార్థనంబెఱింగించి.

58

క॥ ఆసతికి నీవె నీకిల

నాసతియే తగును చూడ ♦ నంబుజనాభా!

వాసిగ మీలకును శుభ

వాసరమునఁ బెండ్లియానా ♦ వాసవవినుతా!

59

మ॥ హరిణంబాకమలాక్షీ నేత్రముల సామ్యంబందగాలేక ఓ
 స్కరమై వెల్లువనప్రదేశముల నిఁచార్చితిగాఁ జొచ్చియున్
 దిరుగంజాలక యాసుధాకరునిబొందెగాని లేకున్న నా
 హరిణంబెక్కడచంద్రుఁడెక్కడతదీయాంకుండువాఁడెట్లుగూన్

క॥ ఆకలికి మధురవాక్కుల

కా' కలియఁగలేక చిలుక • గమి గర్వంబున్

జీకాకయి ఫలములఁదిని

వ్యాఘ్రులతన్ సంచరించె • ననముల చెప్పుడున్. 61

ఉ॥ సారసవైరి యియ్యబలఁచారుముఖమృతిఁ బోలుతేజమున్
 గోరితపంబొనర్ప శివుఁ • గోరి శిరంబున నెక్కెఁగాని, కా
 మారియు నట్టిసత్కళ ను • దంచితరీతి నొసంగ కుంట, నీ
 తీరుకళంకుడై నిశలఁ • దెంపరియై తిరుఁగాడ జొచ్చెడిన్.

క॥ కుండములందములగునే!

బృందాగనలోల! భ్రమర • బృందము ఘనమే!

యిందీవరలోచన పలు

చందమునకు మరియు కరుల • చందంబునకున్. 62

ఉ॥ కమ్మనిదానియుంగలిగి • కాంత తనుమృతినొంద జాత రూ
 పమ్మనిశమ్ము తప్తమయి • ప్పొనయై వెలఁజిక్కి దానినా

వ్యమ్మునకందకన్ మణిసహాయముఁగోరి యనేకరీతులన్
సొమ్ములుకాదదంగమునుజొచ్చెనుగాఁదులఁగాకమాధవా

సీ॥ భువినుండఁగాసిగ్గుఁ • బొందఁగావలెనంచు

జదలఁబ్రాకఁ దొడంగె • జనిన్ గొడకల

పట్టణంబులనున్న • పరువు దక్కదటంచు

సంగముల్ గుహలగోఁ • జేరుకొనియె

దడవున్న నను రిత్తః • తగవుఁ దించెదరంచు

నురుమేఘముల మాటు • కరిగె మెరుపు

చనుచున్న మనకు వం • చనమంచు నెంచి రా

యంచలు నీట నీ • దాడఁదొడఁగె

గీ॥ ననగఁ గనుపెట్టె ముఖికాంతి • యబ్జచేత్రి

మధ్యమంబును తనులతా • మహిత దివ్య

కళల నానాతి గమన సం • గతులు జూడ

సమములేవెవ్వి పృథ్విగోఁ • జర్చసేయ.

65

క॥ అనవిని హరిముదమున

వినయంబున విప్రుత్తోడ • వివరించె నిటుల్

అనఘా! వినుమాభీష్టక

జననాయకుఁ బురికినచ్చి • సతీజేకొ నెదన్.

66

ఉ॥ మానినిమీద నాతలపుఁమగ్నము నొందుటచేత నెమ్మదిగ్
 బూసను సౌఖ్యచింతనము • భోగములెవ్వయుఁగోరనొల్ల నే
 భూనుతయైన భోజసుత • భూసుర! నేనిటఁదెచ్చి రుక్మిణి
 మానవనాథులై వెలయుఁమాగధు చైద్యులఁ గూల్తునెంత
 వ॥ అనియిట్లుజెప్పి వాసుదేవభూసురవరులిరువురు [యుక్.
 గీ॥ గరుడ కేతన రథమునఁ • గట్టఁజేసి

నైస్య సుగ్రీవ మేఘపు • ష్పక వలాహ
 కంబులను నశ్వములను వి • ఖ్యాతివెలుఁగు
 నరహమందున నెక్కిరి • హరియు ద్విజుఁడు.

69

చ॥ అరదపు రథ్యముల్ మణిగఁజూచిత భూషణ భాసితంబులై
 వరలెడి వాసుదేవుని వి•వాహమహాత్మన టర్కనార్థమై
 నరిఁగెడిరీతిఁ దారకుని • హస్తపు సంజ్ఞలెఱింగి తీవ్రత
 బలుఁగిడిజేరెకుండినపుఁ బౌరులుసంతస మొందిజూడఁగన్.
 వ॥ ఇట్లు శ్రీకృష్ణుండేకాకియై విరోధులగు సాశ్వజరాసంధ
 పాండక శిశుపాలుఁగూడియున్న ప్రదేశంబునకుంబోయె
 నని తెలిసిఁబరాముండు చతురంగబల సమేతుండై కుండిన
 నగరంబునకువచ్చి వాసుదేవునింగలిసెనని,

71

క॥ ఘనుఁడగు సూతుఁడు మునులకు

వినిపించినగతిని శుకుఁడు • వివరించి పరీక్ష

జ్ఞనపతికిఁదెల్పి భూపతి

విని యవ్వలకథను భక్తి ♦ వినగోరుటయున్.

72

క॥ ఇనవంశజలధి హిమకర

ఘనవారధిసేతురచన ♦ కల్మషహరణా!

మునిలోకవినుత రాఘవ!

జనకాత్మజ హృదయలోల! ♦ జానకిరామా!

73

మాలిని

శరనిధి గభీరాశత్రు వన్యగ్నిరూపా!

గిరివర సమధైర్యాశేవలానందభూపా!

ఖరదనుజ విరామా ♦ కామితార్థప్రదీపా!

సురుచిరమృదుభాషాక్షోణిజాచిత్తరాసా!

74

ఇగి శ్రీహనుమద్దేవ దయారస లసత్కటాక్ష

కవితాధురీణ పంథము గోపనార్య పుత్ర

అంజనేయకవి కృత శ్రీ రుక్మిణీ

కశ్యాణమను కావ్యంబునఁ

తృతీయాశ్వాసము

సంపూర్ణము.

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీ రుక్మిణీ కల్యాణము

చతుర్థాశ్వాసము.

మద్రాజకులాంబుధి

సోమా! రఘురామచంద్ర ధీ సూరివరేణ్యా!

భీమాసుర! భంజన రఘు

రామా! భూజాతహృదయ ధీ రాఘవ రామా!

వ॥ అట్లుసూతుండు శౌనకాదిమునీంద్రులకు జెప్పెడి తెరంగ
గున వ్యాసపుత్రుండర్జును పౌత్రునితోనిట్లయె రుక్మిణీమణి
హరిభూసురులజాడందెలియక నిజమనంబున నిల్లువితర్కిం
పందొడంగె.

2

గీ॥ లగ్నమాసన్నమయ్యెను ధీ రాడు హరియు
శ్రాహ్మణుండును ద్వారకా ధీ పట్టణంబు
జేరెనోలేదా! కృష్ణుండు ధీ చిత్తమందు
వినియుఁ దప్పగదలఁచెనో ధీ విధియెఱుంగ.

3

గీ॥ ఇటులఁజింతించుచుండెడి ధీ యితికడకు
ధరణి సురవర్యుడరుదెంచి ధీ సురుచిరాంగి

గాంచినంతోపహృదయ సం ♦ కలితుడగుచుఁ

బలికె నిట్లని రుక్మిణీ ♦ భామఁ జూచి 4

మ॥ సన కాదుల్ కనలేనిమాధవుహరిఁ ♦ జక్రిఁ ఘనుఁ దుర్లభుఁ
వనితా! తెచ్చితిమెచ్చనాతఁడునినుఁ ♦ వారిఁ జరాచైద్యులఁ
ఘనుఁడై యుద్ధతిఁబోరిరాక్షస లస ♦ త్కళ్యాణయుక్తి నినుఁ
వనజాసుండువరించిచేకొనుచుభ ♦ వ్యంబయ్యెనీజన్మముఁ 5

గీ॥ పూస గ్రొచ్చిన కై నడి ♦ పొంతి నీదు
చరితమంతయుఁ జెప్పితిఁ ♦ జకధరుఁడు
తరుణి! నినుఁబోలి నీపైనిఁ ♦ దగిలియున్న
చిత్తముంగల్గి యున్నాడు ♦ చెలువ వినుము! 6

పీ॥ ఇంద్రసీలపుకాంతు ♦ లెనయు దేహంబువఁ
బీతాంబరద్యుతి ♦ పక్కటిల్ల
మేఘంబుతోనుండు ♦ మెఱపుఁ దీగెనుఁబోలి
నక్షత్రులిని కౌస్తు ♦ భమువెల్గుంగఁ
గనులాప్తుకోటి సం ♦ కాశమై జెలఁగుచు
ఘనకీరీటపుకాంతి ♦ గగిందు కొనఁగ
నఖిల లోకంబుల ♦ కానంద మొనఁగూర్చు
కరుణాకటాక్షంబు ♦ గాగ్నిచుండ

గీ॥ చారు కేయూర మణిమయ ♦ సారపీఠ

హారకుండల కాంతుల ♦ నతిశయింప

బర్హి బర్హావతంసుడై ♦ ప్రబలు కృష్ణు

నరిది పొగడంగ నెవ్వారి ♦ కై నడరుణి'

7

మ॥ జగతిఁ జైద్యనృపాలపౌండ్రకజరాసంధాదిమందాత్ములఁ
జగతీశుండగుకృష్ణభూవిభుఁడనిఁ ♦ జక్కాడినిఁ గొంచుబో
వగనీయన్నయదండ్రియ౯వగచుచుఁ వైవర్ణ్యముంబొందిమా
ర్మొగముల్ పెట్టరె'ధీరత౯విడువరే' ♦ మోదంబునుందప్పరే

వ॥ అనవిని రుక్మిణీమణి

9

ఉ॥ తల్లియుఁదండ్రీయున్గురువు ♦ దైవముభాత్రయుజుట్టమీవెనా,
కెల్లవిధంబుల౯ ద్విజకు ♦ లేశ్వర! యీవిపదభ్రీచాటి నీ
వల్లనుఁగాదె నేమగుడఁ ♦ బ్రాణములందగనిల్పుకొంటినా
వల్లభుఁజూడఁగంటి నిక ♦ భవ్యతనీయుణమెట్లు దీర్చెద౯ 10

మ॥ సరసీజోద్భవంత'సీమహిమను౯ ♦ సంస్తుత్యముంజేయ నె
వ్వరిసాద్యంఁ మహాత్మ'గోపవిభుని౯ ♦ వర్షిష్ణుని౯మాధవు౯
బరమాత్ము౯ జనితోడితెచ్చితివి మ॥ త్రాణంబుఁగాపాడి న౯
గరమొప్పు౯బ్రతికించునీకిదె నమ ♦ స్కారంబుఁగావించెద౯.

వ॥ అని యిట్లావిప్రనగ్యుండుజేసినమ హోప కారంబునకురుక్మిణీ

దేవి మనస్పూర్తిగా పునఃపునర్వందనంబు లాచరించి

వలయుపనదనంబులొసంగి పంపుసమయంబున బలరామ
 కృష్ణు లగుదెంచిరనువార్త విని భీష్మకుండెదురేగి పూజించి
 తోడ్కొని వచ్చుతరిగోవింద సందర్శన కుతూహలంబునఁ
 జౌరసుందరులు గృహకృత్యంబుల వర్జించి మహాభక్తిని
 వస్త్రాభరణచూల్యాదు లేపనంబు లమ్మహాత్మునికి నర్పింపఁ
 దైకొనివచ్చి మంగళహారతులు నివాళులిచ్చుచు నిల్లుము
 చ్చటించిరి.

12

నీ॥ పసిబాలుడైయుండి ♦ బండిరాకాసుని

నీడ్చితన్నిన నాతఁ ♦ డితఁడు కాండె!

కాళీయఘణిఁ గాలఁ ♦ గజ్జలందెలు వెఱ్ఱయ

నృత్యమాడిన యాతఁ ♦ డితఁడు కాండె!

వేతలఁ జిత్తముల్ ♦ ప్రీతితో హరించుచి

నేనుగానను నాతఁ ♦ డితఁడు కాండె!

గో గోప కులఁబ్రోవ ♦ గోవర్ధనము వ్రేల

నెత్తిస మహనీయుఁ ♦ డితఁడు కాండె!

నీ॥ బ్రహ్మవిద్యకు నితఁడు పో ♦ పట్టుఁ గొమ్మ

నిఖిల ఘరుషార్థ హేతువై ♦ నెగడు నితని

హగనిఁ గాఁగోరు దుక్కిణీ ♦ చుగువ నోము

ఫలము వర్జింప దరిమానె ♦ బ్రహ్మకైసె.

13

వ॥ అని తదీయ రూపరేఖా విలాస విభ్రమంబులఁ బ్రసంగించు
చుఁ బురఃప్రదీపములు సంతసింపుచుండెడి సమయంబున
భీష్మకుండు నిజాంతికంబునుం జేరి రుక్మిణీమణి నలంకృతఁ
జేయ నంతఃపురవాసులకాజ్ఞ నొసంగనవ్వారలు. 14

చ॥ సరసిజనేత్రీలంత మది • సంశయమొందుచు రత్నకంకణా
భరణ, విసీలగాత్రీనవ • పద్మదళాక్షిని రుక్మిణీమణి
సురుచిర పీఠమందుఁ గడు • సాంపుఁదలిర్పగ నుండఁజేసిరా
దరమునమంగళాకర మృ • దంగ నినాదములుప్పతిల్లగ

మ॥ లలనారత్నములంతమోదమలర • లావణ్యతాబాడఁగా
దొలుకార్మేలు పసిగడిపల్లెరమున • దోరంపు రాగిన్నెలో
జెలఁగ • సుంపగినూనెదెచ్చి యొకరా • జీవాక్షియాలేమకు
దలయంబుగరకంకణంబులర్పుణ • త్కారంబులింపారఁగ

మ॥ అలివేణుల్ దగరుక్మిణీమణికి నె • య్యంబార పీఠంబుపై
నలుగుంబెట్టియుమేలుగందముల యా • నారీశిరోరత్నము
జలకంబాద్రిరి హేమపాత్రమున భా • స్వత్స్వణ్యతీర్థంబుల
విలసన్మూర్తులు భూసురోత్తము లట • వేద • స్మృతుల్
(నేయఁగ. 17

నీ॥ మణిమయంబులునగు • మంజీరములు పాద

కంజాత్మములఁ గూర్చె • గరిత యోర్తు

హరిమధ్య మధ్యమః • మందురత్నపు మేఖ
 లమును బంధనఁ జేసె • లలనయోర్తు
 గంధస్థలిని హస్తా • కముల హారంబులఁ
 బరిధ విల్లంగ నేసె • భామ యోర్తు
 గరములందున రత్న • కంకణంబులఁ గూర్చె
 బాసురంబుగ మృదు • పాణి యోర్తు

గీ॥ గర్జయుగమున వజ్రంపు • కమ్మలలర
 నాసికంబున ముత్యంబు • భాసిలంగ
 విరి సరంబులఁ బెన్నెటి • వేణిఁ జుట్టి
 కాంత యోర్తురాసుత కలం • కారమేర్చె. 18

వ॥ ఇట్లన్నివిధంబుల రుక్మిణీమణి నలంకరించి పెండ్లికుమార్తె
 నుంజేసి భీష్మకునికిందెలుప నారాజేంద్రుడు భవానీపూ
 జంజేయఁ గూతునుంబంప నారాకన్నియ బంధుజనయుతం
 బుగా దేవీమందిరంబునకుంజని శర్వాణినింబూజించి ప్రణ
 మిల్లి. 19

ఉ॥ పార్వతి! లోకమాత! నవ • పద్మదళాయతనేత్ర! శారి! శ్రీ
 సర్వజగన్నిధామకవి • శారద! శాశ్వత! సర్వలోకముల్
 పర్వంగఁజేయునేత! శివ • భార్గవి! మేటిపురాణి! దుర్గ! శ్రీ
 పర్వతరాజపుత్రి! మృదు • భాషిణి! కాళిక! భద్ర! శాంభవి!

శా॥ అంభా! మాయిల వేల్పువీవనచు నెఱియ్యంబార నీపాదయు
 గ్గంబుగ్గ గొల్చెడిదీనురాల, విలస ♦ త్కారుణ్యముంజూపి స
 న్నుంబాలించియదూర్భవుగ్ బతిగసంతోషంబునంగూర్చుమా
 గ్గంబున్నీవ తలంపఁగా వలయునో ♦ శౌరీ! దయాంభోనిధీ! 21
 వ॥ అనియిట్లు దేగిస్తొత్తంబునుంజేసి యారాచకన్నియ దుగ్ధా
 మందిరంబువీడి వచ్చుసమయంబున. 22

క॥ హరిఁబూడఁ ద్వరిత మెండెడి
 తరుణి పయిగ్ సేసలిడిరి ♦ తరుణేందుముఖిల్
 పరమంబగు రూపంబునఁ
 దరుణీమణి వెలుంగఁ దొడఁగె ♦ ధాత్రివరేశ్వర్యా' 23

క॥ రాజీవాక్షినిఁ జూచిరి
 రాజలి చైద్యాది నృపులు ♦ రమణీయముగ్గ
 రాజీవాక్షి కనుంగొనె
 రాజులఁ గడకంటిచూడ్కి ♦ రాజవరేశ్వర్యా' 24
 వ॥ అంత నొకదెస. 25

చ॥ కనియెను రుక్మిణీసుదతి ♦ కాంచనచేలుని నీలదేహునిగ్
 ఘనుని యదూర్ధ్వహుని ♦ గంజదళాక్షుని మందహాస ముం
 దనిపెడి మాళిపింఛుని సుధామధురోక్తునికృష్ణమాధవుగ్
 మనమలరార భక్తజన ♦ మానసవాసుని నందసూనునిగ్

వ॥ అంతనిఖిలలోకనాయకుండగు గోవిందుడరణ్యంబున జంతు
హృదయాందోళనంబొనర్చు సింహంబు పగిదియచ్చటఁ
గల నృపమండలంబంతయు నివ్వెరఁబడుచుండ రుక్మిణీ
మణినిఁ జేరంజని. 27

చ॥ హరి రభసంబునుంగలిగి యంబుజనేత్రనుగ్రుచ్చియెత్తి తా
నరదమునందుఁజేర్చెన్మృపు ♦ లందరు నివ్వెరవోయి చూడ స
చ్చరితుఁడు రాముండల్లనిజఁసైన్యముతో నటవచ్చితోడ్కడఁ
హరితన పాంచజన్యమును ♦ నద్భుత మొప్పఁగనూడె భూవరా!
వ॥ అనియిల్లు. 29

గీ॥ సంతసంబున చూతుఁడు ♦ సకలమునుల
కెఱుంగఁ జేసినరీతి నా ♦ ఊతివరునకు
దెలియఁ బరచెను శుకుఁడును ♦ దెలిసి నృపుఁడు
నవల కథఁగోరె వినఁగ తా ♦ నమితభక్తి 30

క॥ వాసవపందితపద, ప
ద్మాసన వినుతచరిత! ♦ యఖిలేశ యశో
వాస! పరాత్పర రఘువర
దాసావనపారిజాత! ♦ దశరథరామా!

మాలిని.

నయసుగుణ విభూషా ♦ నాకటోకేశపోషా!

నియతిసుకృతకృత్యా ♦ నిర్వికారా! బుధేశా!

జయజయనుతరూపా ♦ జానకీచిత్తచోరా!

భయజనధృతిరక్షా! ♦ పాహిమాంరామచంద్రా! 32

ఇది శ్రీహనుమద్దేవ దయారస లసత్కటాక్ష

కవితాధురీణ పంతులు గోపనార్య పుత్ర

ఆంజనేయకవి కృత శ్రీ రుక్మిణీ

కల్యాణమను కావ్యంబునఁ

చతుర్థాశ్వాసము

సంపూర్ణము.

శ్రీరామచంద్ర పరబ్రహ్మణేనమః.

శ్రీ రుక్మిణీ కల్యాణము

పంచమాశ్వాసము.

శ్రీ

జానకీశ పురహార .

పూజితో సద్గుణవిశాల ♦ పురుషోత్తమ! భూ

రాజాధిరాజ రఘుపతి

రాహస్వయ పారిజాత ♦ రామ నరేంద్రా). 1

ప॥ అట్లు సూతుండు నైమిశారణ్యమున శౌనకాది మునీంద్రు
లకు శెప్పెడిగతి శుకమునీంద్రుండు పార్థపాత్రునితో
నిట్లనియె. 2

చ॥ అనవుడు పౌండ్ర కాదులుము ♦ రారిజయంబునకోర్వలేకఁ జే
ధనువులఁబూనిఘోటకర ♦ ధంబులుమత్త కరీంద్రయిక్తులౌ
జనపతులెందరోతమకు ♦ సాయ మొనర్పగఁబోరఁజొచ్చి రా
వనజదళాయతాక్ష బల ♦ భద్రులు సాత్యకిలోడ నుద్ధతి.

క॥ అని సైన్యంబులుఁ గ్రమ్మగ
గనుఁగొని నేత్రముల నగ్ని ♦ కణములు రాలఁ
ఘనమద గజముల మీదకుఁ

జను సింగములనఁగ బలుఁడుఁ ♦ జక్రియుఁ దాకె. 4

వ॥ ఇవ్విధంబున శ్రీకృష్ణుండు శిశుపాలుని, హలాయుధుండు
 జరాసంధుని, సాత్యకి పాండ్రక దంతవక్త్ర సాల్వాదులందాకి
 ప్రళయకాలానల విజృంభమాణ పరాక్రమాభీల తేజులై
 పవనజవంబుగల రథరథ్యంబుల నుగ్గునూచంజేయుచు
 మహారుద్రుల చందంబున నెదిరించి మత్తకుంజరంబుల
 గండస్థలంబులరక్తంబుఁ జొనుపుచు గజారోహకుల విదళిం
 చుచుఁ బరిఘాయుధంబులు భస్మంబుసేయుచుఁ గురారం
 బుల ఖండించుచుఁ దోమరంబులఁ దూలించుచుఁ గ్రాసం
 బులఁ బట్టించు మహారథసంబున దేవాసుర సంగ్రామ
 సన్నాహంబుమాడ్కిఁ దోచుచున్న సమయంబున వివిధ
 శరీరవంబులుఁ జెలంగఁ దెగినమస్తకంబులును విరిగిన
 యూరుదేశంబులును బగిలిన పాలంబులును విచ్ఛిన్నంబు
 లైన నాసికంబులును విసంధులైన శరీరంబులును నలిగిన
 జానుదేశంబులును వ్రెస్సిన యురంబులును విరఘులైన రథి
 కులునుఁ బాతెడి రక్తప్రవాహంబునఁ దెగిపడి బొబ్బలిమ
 మస్తకంబులును సాంద్రంబుగామహర్ణవం బేకార్ణవంబుగా
 నర్నించుగతి శరంబులఁ గురియుచు మహాభయంకర సంకుల
 సమరంబున.

చ॥ తనువులుఁదూలనేయుచునుదద్దయునై న్యముమీదికేగుచున్
గనులను విస్ఫులింగములు ♦ గ్రక్కునరాలఁగ నట్టహాసముల్
బెనుగొన బాణముల్ వడిగ ♦ వేయుచుసాత్యకి కోపదీప్తుడై
యనినటఁజాండ్రకుఁగదసియద్భుతమొప్పగణంబుఁజేయఁగన్

చ॥ తగు కవచంబుఁజించి యర♦దంబునుగూలఁగ నేసియుద్ధతిన్
ఖగసతి సర్పముఁగదిసి♦ గర్వముఁ బాపియుఁ జంపురీతిన్
దెగిపడు నట్టాలానృపతి♦ దేహముఁచిద్రములొందఁ జేయఁగా
దిగులునఁబోరుటల్విడిచి తేకువఁదప్పియువఁడుఁబాఱఁగన్

చ॥ మఱియుజరాసుతుండుజనమాన్యుఁడునౌబలభద్రుతోడసం
గరమునుఁజేయఁగావిపుల♦ కార్ముకమున్ ధరియించిబాణముల్
వరలఁగఁజేయ, రాముఁడును♦ వాని విదల్చి హలంబుఁబూని త
చ్చిరమునవేయసామ్యసిలి ♦ చెచ్చెరఁబట్టిడఁ బ్రాణభీతిచేన్.

వ॥ అంతకృష్ణుండు శిశుపాలుడెస రథంబుఁబోవనిచ్చి. 9

చ॥ నిలునిలు చైద్య! నీబిగువు ♦ నీవును నీదగునైనై న్యమెంత! నే
గెలుతునుమూడులోకముల, ♦ క్రిందికిఁద్రొక్కి దభూతలంబునున్
జలనిధి నింకఁజేసెదను, ♦ సత్వరమా కనకాద్రి వ్రేలుపై
నిలువుదు, నన్నుగెల్వఁగను ♦ నిర్జరు లోసగలేరు దుర్మతి!!

వ॥ అనినవిని.

చ॥ పకపక నన్విచేదిపతి • శాహామగంబున నోయదూర్వహా!
 సుకరముగాదు నీకు, • ణ • శూరుడ ఖడ్గశరాసనాది సా
 ధక నిపుఁడుండైన నను • దాల్చొన లేరిల నెవ్వతేనియు
 వికలము నొందుటల్విడిచి • వ్రేతఁ జేరుముపొమ్మనోపరా!

క॥ అనియిటుల తూలనాడుచు

సునిశిత మార్గములేయు • శూరిఁగని యా
 మనుజాధిపుతో హరి యి

ట్లనియె • జరునగువు మోము • నందలరారె, 13
 మ॥ వినరా చైద్యనరేంద్ర! నేనిటనిదే • విల్లంది యున్నాడ నీ
 ఘనసామర్థ్యముఁ జూపరాయని నిను • ఖండించి భూతాళిక్
 మనమింపొందఁగవిండుఁగూర్చెదనుసీమాత్సర్యముఁ గాగనా?
 మనఁగాలేవికఁగాలముఁ నమసె ర • మ్మా'చానఁగానెంచిన.

వ॥ అనియిట్లు.

15

మ॥ తనవుత్పత్తుఁగారిఁగా నినువురు • ద్యద్విప్త బాణంబులఁ
 బెనగఁ వేయుచుదీయుచుఁ జెలఁగుచు • భేదించికోదండముల్
 ధ్వనిమార్పిఁ గలుగంగఁజేసి శరముల్ • సంధించి పోరాడఁగఁ
 జననాథోత్తమ! రామ రావణ మహా • సంగ్రామమై దోచెడి
 చ॥ బలముల నెన్నుచు నిశిత • శాణము తేయుచుదృష్టిఁజక్రఁగా

నిలువుచు నిల్చునిల్చుమని • నిర్భరవృత్తిని సింహగర్జనల్

జలుపుచుఁజక్రిచై మ్యఁడునుఁసంగరరంగమునందు రుద్రులై
నిలుచుచుఁబోరఁగాదొడఁగెఁనిర్జర లోకము తల్లడిల్లఁగఁ.

క॥ ఇరువురు సమబలవిక్రమ

వరులై పోరాడి విశిఖ ఁ వర్షముఁ గురియఁ

జరిపిరి, వారలనేర్పున

కరుదొందుచుఁ జూడఁదొడఁగె ఁ నమరులు నిరటఁ. 18

క॥ విలసిల్లు వైష్ణవాశ్రమము

బలభద్రుని సోదరుండుఁ ఁ పారుషమతుండై

దలపడి యేయఁగ జై మ్యఁడు

బలముడిగియుఁ జాపదొడఁగెఁ ఁ శార్థివముఖ్యా! 19

వ॥ ఇల్లు శ్రీకృష్ణపరమాత్మునిచే విడవంబడిన వైష్ణవాశ్రమ

బున వెడలిన మహాగ్నిజ్వాలలకు నిలువంజాలక రణస్థలిని

విడిచి నిఖిలభూపతులు చేదిపతినహితంబుగా హతశేష

మగు తమ తమ సైన్యంబులఁగోడ్మొని నిజ నీవానంబుల

కుంజనిరి. పిమ్మట రుక్మ ప్రచండుడై వాసుదేవుని రథంబున

కెదురుగాఁ దనరథంబునుం బోవనిచ్చి.

20

చ॥ కలవర మొందు సైన్యములగన్గొని ధైర్యముగొల్పియంతటఁ

నిలునిలుమాధవా! యిదుగో ఁ నేజనుదెంచితిరమ్ము మద్భుజా

బలమది యెట్టిదోతెలియ ♦ వచ్చును దుర్బలకోటిమీద నీ
చలమునుజూప నెంచితిని ♦ సాగునా! రుక్మిణెదిర్చి పోరగఁ
డ॥ ఆకులు కాయలఁ దినుచునద్రులయందు చరించుగొల్లవై
భీకరమూర్తివోలె నిటభీష్మకు రాజ్యముజొచ్చి రుక్మిణి
దేకువడప్పి తీసుకొని ♦ తెంపరివై యెటుబోవ నెంచెదో
పోకిరి! రుక్మిణి విడిచిపొమ్ము మదస్త్రముచేతజావకఁ.

౪॥ చతురంగ బలముతోడను

జతురతవచ్చితిని రణము ♦ సల్పగ నీతో

మతి బాలుఁడనుచు నన్నవ

మతిఁ జేయకఁబోరరమ్ము ♦ మాధవ! కినుకఁ. 23

ఉ॥ గొల్లలయింటఁ బుట్టితిని ♦ కూశతనంబున సిగ్గుమాలి మా
పల్లవపాణి రుక్మిణిని ♦ పారుపహీనుడవై హరించుటల్
చెల్లునా! నీకు నీకుటిల ♦ చేష్టలమా న్పద! యుద్ధమందు నిం
ద్రైశ్ల్యగఁసేయువాడ నని ♦ తీవ్రశరంబుల నేయ నెంచినక

గీ॥ అంత మాధవుఁడా రుక్మి ♦ నట్టై బాచి

బాలుఁడవు నీవు నాతోడ ♦ బవరమాని

నిలువఁగాలేవు నీవేల ♦ నిర్జరాది

మేటిబలులై నఁ బోరాడి ♦ మించఁ గలరె!

ప॥ అదియునుగాక నీతోడిసహచరులగు సాల్వ జరాసంధ
 పొండ్రక శిశుపాల నృపులును, తత్సైన్యంబులును మచ్చ
 రాహతి కోర్వఁజాలక విను క్త కేశులగుచు బరాధితులైరి.
 ఇదియెఱింగి సమరంబునకు రాదగునె! సంగ్రామంబున
 కర్హుండవుగావు కావున నీయందు నాకువైరంబులేదు.
 సమరక్రియలెఱుంగని కుఱ్ఱుండవు. సుఖంబుగఁ దలిదం
 డ్రుల దండనుండుపొమ్ము శీఘ్రంబన. 26

క॥ అనిపలికిన హరిపలుకులు

మనమునఁ జర్చింపకమిత ధ మదమత్సరఁడై
 కనలుచు హరిదేవ 'రథమును

జనఁజేసియు నిటులఁబలికె ధ క్షానాథవరా! 27

క॥ హరినీవు నీదుమాయనుఁ

బరికింపఁగ నాదుమోల ధ బరపకు వినుమా!

దురమందు నీదుబలములఁ

బఱుఁగెత్తఁగఁ జేయువాఁడ ధ బంకజనాథా! 28

ప॥ అని కోదండవాణుండై ఘనాఘన గర్జితంబులట్ల జ్యోఘో
 పంబులొనర్చుచు రుక్మి క్రోధారుణ వీక్షణుండగుచు శర
 పరంపరల రోదసికుహరమండలంబున బెల్లుంగప్పిన వాసు
 దేవుండవియన్నియు నివారించి యొక్క బాణంబున నారా

కుమారుని శరాసనంబుఖండించిన సంతవాడౌ భగ్నంబగు
చాపంబువిడిచి వేరొకధుడువుంగొని నిశితఃపుటంకముల
నిగుడించిన. 29

గీ॥ వాని నెల్లను ఖండించి ♦ వాసుదేవుఁ
డతని రథము రథ్యంబుల ♦ సంతమొందు
మార్గణంబులనేసిన ♦ మండివాడు
వేరురథమునుఁ గైకొని ♦ పోరుచుండ 30

క॥ హరినాగాస్త్రము గేలం
బరగఁగొని వైవనదియ ♦ భాస్కరులీల
ధర విషమునుఁ గ్రొక్కుచునని
కరచరణములొడసిగట్టె ♦ గదలక రుక్మిణి 31

వ॥ ఇట్లు సర్వశత్రుబంధనంబగు పన్నగాస్త్రముచేతఁ గట్టవడి
రుక్మిణిశ్చేష్టఁడైయుండ, శ్రీహరి రుక్మిణీప్రార్థనంబంగీ
కరించి వానింజుపక గడ్డంబును మీసంబును దలయును
గోతగి విరూపుంజేసి యక నీపురితోవంబట్టి పొమ్మనిన,
జలధద్రుండు జాలింగొని త్వరితంబుగ నారుక్మిరథంబునం
జేరి యవ్వనిని బంధవిముక్తుంజేసి విడిచిపుచ్చి శ్రీహరి
నింగణియిట్లనియె. 32

క॥ చుట్టంబుల దలమూతుల

కట్టా గొలుగంగఁ దగునె ♦ కమలాక్ష! ధగఁ

బట్టియు జంపుటకన్ననుఁ

జెట్టగదా వానినటులఁ ♦ జేయుట కృష్ణా! 33

క॥ పగ చెలిమియు నీకిలలా

నగధర! సమమయ్యునిటుల ♦ న్యాయమెనీకుఁ

దగురీతి రుక్మిననుక

వగపొందఁగ జేయదగునె ♦ వారిజనాభా! 34

వ॥ అనియిట్లు బలభద్రుండు శ్రీకృష్ణునితర్జిించుచు రుక్మిణీ
దేవినిగాంచి, తల్లీ! భవత్సహృదరు భంగంబునుం
గూర్చి వగచెదవేల; సమస్త ప్రాణులకు నుఖదుఃఖంబు
లవశ్యభోక్తవ్యంబులు నీయగ్రజుఁడు పరమకళ్యాణ గుణా
భరణుండగు గోవిందునిచేత విగత కల్మషుండయ్యెనని
దుఃఖోప శమనంబుఁజేసి పిమ్మట. 35

చ॥ అనుజాలు బంధువుల్పచ్చివులొత్తులుమిత్రులు సంతసింప మే
దిని నవపుష్ప వర్షములు ♦ దేవతలుం గురియింప దుందుభి
స్వనముచెలంగ భూసురులు! స్వస్తి నచః పరనంబు సేయఁగా
దనుజహరుండు శ్రీహరిము! దంబునఁ జేరెనుద్వార కాపురీ! ,

వ॥ ఇట్లుచనుదెంచి తలిదండ్రులకును నిఖిలబంధు గురువుగో
హిత పండితప్రవరులకు వందనంబులనాచరించి యొకశుభ
ముహూర్తమునందు, 37

సీ॥ భూసురాశీర్వాదఁ ♦ ములు జేయుచుండంగ
వందిమాగధులు కై ♦ వారమొసంగ
గర్గాది గునులెల్ల ♦ గొతుకంబునఁ జూడ
సామంత రాజులు ♦ సన్నుతింప
బంగాళ నేపాల ♦ పాంచాల నృపవర్యు
లాంధ్ర దేశాధీశు ♦ లభినుతింపఁ
బుఱ్యాంగనామణు ♦ ల్పొసగ నారతులీయ
బంధువర్గంబెల్ల ♦ బలసికొలువ

గీ॥ కనకనిర్మితరత్న వి ♦ రాజమాన్య
మహిమఁ జెన్నొందు కళ్యాణ ♦ మంటపమునఁ
జేరి కృష్ణుండు భూసురు ♦ చిత్తమరసి
ప్రీతిఁ గూర్చుండె లగ్నంపు ♦ సీరమందు, 38

సీ॥ భవురాణి సారస ♦ భవురాణియుంగూడి
మంగళహారతుల్ ♦ మరినొసంగ
శివుడుదెచ్చియునిచ్చె ♦ శివ శివాంకితమైన
రుద్రాక్షమాల ని ♦ రూఢిమెరయ

నజాడొసంగను భక్తి * నమర పూజితమైన
మణికంకణంబులు * మాధవునకు
వరుణుండు నొసంగెను * సురలకలభ్యమా
రత్నహారము రమా * రమణుపకును

గీ॥ సురలు నడులును నొకరేతి * హరికి గానక
లర్పణముజేసి రావేళ * నద్యులముగ
జెలగి కృష్ణుండు నయ్యవి * స్వీకరించి
నంతసిల్లుచునుండె నా * సమయమందు.

89

ఉ॥ అంతట రుక్మిణీమణిని * నంచితపుష్పనుగంధ దోహద
మంత విభూషణావళుల * వేడుక మీర వలంకరించి య
త్యంతముదంబునుంగొలుపు * నట్టిమృదంగపుకాహళధ్వనులో
కాంతలువెంటరాగంగురుకంజునదోడ్చి నెవచ్చి రంతయు
నీ॥ నీలవర్ణంబున * నిగుడు పెన్నరచేసి

కాంత నన్నడుమున * గ్రాలుచుండె
గర్జయగ్గంజులు * గాంతిలు మ్రోలు
తళుకు కమ్మల దీప్తి * దననుచుండ
గచ్చి గుబ్బలగుల్కు * కంగుల రవికపై
రత్నాలహారముల * రాణజెంద

చిలుకల్ గూర్చినకోళ్లయందమలరఁగఁ జెల్వొందుమంచంబుపైఁ
జెలువొప్పారెడి పాన్పునఁ హరివసింఁచెఁ బ్రేమరెట్టింపఁగఁ
గీ॥ అంత రుక్మిణిఁ దోడ్కొని యనుగు చెలులు

భానురంబుగ గేలికా యవనమునకుఁ

జేరి రంతట వారికిని జిత్తముందు

నిముగ నిముగంబు యుగమునై నెగడుచుండ. 61

హ॥ అంత నెచ్చెలులు రుక్మిణిదేవినిగాంచి 62

క॥ ఎలనాగ! నీవుతోరిన

చెలువుడు నీకబ్బెనింకఁ జిత్తమునఁ బె

గ్గిలియుండకు మదనకళా

కలితంబగు లక్షణములఁ గలయుము కృష్ణుఁ 63

నీ॥ శ్రీహరి కేల్వట్టి సెజ్జకు దిగిచిన

జెనగాడగారాదు చినరుహఁగీ!

కవురంపు వీడముల్ కలికి! కాంతఁడొసంగ

మొగము దిప్పగరాదు మోహనాంగి!

కస్తూరి గంధముల్ గాంత! నీచనుదోయి

సలద నెంచిన గృష్ణుఁ డలగకమ్మ!

ప్రియుఁడునీ నెరినొప్పు ప్రేమవిరుల్ నింపఁ

గెరలగాఁ దప్పది కీరవాణి

గీ॥ మనసుఁ గనిపెట్టి మగనితో • మరలు కొనఁగ
వలయుఁగావున విసికింప • వలదుసుమ్మో
పతియె దైవంబు సతులకుఁ • బద్ధనేతి॥
తెలుపఁ గలవన్ని నీతోడఁ • వెలిపినాము.

54

ఉ॥ అంటిమిగాని మాధవునియందలి నీయమరాగ మంతయుం
గంటిమికాఁడు మున్ను! బుధ • గణ్యుని నీవటచిల్వనంపు బ
ల్లంటవుగావె' సూనశర • ధాటికిఁ జిక్కగనీకఁ గృష్ణు; వా
ల్లంటిరో! నేలుమాయిపుడు • కాముకు కేళినిఁదేల్చి శామిసి.

ఉ॥ కన్నియ! నీవురాజకుల • కాంతవుచిన్న లెఱుంగ నేర్తు' మా
వెన్నుఁడుమంకుగొల్ల వృథివికామరియాద లెఱుంగలేడు నీ
వన్నెలకుఁ సమానమగు • వన్నెలునేగల్గని పింఛధారి, నే
మన్నను నోర్చుకోవలయు • నమ్మ' మనంబున రుక్మిణీమణి.

క॥ సూటిగఁదా బరిహాసపు
మాటల నాడంగ వేరు • మానిని యపుడా
బోటినిఁగని యెంతటి
చేటివె! నీనేర్పుఁజూడఁ • జిత్రముఁ దోచె

57

క॥ పదియారు వేలగోపిక
మదవతులఁ దగులుకొన్న • మాధవు నెంతో

ముదమునఁ దెలియనివానిఁగ

జనువంఁగాదగునె! రతివి ♦ శారదుఁడరయన్. 58

గీ॥ సిగ్గుచేసిండి తలవాల్చి ♦ బెగ్గడిలెడి

భోజకన్నియఁ దోడ్కొని ♦ భుజగళయనుఁ

జేర్చి చిరునవ్వు లలరుచుఁ ♦ జేటి యొకతె

యింపుదళకొత్త హరితోడ ♦ నిట్టలనియె. 59

గీ॥ చల్ల లమ్మెడి ప్రేతల ♦ సరణి నీవు

రాచకన్నియ రుక్మిణి ♦ రాజ వదనఁ

బోల జూడకు మీలేమ ♦ పుష్పగంధి

మాట మర్యాదఁగనిపెట్టి ♦ మరులుఁగొలుపు. 60

చ॥ అనియిటునచ్చ జెప్పియుము ♦ రాఁపదంబుల మ్రొక్కఁజేసివే

డ్కను హరిసూల సెజ్జకడఁగామిని నుంచెయఁ గృష్ణ! రుక్మిణి

వనజదళాయతాక్షిని న ♦ వారిత ప్రేమను నేలుకొమ్ము కొ

మ్మని తగనప్పగించి పనియన్ మిషఁజూపి తొలంగిఁబందరున్.

క॥ మెల్లఁగ బాగున రుక్మిణి

పల్లవదళపాణిదిగిచి ♦ భాసురమృదు ధ

మ్మిల్లంబును నిమిరియు రం

జిల్లుచుఁ బలుకందొడంగె ♦ శ్రీహరి ప్రేమన్. 62

సీ॥ గజనిమ్మ పండ్లునాఁ ♦ గానవచ్చెడి నీదు
 కుచము లంటఁగనిమ్ము ♦ కనురుగంధి!
 యలవిద్రుమములునా ♦ యనఁగఁ దోచెడినీదు
 పెదవి ముట్టఁగనిమ్ము ♦ బిసరుహాక్షి!
 మృదులతాదులఁబోలు ♦ మృదువొప్పచుండు నీ
 కరములఁబెనయవే ♦ కంబుకంఠి!
 నీలోత్పలంబుల ♦ నెనరుఁజూపెడినీదు
 కనులఁదేలింపవే ♦ కమలపాణి!

గీ॥ యనుచు దరహాస శబదనుఁడై ♦ యబ్జనేత్రుఁ
 డలరి యానాతికుచముల ♦ నలరు మోవి
 గలికి చెక్కిలి పిరుదులు ♦ గనులు బొమలుఁ
 గేల నిమురుచు మరుకేళి ♦ బాలఁగూడె.

63

చ॥ మనసిజాబారిఁజిక్కితిని ♦ మానిని! ధర్మమే! రమ్మప్రీతిమే
 బెనగొని మోవిపానకము ♦ బ్రీతినహిల్లఁగ నిచ్చియంతటన్
 జనులనుబట్టనిమ్ము వెనఁ ♦ జౌసితి రీతులసొక్కి దంతము
 బొద్దనయఁగనొక్కిహాయిగనుముచ్చటలాడెదరావెకోమలీ!

క॥ అనిబుజ్జగించి నేర్పున

వనజాక్షుఁడుదరికిరిగిచి ♦ వనురహానేత్రిగ

మనమలరారంగనంతట

వనజాస్తునికేళిదేల † భాసిలు మరుడై.

65

౧॥ తళుకు జెక్కుల ముద్దిడి † ధవళనేత్ర

నీవి సడలించి రతిశాస్త్ర † నియతి యధర

సుధల గోలుచు గుఱముల † జొక్కి పట్టి

యతుల రతులను గరిగించె † నబ్జముఖని.

66

ఉ॥ అంతరతాంతమందున ముఠారాయనంకమనందురుక్మిణి
సంతసమొందనిల్చి విరి † జాజులు వేణిరచించి క్రమ్మఱ
వంతగు మేలుచందనము † విప్పగె చన్నులనల్లి మేలిమో
మంతనమందు నా సుదతి † మానసముగరిగించెనేర్పునఁ!

ఉ॥ అంతటనంబుజాక్షుడుప్రియంగనరుక్మిణినొక్కనాడుదా
మంతన మందుజరి కును † మంబుల గీల్జడజాట్టి, మానినీ
వంతలగొల్పు దేశముల † వేడ్కడలిర్పగఁ జూపువాడ నా
గాంతకు నెక్కివచ్చెదవెయన్నమని ముద మొందెనెంతయున్.

క॥ హరియును భోజాత్మజయును

మురిపంబున నెక్కి గరుడు † మూపురమంతఁ

గరువలితీవ్రత కన్నును

తల్లితంబున మింట కెగసె † దార్మ్యుడువడితోన్.

69

